POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXVIII BROJ 3-4

UPRAVA: Zagreb, Trenkova 1. II.. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata „Luč" izlazi svaki mjesec.
PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.
UREDNIŠTVO: Zagreb, Trenkova ul. 1. II. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.
„LUČ" UREĐUJE Ivo Lendić. — Za uredništvo odgovara: dr Mijo Maričić, Zagreb, Nikolićeva 10. Vlasnik: Dr M. Maričić.
TISKARA „NARODNE PROSVJETE" Zagreb, Trenkova ul. 1. (Za tiskaru odgovara Rajmund Sušin, Kuhačeva 2. II.)

UREDNIKOVA POŠTA

ODGOVORI UREDNIŠTVA

V. DORIĆ. Tvoju sam pošiljku primio. Stvari, koje mi po prvi put šalješ, kako i sam kažeš, početničke su. Zasad ne ulazi ništa. Međutim čini se, da imaš smisla za stih. Bilo bi dobro da pročitaš moderne pjesnike i da proučiš tehniku i izraz moderne lirike. Držim da će Ti se ukus mnogo promijeniti i da će Ti to koristiti ako želiš ustrajati na pjesničkom putu i svladati poteškoće, koje Te na njemu čekaju.

MATEJ ČUTURIĆ. Za Tebe isto vrijedi što i za Dorića. Zahvaljujem na poslanoj kritici, ali je o tome već nešto pisano u posljednjem broju »Luči«. Kad budeš mislio da si napisao nešto boljega, pošalji mi. Mir Božji!

A. K. ZAGREB. Od poslanih stvari ulazi »Molitva«. Stih ti je prilično gibak, ali je izraz zastario. Pročitaj nešto modernih pjesama. Ako imaš vremena javi mi se u redakciji, pa ćemo se potanje porazgovoriti. Pozdrav.

DANILO ČOVIĆ — ŠIBENIK. Primio sam pošiljku i drago mi je, da si mi se ponovno javio. Svakako se opaža vidljivi napredak prama ranijim pošiljkama. Od tri pjesme ulaze dvije. Predzadnju sam kiticu »Ulomka života« »ulomio« jer je ritam pokvaren, a pjesma je mnogo bolja bez te kitice. Osim toga ulazi »Zimska tišina u' luci«. Javi mi se češće. Mir Božji!

ANTE A. J. — ČONOPLJA. Primio sam Tvoje dvije nove pjesme. »Sinoć su nekog odnijeli na groblje« besumnje znači doživljaj, ali je izražaj isprekidan i fragmentaran. Druga mi se pjesma, koja ulazi, mnogo više sviđa, jer je i lijepa i cjelovitija. Bit će mi drago, da se ponovno javiš i da mi opširnije pišeš o sebi.

REBAC LOVRO. — MOSTAR. Tvoji crteži imitiraju tehniku drvoreza, a to je promašeno i deplasirano, jer bi se to u »Luči« odmah zapazilo. Držim, da si napravio tek polovinu posla, jer si sada lijepo trebao uzeti užarenu iglu i prenijeti crtež na drvo. Tek onda bismo mogli konačno reći o crtariji definitivni sud. Ovom zgodom trebam istaknuti, da je vrlo pohvalno što si se sjetio, da pošalješ za »Luč« nešto što nije lirska pjesma. Stoga apeliram na sve drugove, ako imadu zgodnih (ali zbilja uspjelih!) crteža, da ih pošalju »Luči«, koja će ih uvrstiti, ako budu odgovarali listu.

UZGOJITELJI
Pobrinite se, da ova knjiga dođe u ruke što više mladića!
RODITELJI!
Zapamtite, da nema ljepšeg dara za vaše sinove nego što je ova prekrasna knjiga. Naručite im stoga:
PROLJETNE OLUJE
Napisao: Doktor TIHOMIR TOTH
Neodoljivo privlačiva knjiga i do sada najbolje obrađeno seksualno pitanje kod mladića. Sretan mladić, koji je pročita. Knjiga je i po svojoj vanjskoj opremi vanredno uspjela. - Broširana stoji Din 24.- uvezana Din 34.- Razašilje pouzećem ili za unaprijed doznačeni novac: KNJIŽARA „NARODNE PROSVJETE" ZAGREB, KAPTOL 29

LUČ
KULTURNO SOCIJALNI LIST ZA ĐAKE
G. XXVIII ZAGREB, 10. XII. 1932. Br. 3-4

BOŽIĆ

U TO VRIJEME iziđe zapovijed od cara Augusta, da se popiše sav svijet.

Ovaj je popis bio prvi, kad je Kvirinije upravljao Sirijom.

I polazili su svi, da se popišu, svaki u svoj grad.

Tada uziđe i Josip iz Galileje, iz grada Nazareta u Judeju, u grad Davidov, koji se zove Betlehem, jer bijaše iz kuće i porodice Davidove. da se popiše s Marijom, zaručenom sebi ženom, koja je bila trudna.

A kad su bili ondje dođe vrijeme, da Ona rodi.

I rodi svoga Sina prvenca, i povi ga u pelenice, i metnu u jasle, jer nisu imali mjesta u gostionici, i bili su pastiri u onom kraju, koji su bdjeli i čuvali noćnu stražu kod svoga stada.

I anđeo Gospodnji stade kraj njih, i slava ih Gospodina obasja, i vrlo se prepadoše.

I reče im anđeo: Ne bojte se! Jer gle, javljam vam veliku radost, koja će biti svemu narodu, jer nam se danas rodi Spasitelj, koji je Krist Gospodin, u gradu Davidovu.

I eto vam znaka: Naći ćete djetešce povito gdje leži u jaslama.

I najedamput postade s anđelom mnoštvo nebeske vojske hvaleći Boga i govoreći: Slava Bogu na visini, i na zemlji mir ljudima dobre volje.

I kad anđeli otidoše od njih na nebo, rekoše pastiri jedan drugomu: Hajdemo o Betlehema, da vidimo to, što se dogodilo, što nam je oznanio Gospodin.

I dođoše žurno, i nađoše Mariju i Josipa i djetešce, gdje leži u jaslama.

A kad vidješe, javiše, što im je rečeno za ovo dijete.

I svi, koji čuše, diviše se tome, što im kazaše pastiri.

A Marija je čuvala ove događaje i razmišljala o njima u svom srcu.

I vratiše se pastiri slaveći i hvaleći Boga za sve, što čuše i vidješe, kao što im je kazano.

(Evanđelje po Luki, Glava 2, 1—20.)

DOBRA VIJEST

NA ISTOKU)*

I.

BJELO SE na brdima. Nekoliko pastira koji su bili na brdima Judinim bili su budni. Skoro bijahu utrnute vatre.

Jedni su bili blizu nijemih grobova, a drugi blizu brbljavih izvora. Bijela mjesečina je sijala s nebesa povrh njihovih čela.

Svaki je gledao u nebesa, kao umoran, umoran u srcu: svaki je slušao u neposrednoj blizini slatko i jednolično preživanje stada.

Počivalo je sve do zore jutarnje srce stada, sito trave: ali je srce pastira lutalo neprestano: jer bijahu i oni lutalice kao zvijezde, oni imađahu bisage od kože oko vrata, među koljenima odložene štapove i opasane bokove, a u ruci su imali stabljike šipanta.

I netko je, kako je njihov običaj, pjevao, gledajući, kao izmoren, u nebesa.

A pjesma je, pod nebesima, koja su plamtjela od svijetla, na podnožju svemira bila prigušena, bila je kao pijuk ptića goliša, koji je pao iz gnijezda, pod svojim velikim čempresom.

II.

Maath je pjevao: — »O ti, koji nikad ne odlažeš svoga štapa i koji paseš u visinama šutljiva zvjezdana stada, Bože! koji puštaš da naš život pade s visine, kao kamen iz tvoje velike praće...

Kamen koji pada na asfaltno More.

Kamen koji se nalazi u mrtvom Moru i ne propada, život! Stvar teška, koja pluta i plovi, plovi onamo kuda ga nosi val!

O Bože! Mi smo kao ovo stado, koje ide i ide, a ne mogu reći, da će doći do cilja, pa i onda kad bi stigla do kraljevskog studenca!«

Addi je pjevao: — »Ti, samo ti živiš, o stado, koje nikad sa svojih staza ne vidiš smrt kako čeka na raskršćima.

Gledam neku zabludjelu zvijezdu kako pada: umire dakle i zvijezda. Ali ti, zadovoljivši srce, ležiš preživajući dok rose padaju.

O stado, samo onaj koji ne zna, ne umire! Ti ne čuješ ponora koji odzvanja blizu tvoga zuba i veselo čupaš cvijet vječne ljepote na grobnom kamenju.

III.

I prodre tada kroz nebesa pijev: Mir zemlji! I vatre skoro utrnute zaplamsaše, i napušten zaiskri panj, kao od nenadanih krila šutljivih vjetrova, i začuje se na nebesima kao lepet dvaju velikih krila.

Bijahu u visini povrh Betlehema oblaci, kao strukovi ljiljana, bijahu već na nogama pastiri, spremni, u hlepnji, i oni sa brda i oni, koji su bili kod grobova, odakle je dopirao glas iz kolijevke, i oni koji su bili blizu izvora, iz kojih je dopirala buka, a među njima bijaše anđeo s raširenim rukama, kao visoki i samotni bijeli križ i govoraše: »Radujte se! Sišao je Bog na zemlju«...

I svakomu poskoči srce prema bijelom anđelu i uputi se da vidi Velikoga koji ne umire, pođe kao janje, koje ide četveronoške, da vidi Boga koji žive sav u sebi samome, pastira šutljivih zvjezdanih stada.

* »La buona novella« je jedna od najljepših pjesama glasovitoga talijanskog pjesnika Pascolia. Pjesma je u originalu napisana u danteovskim tercinama. Donosimo je u nevezanom prijevodu da našim čitateljima bar izdaleka dočaramo ljepote štimunga, koji se nalaze u pjesmi. Pjesma je izašla u »Poemi conviviali«, jednoj od kasnijih Pascolijevih zbirki, a nalazi se i u Pietrobonovoj antologiji Pascolijevih pjesama (»Poesie di Giovanni Pascoli con note di Pietrobono«. od N. Zanichelli).

IV.

Krenuše: a Betlehem je spavao pod kliktajima: hosanna s nebesa i rascvjetalim beskrajem.

I vidješe, evo, kolibicu.

I dade prstom pastirima znak jedan anđeo. To je štalica smjerna i crna, odakle je jecajući dopirao tihi glas.

To je bio glasić sina čovječjeg, ali je bio kao glas janjeta. On je ležao na sijenu jasala, a njegova majka, neka strana žena na slami.

Bio je njezin prvijenac, koji joj je otvorio krilo; i nije imala ona ni dvije klupe da legne: u svratištu joj netko reče: Puno je.

U siromašnoj se kolibi smješila kroz suze na svoje novorođenče; nad kojim su dahtali magarac i vol.

— »Mi smo tražili Onoga koji žive...« reče Math, koji je već ušao. A ona: — »Moj sin živi zahvaljujući ovom dahu«... — »Onoga koji ne umire«. — A ona: »Moj sin će umrijeti (reče i zaplače nad janješcem svojim drhćućim) na križu...« — »Boga...«

Svemir odgovori čovjeku: »On je«.

NA ZAPADU

I.

Velik, duž mnogih voda uz šum vječne rijeke, na sedam brežuljaka, sav bijel od mramora pod plavim nebom spavaše Rim.

Na četverolične slavoluke padala je mjesečina; i bučni Tiber cvao je od pjene udarajući u mostove.

Blistao se svojim zlatnim krovom visoki Kapitol: ali tjeskobna noć zasjenjivaše Via Sacra, koja odlazi sa Fora.

U tami neko svijetlo; to je Vestina vatra, koja prodire kroz tamu. U hramu su spavale vestalinke zaogrnute svojim bijelim togama.

Bijaše noć poslije Saturnalija. U nutrini hramova šutila su, na svojim tronovima, božanstva, sama i besmrtna.

Oko Božice Majke ležali su u snu njezini lavovi. Pijani Koribanti spavahu s urlikanjem i tulenjem u uhu.

Sav crven od krvi jedan je ležao ispred Božice. Bio je otvoren Janusov hram.

On je očekivao sa slomljenim sasunima orlove koji su plijenili po daljinama.

II.

Spavaše Rim, pijan od krvi. Igre bijahu svršene. U snu su gledale sada matrone nage gladiatore.

U blagovaonicama bijahu pali vijenci s glave spavajućih, i ruže su se natapale u krvi, koja je tekla iz jednog mirmilona.

Spavahu na ljudskim kostima u dnu amfiteatara zvijeri već krvave; i robovi su opet postali stvari.

Poslije kratke slobode ležahu u atrijima robovi vratari o lancu, kao psi, kojih je životinjska duša uvijek spremna da laje.

Bijaše noć iza Saturnalija; i svaki je rob u kasnoj noći spavao, slušajući lepet velikih krila i graktanje.

Bijahu to labudovi u jatima na očinskoj rijeci... Ne: to su gavrani na Esquilinu u crnom oblaku...

On je tkao i rasplitao svoju sudbinu: vidio je svoju majku: zatim je čuo glas.

Širio je prema svom djetetu ruke, a zatim bi ih osjetio pribivenima na križu.

III.

Spavao je Rim. Netko je bdio, neki Geta, gladiator. On je bio novajlija, tek je bio došao : njegovo je stopalo bilo bijelo od krede.

Bijahu ga s kukom izvukli iz cirkuske arene i u nečistoj mrtvačnici mu netko otvori žilu na vratu.

Hroptao je ; bijaše duboka tišina : tiho kapanje crvene kapi ostalo je od čitave svjetske buke.

A čitav je jarak u kojem je ležao, bio prepun ljudi. Činilo se njegovu oku, kroz omaglicu, da otkriva i zapaža kosti.

I bijaše sam, a čovjek koji je ledom probijao njegovu kožu, bio mu je dalji od najdalje zvijezde na nebu : dalji od njegove zemlje, dalje od njegove ravnice duž Istre, dalje od njegovih goveda koje sada polegnuvši preživahu tiho, tiho, dalje od njegovih sinova koji čekahu zoru, maleni u svojim nomadskim kolijevkama, dalje od njegovih nomadskih kola, koje bijahu njegov stan, onamo nepomičnih i crnih na svijetlu mjesečine.

IV.

I dođe u azurnoj noći anđeo, da navijesti mir : i Suburra ga nije čula ; u hramu Rhee izusti mir ; i ne podigne glavu onaj crveni čovjek na podnožju Božice.

I vidje vatru, i reče Mir : gorio je Vestin oganj, a Vestalinke sjedahu oko ognjišta zaogrnute u svom plaštu.

I vidje otvoren neki hram, i s praga promrmlja : Mir : a nije čuo nego vjetar koji odleti s jecajem i odnese rat na more.

I prođe anđeo, bijel i tih, kroz šutljiva raskršća i govoraše : Mir zemlji!... Začuje možda samo jedan jecaj...

Bdijaše Geta. Uđe anđeo i reče : Mir!

I u neizmjernom gradu moćnih samo ga je on čuo. I zaklopi oči u miru.

Samo ga je on čuo : ali ga je opet rekao mrtvima, a mrtvi opet mrtvima, grobovi grobovima.

I ne znadijahu sedam gluhih brežuljaka ono što ste vi znale, o katakombe.

(Preveo I. L.)

GIOVANNI PASCOLI

ISUS SE RODI U STAJI

BIJAŠE to prava staja, a ne veseli i lijepi trijem, kojeg su kršćanski slikari podigli Sinu Davidovu, kao stideći se što im je Bog ležao u siromaštvu i prljavštini. Nisu to bile one jaslice, što ih je u novijim vremenima stvorila mašta čovjekova, jaslice čiste, skladne, dražesnih boja sa čistim i lijepo uređenom jaslama, s ushićenim magarcem, uljudnim volom, s anđelima na krovu okićenom vijencima i s lutkama, koje prikazuju mudrace u plaštevima i pastire u kukuljicama, koji kleče oko jaslica. Sve to može biti san redovničkih novaka, ukras crkava, dječje igračke, »proročki stan« Aleksandra Manzonija, ali to nije mjesto Isusova rođenja.

Staja, prava staja, kuća je i tamnica životinja, koje rade za čovjeka. Stara i bijedna staja starinske i siromašne Isusove zemlje nije takav trijem s stupovima i kapitelima, mi izvještačena staja današnjih bogataša, niti otmena dječja kolibica Badnje večeri. Staja se ta sastojala od četiri gola i hrapava zida, prljavog kamenitog poda i krova od kamenih ploča i rogoza. Prava je staja mračna, nečista i smrdljiva. Čiste su samo jasle, koje domaćin puni sijenom i zrnatom hranom.

U vedra i sumorna jutra pokošene su proljetne svježe, vlažne i mirisne livade, koje vjetar talasa. Oštricom su prekinuti zeleni stručci, visoki i nježni listovi. Odre-

POKLON MUDRACA (BEURONSKA ŠKOLA)

zani su skupa s procvjetanim bijelim, ružičastim, žutim i plavim cvijećem. Sve to uvene i sve se osuši i dobije blijedu i jednoliku boju sijena, a volovi tad prenesu u dom tu mrtvu odjeću svibnja i lipnja.

I te trave i cvijeće, to osušeno bilje ; cvjetovi što još uvijek mirišu stavljeno je u jasle da nasiti robove čovjeka. Životinje polagano grizu velikim tamnim gubicama i domalo se cvijetna livada kao gnoj vraća na svijetlost.

Eto, takva je prava staja, u kojoj se Isus rodio. Najprljavije mjesto bilo je stan jedinoga čistoga od svih onih, koje je žena rodila. Sinu čovječjemu kojeg su proždrle životinje, koje se zovu ljudi, prva kolijevka bile su jasle, nad kojima marva preživa čudesno cvijeće proljeća.

Ali nije se Isus slučajno rodio u štali. Zar nije čitav svijet jedna velika staja, u kojoj ljudi žderu i izbacuju? Zar oni sve ono što je najljepše, najčistije i najbožanstvenije ne pretvaraju, možda paklenom alkemijom u izmet? Zatim se izvale na brda gnoja i to onda zovu »uživanje života«.

Na zemlji, tom svinjcu, čiju nečistoću i smrad ne mogu prikriti sva ukrašivanja i miomirisi rodio se jedne noći Isus od neoskvrnjene Djevice, oboružane samo nevinošću.

Prve su se Isusu poklonile životinje, a ne ljudi. Među ljudima traži On najponiznije, a među ovim djecu, ali i djecu predusretoše domaće životinje, još krotkije i bezazlenije od njih.

Magarac i vol iako slabiji i prostiji od ljudi vidješe mnoštva koja im se klanjaju.

Isusov sveti narod, koji je Bog oslobodio iz misirskog ropstva i kojeg je Pastir ostavio sama u pustinji, da se uzdigne i razgovara s Vječnošću, taj je narod prisilio Arona, da mu načini zlatno tele kojemu će se klanjati.

U Grčkoj je magarac bio posvećen Aresu, Dionisu i Apolonu Iporberejskom. Balaamov magarac, pametniji od samog mudraca, spasio je svojim riječima proroka. Persijski kralj Ohos postavi magarce u Ftaaovom hramu i dade naredbu, da ga obožavaju.

Nekoliko godina prije Isusova rođenja, budući Njegov gospodar, car August Oktavijan, dok je išao prema svom brodovlju uoči bitke kod Akcija, susrete nekog magarca, koji se zvaše Nikon, a to znači »pobjedonosni« Iza bitke u spomen svoje pobjede car podigne u hramu brončani kip magarca.

Kraljevi i narodi dotad se klanjahu magarcu i volu. Bijahu to kraljevi zemlje; narodi koji privolješe materiji. Ali Isus se ne rodi da vlada na zemlji, niti da ljubi materiju. S Njim prestaje obožavanje životinje, ta slabost Aronova i praznovjerje Augustovo. Jerusalemska marva propne Ga, a betlehemske životinje griju ga svojim dahom. Kad Isus bude dolazio na zadnju Pashu u Grad Smrti, jahat će magarca. ali on nije prorok veći od Balaama i onaj koji je došao da spasi sve ljude, a ne samo Židove. On ne će sa svog puta skretati makar na Njeg njiskale sve mazge jerusalemske.

(S talijanskoga preveo T. M.) GIOVANNI PAPINI

MUDRACI

IZA ŽIVOTINJA, koje znače prirodu i iza pastira, koji su narod, ova treća sila — znanje — kleči pred betlehemskim jaslicama. Stara svećenička kasta s Istoka pokorava se novom Gospodaru, koji će svoje glasnike slati na Zapad.

Mudraci kleče pred onim, koji će nauku riječi i brojeva podvrgnuti novoj Nauci ljubavi. Ti mudraci znače stara bogoslovlja, koja priznavaju konačno Otkrivljenje; Nauku koja se klanja Nevinosti; Bogatstvo koje se ruši Siromaštvom... Isusa darivaju zlatom, kojeg će On zgaziti, ali ne darivaju ga zato, da bi to zlato pomoglo siromašnoj Mariji za put, nego da se unaprijed pokore savjetima Evanđelja i da to blago dadu siromasima.

Ne darivaju ga tamjanom, da bi time prikrili zadah staje, nego zato, što su se njihova bogoslužja završila i što više ne treba dim i miris tamjana za njihove žrtvenike. Darivaju ga mirom, jer su znali da će djetešce dosta mlado umrijeti i da će mati, koja se tad smješila, tom miru moći namirisati Njegovo mrtvo tijelo.

Klečeći u svojim divnim carskim i svećeničkim plaštevima na slami u staji, oni moćni i učeni nude i sebe same kao zalog poslušnosti svijeta.

Isus je primio i darove na koje je imao pravo. I čim su mudraci otišli počeli su Ga goniti oni, koji su Ga do same smrti mrzili.

(Iz talijanskog preveo T. M.) GIOVANNI PAPINI

BOLOVI VEČERI

POK. MILIVOJU

ŽUT i krvav mjesec
Nad borjem se zanjiho...
Slušaj... Ptice traže
U granju gnijezda svoja,
I u horovima
Kriče.

Večer plete sanje,
Umiruje ptice,
Lomata granje
Koprenom smrti i tuge...
Druže!
I moje srce ovija bol...

ZANE KUKEŽ

ONA

MNOGO SE danas o njoj piše, a još više govori. Stekla je veliku popularnost; ne samo to, postala je nekima već i odiozna. Počneš li o njoj, već ti stavljaju ruku na usta.

— »Ta čemu, već smo je siti!« — Istina; ali nije ona neko jelo, koje možeš ostaviti kad te je volja. Ona je val, koji je zapljusnuo sve kontinente i guši čovječanstvo. Bolje: ona je zarazni fluid, koji obavija jadnu Zemlju. Kamo da pobjegneš (kad na Mars još ne možemo)? — A ne traži li bolesnik lijeka? Evo, to me je potaklo, da reknem koju o njoj.

Ima tome nešto više od sto godina, što je statistika počela bilježiti, a nacionalna ekonomija sa sociologijom proučavati neke pojave, koje su se očitovale u nepravilnoj izmjeni dobara, šta više u isključenju nekih ljudi od te izmjene, a bile su uzrokovane napretkom industrije. Pobliže: već kad su konstruisali prvi parni stroj, preporučio je netko neka ga razbiju, jer da će donijeti čovječanstvu mnogo zla. Ne poslušaše ga, bili su protivnog uvjerenja; i njegove se riječi počeše domalo ostvarivati, i ako tek na strojem stvorenoj proleterskoj klasi. Stroj se naime dalje usavršavao različitim izumima, a budući da cijeli taj tehnički napredak nije ništa drugo, već zamjena ljudskih ruku, ostajali su radnici bez posla, dakle bez kruha. (Jedna strana stroja, koja se makar samo za neko vrijeme loše očituje jest i ta, što stanovitim izumom gubi cijela radnička struka svoj »raison d' etre«.) A i samim usavršenjem stroja povećala se je produkcija i nadmašila potrošnju, pa je tako i sama industrija došla u nezgodan položaj. U toj pojavi (nezaposlenosti proletarijata i prezasićenosti tržišta) pokazala je o n a prvi put ljudima zube, i nazvaše je k r i z o m (industrijskom).

Da je se oslobode, trebalo je riješiti dva, njom izazvana socijalna pitanja: (1.) Kamo s neuposlenim radništvom i (2.) kamo s viškom industrijskih produkata? O riješenju drugog pitanja ovisilo je i riješenje prvog. Ako se naime potroše produkti, nek se dignu nove tvornice i uposli radništvo. Treba dakle novih tržišta; i Evropa ih je našla na drugim kontinentima (osobito kolonije).

No tehnika je i dalje napredovala. Tržišta su se nanovo zasipavala, proleterske obitelji gladovale; i opet se gospodarski i politički osvajali novi teritoriji na račun kulture i civilizacije. To se je ponavljalo i statistika je zabilježila, da je kriza pokazivala zube otprilike svake desete godine.

Uz industrijsku, počela se kasnije javljati i a g r a r n a kriza. Primjenjena nauka usavršila je naime i kulturu tla, te je ono odbacivalo mnogo više produkata, nego što se je moglo potrošiti. Oko osamdesetih godina prošlog stoljeća javila se takva dosta jaka kriza. I ovaj put su vanevropske zemlje vukle kola iz blata, progutavši dosta evropskih poljoprivrednih produkata i još više evropskih iseljenika (Novi svijet).

Vrpca se odmata dalje. Tehnika ide svojim putem. Ne ide, ona juri, utrkuje se s napretkom. Ne samo u Evropi nego i na ostalim kontinentima osobito u Americi, gdje je postigla kolosalne dimenzije u obliku a m e r i k a n i z m a.

Ne treba ni spominjati česte političke krize prošlog stoljeća; puna ih je historija.

Pogledajmo pobliže ove komponente na početku ovog stoljeća, da im uzmognemo odrediti rezultantu. Rekli smo, da su se industrijske krize rješavale osvajanjem novih tržišta. No Zemlja je ograničena, doći će i osvaja-

nja na kraj, a što onda ? — Agrikultura napreduje dalje (kako u Evropi tako u Americi i drugim kontinentima). A tko će potrošiti produkte ? Ljudi su postali u proizvodnji specijaliste, a za život trebaju i dalje različita dobra. Odakle će ratar platiti porez i namiriti druge potrebe, kad nitko ne ustreba njegovih produkata ? A što će radnik, kad ljudima ne bude potrebna njegova radna snaga, koju jedinu može dati u zamjenu za stan, hranu, odijelo i ostalo ? — A da li su politički nerazmjeri obećavali vedro nebo na tom polju ? Sve prije nego to.

Rezultanta svega toga bila je svakako o n a kriza i to sveopća. I osjećalo se poslije prvog decenija ovog stoljeća, da je opet na pragu jedna jaka poljoprivredna kriza, s kojom bi bezuvjetno nastupila i industrijska. Svjetsko mesarenje (odjek političkih nerazmjera i gospodarskog prestiža) spriječilo ju je na neko vrijeme, da joj stvori još povoljnije uvjete.

Svaka čast barbarskom (ovdje dobrodošlom) nožu, kulturnoj pirotehnici i modernom plinu (od kojega možeš suze liti bez ikakvog dubljeg ganuća u sasvim prozaičkom raspoloženju, a ako je naročite vrsti, možeš i unatoč tehnički dotjerane pasje njuške otegnuti papke). Velim : svaka im čast, junački su se držali do zadnjeg daha i s udivljenjem vrijednim požrtvovanjem provodili kod milijuna rastavu duše od tijela, a uspješno rušili : granice, gradove, tvornice, polja, prijestolja i ono malo morala, poštenja i međusobnog povjerenja.

I ostaše razvaline. Gradilo se iznova. Brzo, punom parom, amerikanski. Nema među državama povjerenja, pa svaka nastoji, da postane ekonomski samostalna, te diže i usavršuje poljoprivredu, a upotpunjuje industriju. (Njemačka je naime u svjetskom ratu iskusila nedostatak čilske salitre i kruha). Nakon nekoliko godina pijane žurbe Evropa je puna svojih poljoprivrednih produkata. Amerika je n o v a zemlja. Nijesu tamo generacije sjedile na jednom komadu zemlje i postepeno ga pocijepale u komadiće. Tamo su veliki posjedi, na kojima se mogu s velikim probitkom zamjenjivati ljudske ruke strojem. I žanju tamo tri put na godinu. Kamo će s žitom ? Po svijetu, u Evropu. Unatoč puta, ono će biti mnogo jeftinije od evropskog.

Znaju i boljševici iskoristiti priliku. Njihov dumping konkurira bescjenjem američkom žitu na evropskim tržištima.

Ali nije ni industrija stajala skrštenih ruku. I ona je napunila tržišta svojim produktima.

Počeše domala šaputati, pa i glasno govoriti o n j o j : »Nezapamćena, Sveopća, Svesilna Kriza». Paradoks : jaukanje svijeta i obilje poljoprivrednih te industrijskih produkata. Kažu, da tvorničarima trune i rđa njihova roba, a poljoprivrednicima njihovi produkti. No dobro, to bi se još nekako uredilo. Termos-boca se može zamijeniti tortom, ili šunkom, ali što da ponudi u zamjenu falanga o n i h, što imaju jedino svoje žuljeve ? — Oni su kuhari, što su kapitalistima u kratko vrijeme pomoću tehničkih pomagala napekli mesa i kolača za deset, dvadeset godina, pa ih onda baciše van : »Čekajte dok pojedemo !«

Po svemu što smo ovdje iznijeli, izgleda, da je stroj glavni krivac svemu, i da je pravo imao onaj, koji je preporučio ljudima da ga razbiju. I zbilja se danas u socijalnoj literaturi javljaju lica, koja predlažu, da se koči i usporuje tehnički napredak. Ali pogledajmo stvari malo bolje, pa ćemo se osvjedočiti, da stroj sam po sebi nije nikakvo zlo, već blagodat za čovječanstvo. Njegovom pomoću uspjelo je preobraziti lice zemlje. Zar su kakvo zlo : željeznica, parobrod, električni strojevi, termos-boca i ostali tehnički izumi ? Ne ! Zlo je u tom, što jedni utapljaju žito u more i lože kavom, dok drugi nemaju ni kore crnog

hljeba ; a krivac je tome l i b e r a l n i k a p i t a l i s t i č k i s i s t e m, koji je učinio, da svu korist od stroja trpaju u svoj džep samo privilegovane klase. Zar proletarijat, taj kuhar ima pravo da samo pomiriše ono meso što je ispekao kapitalista ? Nema li i on pravo, da si uzima od zalihe makar samo minimum što mu je potreban za život ? !

I morala je nastupiti reakcija. Gospodarskom ekstremu liberalizmu, njegov zakleti protivnik — komunizam. No liberalizam je jak. U njegovom je džepu M a m o n, kojim plaća štampu, modernu velevlast. Države ga štite, jer im je potreban njegov novac. Brane »kolos nad zemljanim nogama«.

Traži se izlaz. Političari nakon iks konferencija zaključuju, da je uistinu k r i z a, šta više, da je valjda na kulminaciji. Sociolozi drže predavanja u fraku, i sa smiješkom dolaze do »zanimive« konstatacije :

— »Moje dame i gospodo, tumačenje je, odnosno dokazivanje u roka krize »c i r c u l u s v i t i o s u s«. (Kriza je, kažu, uzrok neuposlenosti ; no i neuposlenost je uzrok krize, jer neuposlena masa ne troši produkte.) Ne znaju izlaza iz ovog stanja. Pa kao što je Brunetière u svoje vrijeme proglasio bankrot znanosti, proglašuje se sada bankrot p a m e t i. (Čitao sam naime u novinama, da je među američkim inženjerima bila anketa o tome, što je danas čovječanstvu najpotrebnije. Odgovori su bili različni : da je potrebno više dobrih stanova, da bi se usavršila elektrika i dr. No isticao se jedan odgovor, u kojem se konstatuje, da čovječanstvo danas ima svega dosta, samo bi mu trebalo više pameti, da si to dobro podijeli.).

I tapaju ljudi. Gladni upriličuju o p h o d e, a diplomate konferencije. Krpare, dok ne prsne granata i bude još većeg zla

A dva su izlaza, potpuno suprotna :

Svijet mora da se odluči na koji će. Ili boljševički, ili kršćanski. Koji vodi dobru ? Znamo !

IVAN DEGREL

ODLAZAK

JEDNE tihe noći, kada snena luno,
Budeš splela veo od bijele svile,
I kad budeš nježno ogrnula njime
More, što je srebra i dragulja puno...

Kada mali vali u šaptanju tihom
Budu pričat siki svoju noćnu priču
O prekrasnoj vili iz dubina morskih
I o jednom krasnom, mrtvom kraljeviću,

Tad ću, vučen čežnjom, u lađicu sjesti
Podići ću jedro svileno i meko
Pa s lahorom noćnim što mirise nosi
Zaplovit ću onda daleko... daleko...

Zavijen u plaštu mjesečeve noći
Srcem punim sjete, tihog tugovanja
Dok mi plavih čežnja budu pune oči
Ploviti ću tako put Otoka Sanja...

ZANE KUKEŽ.

XII. KONGRES PAX ROMANE

U OČI KONGRESA

TEHNIČKA organizacija Kongresa bila je ovaj put izvrsna. Jedino stan nam je bio doznačen svakom posebno, u hotelima, u središtu grada. Dakako da nas je u pojedinim hotelima bilo po nekoliko, ali to nisu bile nikakove namjerne grupacije, nego smo morali tek s vremenom »otkrivati« jedan drugoga i naknadno se radovati što smo se našli na okupu onako kako nam je bilo drago. Tako sam tek drugoga ili trećeg dana mogao konstatovati da sa mnom u hotelu »de Normandie« (u neposrednoj blizini kazališta), stanuje jedan simpatični mladi Francuz, profesor iz Tuluze, stručnjak u literaturi, te sam s s njim mogao, za slobodna vremena, do mile volje pretresati francusku književnost, naročito katoličku. Otac mu je general, i od njega je vjerojatno baštinio smisao za red i disciplinu organizacije, te mi je pripovijedao opširno kako je organizovao literarnu sekciju u svom studentskom društvu, kako je podijelio lektiru i referate. Uspjeh je bio vrlo dobar, a to se ima bez sumnje zahvaliti solidnom znanju ovoga marljivoga pročelnika sekcije koji je, uz to, u svom djelokrugu champion u tennisu, i pokazao mi je više nagrada koje je dobio na matchovima. Pri tom je jednostavan i skroman, a tako uslužan da me za čitava kongresa nije puštao s vida, nego je nastojao da mi, na diskretan način svakom prilikom bude od pomoći. Drugi moj ne manje simpatični susjed bio je još jedan Francuz, lektor francuskog jezika u varšavskom sveučilištu, čovjek koji je izvrsno naučio poljski i naizmjence govori oba jezika, prema situaciji. Kao čovjek koji živi u inozemstvu, poznaje tipske razlike u slavenskoj i francuskoj frazeologiji, i kad mi se koja omaška u tom pogledu slučajno potkrade, neumorno me popravlja i upućuje, tako da sam se neobično mnogo okoristio njegovim društvom naročito u jezičnom pogledu.

Ali to su tek kasnija poznanstva, i prvi dan bio sam sam samcat od »naših« ljudi u hotelu, jer sam ranije došao. Trebalo je dakle raspitavajući se naći tramvaj i izlaznu stanicu, ali to ipak nije bilo tako teško. Svijet je uslužan i ljubezan, a sluga u hotelu, valjda odgojen blizinom kazališta, ima neobično »učevan« izgovor, te mu »muklo e« zvuči kao kod prvaka »Comedie française« kad recitiraju Molièrove stihove. — Tramvaj me vozi ravno do škole St. Genès, u ulici istoga imena. Karakteristično je da, kad smo se prijavljivali i zapisivali adrese, prvo veče, niko od domaćih nije znao kakav je to svetac. Konačno je sinulo meni iz t. zv. »podsvijesti«, da ima drama Henri Ghéona »Le comédien et la grâce« u kojoj je taj »comédien« — glumac — koji je glumio pred carem Dioklecijanom kršćanskog mučenika pa se pri tom i sam obratio, nitko drugi nego Genestos, koji se francuski zove Genès. Kako je Bordeaux došao do škole i ulice njegova imena, to mi nije nitko znao kazati.

Škola sv. Genesta pripada Školskoj braći, kongregaciji koja, kao takva, u Combesovoj Francuskoj nema prava na opstanak, nego njezini članovi žive kao neka laička zajednica u civilnim odijelima; ali se inače drže redovničkog

života. Ulica je prava školska : tiha i izvan dosega bučnog centra grada, a ipak lako na dohvatu. Škola je velika i lijepa zgrada, koja se harmonično uklapa u sklop uredno građenih i podjednakih privatnih zgrada. Na vratima je, sada, veliki natpis Pax Romane, a kroz portal se vide svečano usađene zastave francuske republike, u dvorištu. Dvorište je pravi park, neobično podesan za odmor između točaka kongresnih zborovanja, i za ugodnu siestu ranih poslijepodnevnih sati. U toj je zgradi sve : prijavni ured za kongres s blokovima za obroke i stanovanje, s razglednicama i listovnim papirom, s prodajom maraka, mjenjačnicom novaca, otpremom pošte i brzojava, nacrtom grada i naprosto svim što treba. A najbolje je, da je sve to neposredno pri ruci, jer u tom kompleksu zgrada ujedno su i dvorane za glavni odbor i sekcije, lijepa dvorana s pozornicom za zborovanje, velikom blagovaonom za sve učesnike, i prijatnom kućnom kapelicom.

Glavni odbor sastavljen je ovako : predsjednik dr. Godard, odvjetnik u Alžiru, potpredsjednici : za Švicarsku, (mjesto Pochona) Kuhn, za Luksemburg dr. Lambert Schauss, glavni tajnik abbé Gremaud, administrativni tajnik pošteni Rudi Salat ; članovi odbora : za Englesku, prof. Edw. Bullough ; za Slovačku, (mjesto Galana) Cieker ; za Poljsku, K. Pienkowski ; za Holandiju, (mjesto Terlingena) Goey. Tajnik za misije : abbé Rossel, za studentkinje : Madeleine Comte. Za intelektualnu kooperaciju, predsjednik : Msgr. Beaupin (kojega nema) ; za crkveno sjedinjenje, predsjednik : dr. Lj. Maraković ; delegat za internacionalne odnose : prof. dr. Nello Palmieri. Osim toga reprezentira organizaciju studentske štampe abbé Prévost ; uz to je (valjda u ime odbora za organizaciju kongresa) abbé Martin. Oba su posljednja mlađi svećenici, vrlo požrtvovni, vrlo vješti organizatori, prvi vrlo spretan žurnalist, drugi vrlo dobar propovjednik i govornik. Dvorana u kojoj »stoluje« odbor, najhladovitija je u čitavoj zgradi, no uza sve to je cijelo vrijeme upravo ubitačna vrućina, te se i tu očituje očinska skrb priređivačkog odbora, koji je »špendirao« glavnom odboru za vrijeme njegovih sjednica čitavu bateriju boca limunade, rashlađenih u ledu. Pošteni ljudi koji imaju smisla za humor i otporne snage protiv svih mogućih formalnih gnjavaža, koje su na dnevnom redu, kupe se oko mene (kao Schauss, Goey, Palmieri) i izmjenjuju sa mnom šale ispijajući nebrojene boce limunade, dok se drugi »mudro« drže debate i sablažnjuju se nad tom »neozbiljnošću«; ali se to skandaliziranje malo doima čovjeka koji reprezentira »daleki Istok«. Uza sve to taj čovjek točno prati sve što se raspravlja jer, kako sam već lani kazao, često nije baš toliko važan sam predmet koji se riješava, ali je uvijek vrlo poučan način kojim se u Pax Romani, oprezno i diplomatski, riješavaju i najsitnija ali često vrlo delikatna pitanja.

Kroz dva prethodna dana (nedjelju i ponedjeljak) od kojih sam pribivao samo drugomu, nije ni izdaleka još iscrpen, nego se, kao i uvijek, nastavlja za vrijeme kongresa, u svako doba kad se uhvati koji zgodni čas, dok se ostali pošteni ljudi odmaraju, šetaju u gradu, sjede po kavanama ili u »našem« lijepom vrtu : sve je to nama »narodnim mučenicima« priušteno u daleko manjoj mjeri.

(Nastavit će se.)

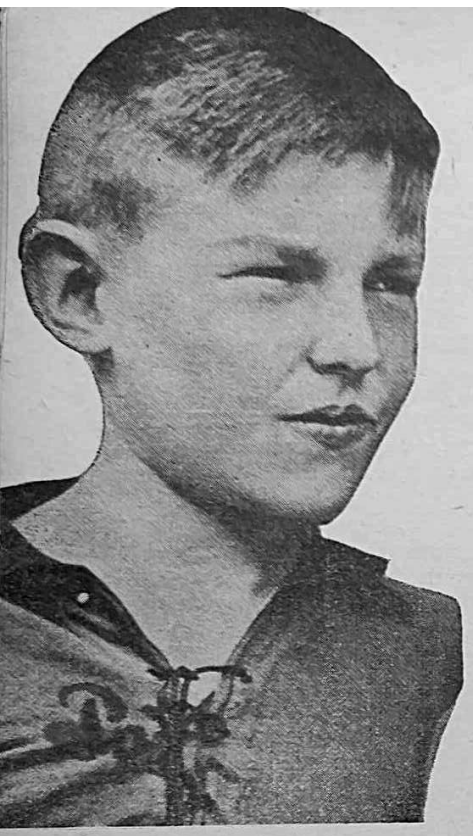

PATO

JUNACI LOPTE

III. POGLAVLJE

Pato. — Kako se Pato rodio. — Pato, njegovi pečeni krumpiri i njegov prst. — Kako je Pato uzbunio cijelu Kozlinu. — Muhovska afera i izvanredna sjednica općinskoga vijeća. — »Musca coslensis«. — Patova briga za lastavice. — Druge Patove odlike i vještine. — Pato uz opasnost vlastitog života spasava vrapce. — Pato kao kapetan sportskog kluba »Žeravice«

SADA se svi stanovnici Kozline slažu, da je ona sjednica junačke sedmorice u Gorskoj Jami bila neizmjerno važna za Kozlinu, isto tako važna n. pr. kao rušenje kupole zvonika premogućeg zaštitnika cijele Kozline Sv. Vlaha, biskupa i mučenika, prije nekoliko godina. Treba, dakle, da poštovanim strpljivcima, koji izvoljevaju čitati ovih nekoliko slova, izdaleka bar orišem tu heroičku sedmoricu.

Kad sam već spomenuo zvonik crkve moćnog kozlinarskog zaštitnika, trebat će da odmah govorim o Patu, kapetanu tajno osnovanoga sportskog kluba »Žeravice«, iz više razloga, a prvi je taj, što je uz zvonik crkve sv. Vlaha vezano mnogo junačkih Patovih djela, koja su izvođena redovito na račun siromašnih živaca Patove matere. Majka je Patova češće pripovijedala svojim susjedama i svojoj starijoj djeci, kako Pato, kad se rodio, nije zaplakao kao druga djeca nego je prkosno nakrivio glavicu dvaput naglo otvorio očice i izustio kao gavran: »Kva, kva«. Mjesna babica, sada već pokojna Mande (ona se, kad već govorimo o njoj, užasno znala uvrijediti kad bi je tako zvali, jer je ona tvrdila i klela se imenom svoje pokojne tetke Anke, koju je vrlo voljela, da se ona zove »Mada«), čudom se krstila tom neobičnom djetetu i tvrdila je Patovom ocu, kako je eto trideset i pet godina babica slavne općine Kozline, ali nije imala dosad prigode da vidi tako drzovito dijete, koje ne će da plače, nego grakće. Osim toga klela se babica, da je to dijete neobično brzo došlo na ovaj bijeli svijet, što ona pripisuje u prvom redu svojoj zasluzi. Ona je taj slučaj zapamtila, tako da se još pod svoju starost ponosila Patom, kojega je neobično volila, jer je on pokazao, na zaprepaštenje dobrih ljudi Kozline, mrvicu zahvalnosti prema dobroj babici Madi, pomoću koje je došao na svijet, te je rado slušao i pomagao joj i onda, kad joj ne bi trebalo u kasno ljeto otresti »mjendule« (bajame) za što su joj se onda nudila sva djeca iz mjesta. Poslušnost pak nije odlika kozlinarske djece, koja nijesu htjela da nađu u svojim dječjim srcima malo simpatije i poslušnosti prema dobroj Madi, kojoj imaju u najvećoj mjeri zahvaliti da su čitavi dospjeli u ovu dolinu suza. Babica bi se Mada uvijek, kad bi pri porođajima neko nepravedno posumnjao u njezine sposobnosti, pozivala na Pata i zvoje zasluge pri njegovom rođenju, koje je bilo tako savršeno, da dijete nije našlo shodnim ni da zaplače.

Pato je neobično brzo pokretao glavicu. Tako kad su ga donijeli prvi put na prozor, koji se nalazi baš sučelice crkvi Sv. Vlaha, biskupa i mučenika, zvonik mu se neobično svidio i stao se smijati kao da je poludio razjapivši svoje

sitne usne. Mahao je ručicama, nešto gunđao i drsko omjerio zvonik od glave do pete. Otada je svaki dan studirao zvonik i, kad je prohodao, ugrabio je (tri dana nakon toga!) priliku, da se izgubi uz alarm čitavog susjedstva. Tražili su ga, tražili, nema ga. Neko se dosjeti da pogleda kroz prozor i gle: vidje maloga Pata, kako puže niz polukružne stube koje vode do crkve. Organizovana je dakako, odmah potjera za Patom, koju su sačinjavala njegova dva starija brata, ali uzalud, desilo se ono što i zecu s kornjačom, Pato je bio preblizu cilja — dugo proučavanog zvonika, koji je dugo želio zagrliti i opipati. Kad se oslobodio stuba otrčao je što su ga nožice nosile na ugao zvonika zagrlio ga i privinuo lice k njemu, a zatim pogledao u vis kao da je slavu nebesku zadobio. Uto su stigla i njegova dva brata, koja su ga otrgla od zvonika i odvela majci.

Mora se priznati, da su svi u kući volili Pata neobično, a tome je bilo razlogom, u ona prva godišta rata, što je majka Patova zarana ostala bez mlijeka u prsima baš kad je to malom Patu bilo najpotrebnije. I što se onda dogodilo. Pato je jednoga dana gladan hlepio svojim ručicama i uhvatio slučajno komadić krumpira, ispečenog u pepelu i s njim spremno u usta te, na najveće začuđenje svih ukućana, pojede krumpir s ogromnom slašću zahtjevajući još. Tako se Pato odgojio pečenim krumpirima i s neobičnom lakoćom riješio problem svoje ishrane. I kasnije su pečeni krumpiri ostali glavna Patova poslastica i nema tih slatkiša na svijetu, za koje bi Pato zamijenio pečene krumpire. Ali rano odbijanje od majčinog mlijeka nije ostalo bez posljedica, jer je Pato sve do svoje devete godine držao prst u ustima. Koliko je puta za vrijeme zadnje godine rata, kad nije više bilo u kući ni kruha ni pečenih krumpira, sjeo u kut i večerao svoj prst, a zatim pošao spavati, a da nikomu ne reče ni riječce i zaspao s prstom u ustima, kao da je večerao najmirisnijih krumpira, koji su se s donje strane zarumenili od žara i lagane politure rastopljene soli! Koliko je puta tako gladan s prstima u ustima sanjao o divnim pečenim krumpirima, najeo ih se sit i najljepšega glasno nudio majci: — »Mama, uzmi ovoga, ovi je krumpir najljepši!« na najveću bol majčinu.

Ipak u njegovoj devetoj godini počeli su se susjedi buniti protiv Patova prsta. Smetao im je Patov prst, koji ga je othranio uz pečene krumpire i bio za vrijeme njegova gladovanja njegova glavna utjeha! Nagovorili su stoga Patovu majku, da kad Pato zaspi, da mu izvuče prstić i da ga namaže stučenom paprikom. I ona popusti javnom mnijenju i uvečer kad je Pato zaspao, izvuče mu iz usta prstić, bez kojega on nije mogao ni znao zaspati, i namaže mu ga paprikom. Kad je Pato opet u nemirnom snu stavio nehajnom kretnjom svoj prstić na uobičajeno mjesto, t. j. u usta, osjeti na jeziku nešto grozna i krikne kroz noć tako jako, da nije samo probudio majku, koja je netom zaspala, nego i braću, čitavu kuću i bližnje susjedstvo. Tako je vikao i derao se, da su susjede došle Patovoj majci ponuditi pomoć, ako joj treba i došle da saznadu, što se to, za Boga, Patu dogodilo. I nije bilo druge morala je majka lijepo Patu oprati prstić, obećati mu za ono vrijeme golemu svotu od 10 kruna, naložiti vatru i podmititi ga pečenim krumpirima. Pata su najbolje umirili pečeni krumpiri i kad ih je pojeo, stavio je prstić u usta i ponovno zaspao. Sutradan je Pato demonstrativno s prstom u ustima prošao kroz mjesto kao pobjednik. Otada nije nikada više njegovoj majci palo na pamet da napravi bilo kakav atentat na njegov prstić, do kojega je Pato tako mnogo držao. Začudo ubrzo se Pato ostavio prsta čim su ga njegovi drugovi u školi stali bockati i mnogo šta pričati na račun njegovoga dragog prstića.

Taj se prstić Patov nalazio na lijevoj ruci i možda je to doprinijelo da je Pato postao ljevoruk. Ali to ga nije ni najmanje smetalo, da bude najbolji gađač u komšiluku, na što su mu vršnjaci bili do dna duše zavidni. Jadan bi onaj vrabac, na koga je on bacio oko! Gotov bi bio; pogodio bi ga kamenom kao iz puške. Dok je dostigao onu upravo vražju ljevoručku vještinu gađanja kamenom Pato je ubio mnogo lastavica koje su favorizirane u Kozlini kao u Indiji svete krave, jer Kozlinari visoko cijene lastavice kao tamaniteljice muha. On je znao tako vješto ubiti lastavicu, da to nije nitko opazio, i mnogo ih je ubio, a svaki put kad bi se našla ubijena lastavica mjesto bi se uzrujalo kao da ga čeka najveća nesreća. Kad bi poštovani čitatelji znali koliko ima u Kozlini muha, ne bi se ni najmanje čudio, zašto su Kozlinari tako pobožno cijenili lastavice. Pato je ubio onoga ljeta, dok se učio gađanju 457 lastavica, a Kozlinari, koji su dobri račundžije, što su dokazali najbolje smišljenom akcijom za gradnju crkve Sv. Roka kugezatirača, izračunali su, da bi te lastavice bile utamanile toliko muha, da bi ih na koncu ljeta bilo oko 10 milijarda manje, jer, kako Kozlinari misle, muha se neobično brzo množi, tako da po njihovom mišljenju svaka muha dnevno producira 583 mlade muhe. Ali Kozlinari su se ipak utješili, jer su uvidili, da konačno 10 milijarda muha manje ne čini nikakve razlike za Kozlinu, kod tolikih oblaka muha, pa stoga nije vrijedno za to, osim ako čovjek nije previše nervozan, da počini samoubojstvo, kako je to predlagao suludi i nervozni Ante mali.

Kad je ubijena 400. lastavica općinski je načelnik sazvao hitno izvanrednu sjednicu općinskoga vijeća i na opći je zahtjev ta sjednica održana pred općinskom zgradom, da joj može prisustvovati cijelo mjesto. Načelnik je ganutljivim glasom i suzom na oku govorio o mrtvim lastavicama i komemorirao ih. Mnogi su plakali. Ali najviše se u plaču isticao Pato, tako da je smetao govoru načelnika a općinski je načelnik, sav razdragan, da je tako uspio njegov govor, dao Patu, koji ima toliko srca za lastavice, 2 krune da ga utješi, ističući Patovo srce za lastavice kao uzor sakupljenom narodu, a osobito djeci, naglasujući da, kad bi svi ljudi bili kao Pato, ne bi nijedna lastavica poginula. Zatim, kad se Pato primirio, da je bilo omogućeno daljnje govorenje, načelnik je preporučio narodu, da pripazi i po mogućnosti uhvati ubojicu, ili ubojice, koji ih lišavaju tako korisnih ptica. On ne može da osumnjiči zbog ovog teškog zločina stanovnike ove poštene općine, jer ne može shvatiti da bi se našao koji Kozlinarin, koji bi ubijao lastavice, te vrle tamaniteljice onih oblaka muha, koje zagađuju sve što je lijepo i pošteno u mjestu. To svjedoče kozlinarska zrcala, pozlaćeni (sad već crni) okviri zidnih slika i ostalo. Ali jao si ga ubojici, ako ga se otkrije. Ne će ga minuti opravdani narodni gnjev. Njega raduje, što je cijelo mjesto jednodušno protiv muha i iskorišćuje priliku, da se premilostivom ćesaru i kralju u Beč pošalje pozdravni brzojav (što je uostalom primljeno sa veličanstvenom šutnjom i srditim zgledavanjem poštenih Kozlinara), u kojem s protestnog zbora protiv muha i izroda koji ubijaju lastavice, šalje u ime cjelokupne Kozline izraze nepokolebljive odanosti prejasnom domu Habsburgovaca. Da ne duljimo s ovom sjednicom, moramo spomenuti, da je zaključeno, da se u Kozlini ima provesti dan protiv muha. Taj je dan i održan dne 25. kolovoza one tužne godine.

U lovu na muhe sudjelovali su svi stanovnici Kozline od 10. do 70. godina izuzev bolesnike i trudne žene. Nemoguće je nabrojiti na kakav su sve način onoga dana lovili muhe. Kozlinari se ponose da su dosad poznavali samo sedamnaest načina lova na muhe, ali da su onoga dana, 25. kolovoza, otkrili

devetnaest novih načina lova na muhe, tako da Kozlinari otad znadu na trideset i šest načina nadmudriti muhu i upropastiti je. Loveći muhe onoga su dana razbili Kozlinari stotridesetčetiri zrcala, dvjestoosamnaest zidnih slika, pedesetitri petrolejke, koje vise sa stropa, i devetstoosamnaest prozorskih stakala.

Kad je Pato vidio koliko je muha utamanjeno, pobojao se u svom tankoćutnom i plemenitom srcu da bijedne lastavice ne će imati unaprijed dovoljno hrane i da će umrijeti od glada. Pa kako su se lastavice baš nekako u ono vrijeme sakupljale u masama po žicama brzojava, pošao je izvan mjesta i, kradom da ga nitko ne vidi, uz opasnost života, poubijao je onaj dan 57 lastavica, jer je mislio, da će im tako prištediti strašnu smrt od gladi. Onda se pronijela Kozlinom verzija o lastavičjem vampiru i nitko još do danas ne zna tko je bio taj vampir, a općinskom je načelniku bilo glavno da mu je uspjelo uvjeriti Kozlinare, kako je on ubio onoga dana najveću muhu, koja je važila barem 10 dekagrama, a za kojom je morao trčati oko cijele Kozline. Kad su pitali Kozlinari, gdje je ta muha, on je odgovorio, kako je ta muha već poslana u zoološki muzej u Beč, gdje su otkrili, da je ta vrst muhe nova i dosad nepoznata, pa su je nazvali »musca coslensis«.

Tako je eto Pato znao prouzrokovati velike nemire u Kozlini.

Pato je još mnogo toga naučio. Nije trpio mačke pa ni Cu-Cuia nije dovoljno cijenio. Mržnja ga je za mačkama znala zanijeti do na krov kuće, po kojem je trčao kao po sobi. Po samom rubu, t. j. po kamenom žlijebu za vodu, trčao je još u svojoj šestoj godini titrajući se živcima svoje majke i poštovanih susjeda, ni krivih ni dužnih, kao da ide po najravnijoj cesti. Pred crkvom su dva velika drvena stupa za zastave. Na vrhu se tih stupova nalazi okrugla ploča kao ukras (čudnog li ukrasa!). Patov je bio specijalitet da se (još u petoj godini) uzvere kao spretni mačak na vrh stupa i da sjedne na tu okruglu ploču. Neke su žene gledajući ga dobile vrtoglavicu, a bilo je dana, kad je Pato znao zaslužiti po čitavu krunu, jer se dosjetio, pa se penjao na stupove samo kad bi mu tko platio.

Ali glavna je njegova slava bila u tome, što se znao u zvoniku popeti po užetu sve do samoga zvona, a da zvono ne zazvoni. Zvonik je bio postao glavno poprište njegovih junačkih operacija. On je bio jedini od vršnjaka, koji se prošetao uzduž cijele crkve, koji se jednoga dana tako okuražio, da se uspeo po munjovodu na vrh zvonika i zagrlio u veličanstvenom ponosu križ čiji se pozlaćeni šiljak blistao u suncu. Znao je za sva vrapčja gnijezda u zvoniku, koliko u kojem ima jaja, kad će se izleći vrapčići i koliko ima vrapčića. On se znao kroz otvore zvonika provući i stati u takve položaje, da je skratio i susjedama, koje su zavađene s njegovom majkom, život bar za nekoliko mjeseci. Nego na veliku žalost Patovu zvonik se počeo rušiti. Kube je zvonika bilo drveno i obloženo cinkom. Vremenom je drvo ispod cinka izvoljelo istrunuti i kube se stalo naklanjati u dostojanstvenoj kretnji mjestu, prijeteći da se jednog dana cinički sruši i dade kome poštenu lekciju po poštovanoj glavi. Jednoga su dana zatvorili ulaz u zvonik, zaključali vrata, a sutradan se uspeo neki kovač, zavezao debeli konop oko križa, uz najveću opasnost života i spustio se dolje. Zatim je 100 najjačih ljudi u mjestu uhvatilo za konop i stalo potezati nakrivljeno kube, da ga obore. I baš kad se s najvećom bukom stalo kršiti kube opazili su stanovnici slavne Kozline, kako se netko hitro penje u kube, koje se ruši. Bio je to Pato. Krik groze prođe sakupljenim narodom. Još jedan jaki zamah (jer oni, koji su potezali, nisu opazili Pata) i kube se uz strahovitu buku sruši s visine u dubinu. Svi su potrčali

da u ruševinama potraže mrtvo tijelo Patovo, a majka mu je bila kao izvan sebe od bola. I dok su ga jedni tražili, zaori pljesak djece. Svi pogledaše gore i gle: na vrh srušenog zvonika stoji Pato obasjan popodnevnim suncem držeći dvije krletke s vrapcima, koje je držao pokrivene u zvoniku, a koje je u zadnji čas spasio.

Eto samo toliko o Patu, koji je na drugoj sjednici sportskog kluba »Žeravice« u Gorskoj Jami bio izabran za kapetana malene, ali junačke sportske momčadi. Bilo je potrebno sve ovo spomenuti, da se uzmogne protumačiti ona jednoglasnost, kojom je Pato, poznat radi svih ovih i još mnogih drugih podviga, bio izabran za kapetana. On je ovu čast primio vrlo ozbiljno i odlučio da sve svoje sile posveti afirmaciji mladog kluba.

U narednom će poglavlju izmaršírati Pito, Poto, Čiko, Ćuko, Čako, i Žaba, a do potrebe i Cu-cui.

IVO LENDIĆ

CU-CUI

BADNJA NOĆ

VU TIHU se noć obloki svetliju
kraj nih nakinčeni bori stojiju,
a deca srečnega lica ih kite.

Vu temnu noć zvoni brenčiju.
Vulice gradske, ke su vre spale,
kak da su ze sna snova vustale:
to ljudi polnočki hite...

Mir sveti sa zvonom donesla je kmica
i vsima malo zablenja —
meni i jenom črnom obloku
samoču i tmicu življenja.

PETAR KREML

MATEMATIČKA STRAHOVLADA

I.

KROZ OTVORENE prozore razreda dopirao je svjež jesenji vjetar i donosio onaj posebni miris jeseni pun omamne i lijene sitosti. Kraj prozora stajalo je par učenika i živo debatiralo o prošlom predavanju »Uče«, profesora iz narodnog jezika. Malo podalje stajao je Mežić, maleni bucmasti dječak, rodom iz Primorja i gundrajući pjesmicu »Popuhnul je...« mislio na dom, mamu, tatu, svoje selo, s kojeg se, osobito za ovakvih dana, vidio čitavi Kvarner kao na dlanu. Gornja klasa razreda, većinom iz tako zvane »Amerikanske četvrti«, šetala je amo-tamo hodnikom i tamanila »punjene« žemičke kobasom ili sirom. Oni najlijeniji, a inače i najgori po ocjenama u knjižici marljivo su prepisivali matematičku zadaću. Bio je to prastari običaj. Zašto da se muče kod kuće, kada i onako mogu i dospiju prepisati u školi. »Stari Cile«, kako su zvali profesora matematike, pitao je samo one primjere, koji su zadani za domaću zadaću. Trebalo je samo prepisati, malo pobliže pogledati primjere i u slučaju, da je što zamršeno, upitati kojeg »Amerikanca« za tumačenje. Svi su »Amerikanci« rado tumačili primjere, ne možda iz kolegijalnosti, već iz samog nekog posebnog užitka, da znaju više od većine drugih. Ovi drugi, dakako većina, primali su to kao nešto što mu bolji, hoćeš — ne ćeš, moraju dati. Ta to je bio već nenapisan zakon.

Zazvonilo je. Hodnici su malo pomalo opustili, a razred se punio. Još su stajale grupe i završavale započete razgovore nimalo se ne žureći, a oni slabiji kojima je specijalno matematika bila »Ahilova peta« grozničavo su listali bilježnice i po štoti put ponavljali formule. Prolazile su sekunde i, štaviše, minute, a Cile ne ide, pa ne ide.

»Valjda opet u Zbornici tračaju«, dobaci Brezak, dugo, suho, čeljade crnih očiju i vlasi, i lijeno mahne na Kostićevu napomenu, da je »Cile« bolestan. Brezak je bio razredno čudo. Još niko se ne sjeća, da bi ikada zatajio. Uvijek je sve znao, na sva pitanja odgovarao, štaviše još nikad ni u školskoj zadaći nije imao drugi red. »Amerikanci« koji su inače najradije išli s njim, zavidno su znali govoriti, da cijeli dan kod kuće »treska«.

»Ide, ide!« poviče dotrčavši iz hodnika Potić, najslabiji đak, koji je kadkad, na zabavu čitavog razreda, davao najgluplje odgovore. »I Kesedija ide« poviče i kao ukopan stade na svoje mjesto.

Razred utihne i radoznalo pogleda prema vratima. Ta šta bi to moglo biti, valjda nije inspekcija. Još su dva mjeseca do svršetka trimestra« šapne Fritz Berger u uho Brezaku.

»Tebe će pitati! Uči!« odbrusi Brezak i pogladi kosu. Uđe najprije »Cile«, a za njim direktor Kesić, zvan Kesedija.

»Sjedite« mahne Kesedija rukom, a razred automatski sjedne probudivši pri tom klupe koje se oglase rzanjem i škripanjem. »Cile« pogleda zadovoljnim okom razred, a Kesedija započne govoriti afektirano naglašavajući pojedine riječi:

»Gospodin profesor, kako vidite, i kako ste, možda čuli, navršio je 35 godina službe te je na vlastiti zahtjev umirovljen. Vi ćete sada, nažalost, mnogo vremena izgubiti dok dođe novi gospodin profesor, ali ja se nadam i apeliram na vas same, da ćete marljivo ponavljati građu i, kad dođe gospodin profesor, brzo napredovati. Imate li šta reći, gospodine profesore?« upita direktor profesora.

»Ne, nemam« reče »Cile« blaženo se smijući kao da je upravo sa sebe izbacio dugogodišnji i nepodnosivi teret.

»Onda, hajdemo!« reče Kesić i pođe. »Ah, da, danas ne će biti tog sata. Budite mirni, dok nekoga ne pošaljem. Molim Vas, Manola, pokupite onaj papir sa poda. Ta ovaj razred uvijek izgleda ko svinjac«, reče Keseđija i ode.

»Hura, nema sata! Alaj ćemo sada markirati!« poviče Potić veselo protrljavši ruke.

»Da, ali kako dugo to je pitanje« odvrati Ramec oblačeći kaput, da ode u kavanu.

Domalo je opet vladalo isto jednolično mrmljanje kao za odmora tek kadkad prekinuto poklikom: »Tko će mi posuditi grčke riječi?« ili: »Kod koga je moj grčki rječnik«. Razred je opet nastavio običnim životom, iako se osjećalo u zraku neko napeto isčekivanje.

* * *

I prolazili su dani. Satovi matematike postali su neiscrpljivo vrelo zabave i iznenađenja. Čas je došao zamijeniti jedan profesor čas drugi, a rijetko kada bi bio stručnjak — matematičar. Razred je prelazio preko matematike, kao preko ništice, znamenke, koja pokazuje otsutnost neke vrijednosti.

Ipak jednog dana dođe opet Potić, razredno njuškalo sa viješću da dolazi ovaj sat novi profesor iz matematike.

»Pustite ga, opet mu se mota« mahne Frank rukom i nastavi igrati sa Ramecom »nogometa«. Zapravo to i nije bio nogomet, već neka vrsta kockanja, odnosno »sekseranja«. Na glatkom stolu odredila su se dva »goala« i »center«. Uzelo se dvije dvodinarke i dinar. Dvodinarke su bile »igrači«, a dinar »lopta«. Dva igrača gurali su izmjenično »igrače« pogađajući loptu i tjerajući je u »goal«. Iako je igra bila vrlo zgodna za proučavanje odbijanja tjelesa pod raznim kutovima, ipak je bila kao »kockarska« igra strogo zabranjena, što dakako, nije ni najmanje utjecalo, da se ne igra.

Ipak odmah poslije zvona, dođe Keseđija sa nekim neznancem, još mladim čovjekom, na po ćelavim, a, sudeći po izgledu lica, ne baš odveć inteligentnim. Kada su svi sjeli, započne Keseđija i predstavi razredu novog privremenog profesora iz matematike Balića, i ode.

Balić uzme prozivnik i pogledavši ocjene prozove jednog od najboljih đaka i to Svežina.

»Molim Vas« reče Balić dubokim glasom »riješite mi ovaj primjer:

$$\left(\frac{a}{a+b} - \frac{ab}{a-b} + \frac{b^2}{(a-b)^2}\right) \left(\frac{2}{a-b} \times \frac{4}{(a+b^2)} - \frac{2\,a^2\,b}{a^2-b^2}\right)$$

Svežin jak crnomanjast dečko, napisavši kosim nezgrapnim rukopisom primjer pogleda počesavši se iza uha razred i stane mucati: »Ovo, ovo moramo najprije pomnožiti.«

»Nije dobro! Svežin ne pazi na zagrade« zagunđa Balić i mrko pogleda razred, koji je cerekajući se promatrao »bitku«.

»Ah da« tobože kao dosjetivši se progovori Svežin i stade riješavati: »Najprije se moramo riješiti zagrada, a onda izmnožiti.«

»Dobro, samo radite!« progunđa Balić i prometa se kroz razred. Svežin počne izrađivati primjer, .ali već na zajedničkom nazivniku zapne. Balić je jedno vrijeme gledao, a zatim bacivši sa katedre bilježnicu reče: »Nije dovoljan, Svežin!« i prozove drugog, a domalo trećeg četvrtog. Svi su odlazili pokupivši bilježnicu i čuvši: »Nije dovoljan«. Razred je strepio, a osobito »Amerikanci« i srednji đaci, a kada se začulo zvono svi su olakšano uzdahnuli. Balić uzme razrednicu i ode.

»6 : o za jačega« veselo poviče Ramec, sretan što je loš đak i što se njemu ne može dogoditi iznenađenje.

I poslije tog sata, kobnog po »elitu« razreda, počela se opet matematika učiti. Vadile su se s tavana stare bilježnice, listale prošlogodišnje knjige, u koliko nijesu bile prodane. Za par dana okrstiše Balića »Baza«, jer je na jednom satu geometrije gotovo »de profundis« rekao: »Baza trokuta duga je 5 cm...«

Došla je i zadaća, koja je svršila opet sa potpunim uspjehom »Baze«, ili, kako su se rado izražavali razredni »sportsmani« sa 40 : o za »Bazu«. Svi su imali drugi red. Svima je ispod više crvene nego crne stranice stajalo: »Nije dovoljan, Balić!«

I kao što se magarac lako nauči na batine, tako se lako nauči i đak na drugi red. Malo po malo ustalilo se mišljenje, da nitko u razredu ne može znati više od »slabog» i da »Baza« uopće iz principa ne pita rješive primjere. Razred je zapao iz prvog zaprepaštenja u apatiju, koja se odražavalo u nijemom promatranju ispitivanja. Ali ipak učilo se!

II.

Jednog dana dođe Kostić, najupućeniji đak s važnom viješću, da je vidio, odnosno čuo (svakom je drugačije govorio), da će u najskorije vrijeme doći novi stalni profesor iz matematike.

I zaista drugi dan, dođe opet Keseđija i predstavi novog profesora radoznalom razredu. Čim je Keseđija zatvorio vrata, sjedne novi profesor za katedru i stade prozivati. Dok je listao prozivnik gledajući ocjene i imena, promatrao je ga cijeli razred kao neko nadnaravno biće. Bio je malen, gotovo grbav, duge prosjede kose i čudna, neobična lica. Kravatu je nosio povezanu kao »bohem«, a čitava njegova figura davala je utisak nečeg nestalnog, čudnog i nerazumljivog.

Prozivao je brzo tek pogledavši prozovenog i onda dometnuo par pitanja od kojih su najčešća bila: »Kaj ti fater beamter? Imaš kaj jesti? Od kud si doma? Poznam ti fatera, ali buš ipak dobil drugi red!« Sat je brzo prošao, a ada je profesor izašao dugim koracima iz razreda gledajući nekud u daljinu preda se, žamor je u razredu osvojio sve kutove. Svi su pitali: »Kakav je, od kuda je, kako mu je ime itd«. I pomalo se doznalo ime mu je Carić, bio je na realci, vrlo je strog, mnogo se bavi muzikom i mnogo pije.

Slijedeći sat održao je Carić predavanje o matematici, a glavne misli kretale su se između ovih rečenica: »Matematika je muzika misli« a »muzika je matematika misli«. Predavanje je bilo, (na veliku žalost razreda, ne zbog interesantnosti predmeta, već zbog »markiranja«) vrlo kratko. A zatim je počeo pitati.

»Kraus« prozove Carić, namjerivši se i nehotice na kolegu bar što se tiče muzike. Kraus izađe pun treme i uzbuđenja.

»Molim Vas, recite mi što su to likovi.«

»Likovi su, to su« muca Kraus nastojeći dobiti vremena i možda čuti šaptače.

»Jako dobro, samo napred! Dajte ih nabrojite.«

»To su paralelepipedi — — —« počme Kraus, kada najednom Carić lupi šakom po katedri i poviče: »Bum«.

»— — — piramida« nastavi smeteno Kraus.

»Bum, bum« dvaput lupi i zaurla Carić, »jako dobro, hodi na mesto imaš drugi red, bum ti rekel fateru da niš ne znaš.«

Kraus se pobere smeteno gledajući u razred, a razred opet zaprepašteno u Carića.

»Koji mu je vrag, barem je dobro odgovorio« mislila je većina razreda i malo pomalo zauzela neprijateljski stav. Iako je tog neprijateljstva odmah nestalo kad je Carić drugom rekao da pita za likove, dakle trokut, četverokut, a ne za tjelesa.

I opet su prolazili dani, ali ne kao prije u očekivanju definitivnog profesora, već puni svojskog rada. Radilo se marljivo štaviše, radilo se i onda, kada nije sretnim slučajem bilo kojeg sata, dakle i »izvan programa«. Svi predmeti nestali su pred groznom i neosvojivom matematikom. I kao kada ovce osjećajući na paši skori snijeg lakomo pasu, tako je i razred samo učio matematiku. Stolovi su opustjeli, »nogomet« je pao u zaborav. Učilo se — — —

A ipak čim se više učilo, više se dolazilo do uvjerenja da je matematika uistinu nešto nedohvatljiva za obične đačke mozgove. I svaki sat mogli su čuti da ovo ili ono ne znaju, da kod »plusa« se piše najprije okomita, a onda vodoravna crta, da se ne veli odbijanje već reduciranje, i mnoštvo drugih stvari. Ipak iako je čitavi razred većinom sve to znao, svi su upitani naprosto zatajili. Došavši pred ploču, svi su mucali bez razlike i svi su padali.

I došla je i školska zadaća. Prije nego su bile razdijeljene zadaćnice, Carić je održao predavanje u kojem je naglasio, da je on sudbeni grafološki stručnjak i da kod njega ne može nitko »švindlati«. Sat je prošao u još većoj nervozi, nego satovi običnih školskih zadaća. Svi su se nadali, da će se bar, zadaćom izvući. Kada je zvonilo, ustane Carić i pokupi zadaćnice i to uzevši od prve klupe prvu, a od zadnje zadnju itd. i ode.

Dok su jedni još brisali znoj, što im je curkom curio, a drugi sređivali »pomoćna sredstva« t. j. domaće bilježnice, papiriće i pera, Turek najsmioniji đak u razredu pođe prati ruke i usput dobaci svom kolegi u klupi: »Baš ću vidjeti, je li grafolog!«

»Kako to misliš?« upita ga ovaj još uvijek mislima u prašumi formula i a, b, c — a.

»Vidjet ćeš«, odvrati Turek i ode.

III.

Nakon par dana donese Carić bilježnice na ispravak. Razred je napeto očekivao, šta će reći, tim više, jer se većina nadala izvući samo zadaćom.

Carić, bacivši bilježnice na stol, reče: »Nisam mislio, da u ovom razredu ima samo jedan pošten čovjek!«

»Tko je to, tko je to?« zabruji razredom.

»Turković« reče Carić i dade razdijeliti bilježnice.

Svi su imali druge redove, svi osim Turkovića ili kako su ga zvalidrugovi Tureka. I kada su se uvjerili, da je on jedini napisao zadaću, stane se malo — pomalo razredom širiti smijeh. Ta svi su znali, da jedini on nije sam izrađivao, već prepisao. Nitko nije tako vješto i tako dobro znao prepisati kao Turek. Turek je bio, u neku ruku, »stara kuća« na čitavoj školi, morao je već pred dvije godine svršiti, ali je on ili ponavljao razrede ili opet iskušavao sreću na drugim školama.

Kada su napisali ispravke i govorili glasno svoje ocjene, da ih Carić unese u prozivnik, opazili su da su tek nekolicina napisali zadaću za čisti nije dovoljan. Svaki je imao kraj ocjene dva tri (već prema pogreškama) upitnika

i uskličnika. Na odmoru prizna Turek, da je prepisao i razred se stane izrugivati »grafologu« kako su okrstili Carića.

Drugi dan, kada se profesoru iz grčkog činile nešto sumnjive preparacije njegove stare mušterije Tureka, upita ga ovaj:

»Zar ste Vi, gospodine profesore, grafolog!«

Razred prasne u smijeh, a profesor je uzalud opominjao i čudio se, da se običnoj gluposti smiju.

Ipak unatoč te vesele zgode sa Carićem i Turekom mržnja je rasla, a s njom i strah. Štaviše ni njegove tople riječi, koje je govorio za nedavno umrlim profesorom, ni istinito i plastično prikazivanje rata iz kojeg je on padnuvši u močvaru jedva iznio živu glavu. Svi su žalili što mu blato močvara nije donijelo smrt, a ne samo sijedu kosu i dugi živčani napadaj koji umalo da nije svršio ludilom.

* * *

Jednog dana, dok je vani padala kiša, a studen i vlaga prodirale sve do kosti, doleti Svežin i saopći, da danas »grafolog« ne će doći, jer mu je umrla majka. Dok bi se inače takav slučaj sa nekim sažaljenjem komentirao, da se to dogodilo bilo kojem drugom profesoru, sada su svi prešli preko toga s veseljem. Ta jedan sat ne će sva četrdesetorica neprestano strahovati: »Hoće li me pitati, ne će li me pitati. Hoću li pokvariti ocjenu, koju sam još »krvavo« stekao kod »Cile-a«, ili opet »Hoću li dobiti još jedan drugi red.«

Par dana iza toga radosna lica na sat predavanja saopći pjevačima da je Carića udarila kap.

»Bravo« povikaše pjevači i stanu, po prvi put nekako simpatičnije govoriti o »Grafologu«.

»Ipak je on nekad morao biti dobar čovjek,« reče jedan, »rat ga je učinio takvim.«

»Ph', svejedno je to, glavno je, da ga više ne ćemo imati,« dobaci Ramec i poviče jednom drugu koji je dolazio: »Jesi li čuo, da je »grafologu« pala kap?«

»Šta veliš? Fino! Bar ćemo dobiti drugog profesora.« Odvrati ovaj.

Sutradan ujutro čitavi je razred živahno raspravljao o »grafologu«. Jedni su ga spominjali sa simpatijom i to, dakako, samo oni koji su ostali neispitani ili koje nije Carić dospio još jednom pitati; a drugi su jednostavno ispričavši zgodu sa grafološkim nalazom Turekova poštenja otišli na partiju nogometa.

Došao je novi profesor iz matematike. Razred je malo pomalo došao u kolotečinu. Odmori su poprimili staru sliku: prije sata matematike su se opet prepisivale zadaće, opet se »kockalo«, opet se šetalo i mirno bez brzne jelo »punjenje«. Tek kada bi koji sreo kasnije Carića pozdravio ga je s smiješkom na usnama sjećajući se grafološke primjene na đačko poštenje.

PETAR KREML

INJE

PALO je inje
na žuto vrbinje,
a meni na dušu tuga.

Že stakla je inje,
cakli se vrbinje,
a zima je hladna i duga.

Bu nestalo inja
z proletjem z vrbinja —
da prejde bar z njim mi i tuga.

PETAR KREML

KATOLICIZAM KAO OSNOVICA NAŠEGA RADA I GLEDANJA NA SVIJET

NA PRVI pogled mogao bi natpis predavanja[1] u koga pobudi smisao, da predavanje imade izrazito apologetsku svrhu. Da podvrgne kritičkom razmatranju temeljne zasade katolicizma i, kao rezultat, da pokaže njegovu razumnu opravdanost. Kolikogod je ovaj apologetski momenat važan za svakoga od nas, tako važan, da ga jednom svaki mora ne samo odgovarati kao školski zadatak, nego kao jedno odlučno životno pitanje u svojoj duši proživjeti, ipak ne kanim vašu pažnju koncentrirati na apologetskom dokazivanju ispravnosti tog katoličkog naziranja na svijet i život. Držim, da je opravdano pretpostaviti, da ste ovaj posao savjesno u školi obavili. Ovo će se raspravljanje prema tome nastaviti na ono, što vam je škola dala, i povesti vas drugim putevima da dopremo i do praktičnih zaključaka.

Kako i na koji način mora katolicizam postati temeljna crta vlastitoga životnog rada? Nešto, što prožima čitavo naše biće, njegova centralna pokretna snaga, koja svakom pojedinom našem djelu daje izraziti pečat. Još više! Jer smo se svijesno opredijelili za pokret, koji ide za obnovom cijeloga društva, napose našega naroda na Kristovim načelima, ovim predavanjem želimo utvrditi, da ono, što nas prije svega i iznad svega treba da, kraj raznolikosti mišljenja i pogleda na mnoga pitanja, vazda nerazdjeljivom vezom jedinstva spaja, jest naše katoličko naziranje na svijet. I napokon, jer smo u stanovitom dijelu svoga duševnoga života djeca današnjega vremena, njegovih naziranja i potreba, ovo predavanje hoće da utvrdi koje zadaće imade da obavi naš katolicizam u ovom vremenu i prilikama, u kojima nam je Providnost označila djelokrug životnoga rada.

Nitko, tko želi da ga smatramo razumnim čovjekom, inteligentom u pravom smislu riječi, ne može ravnodušno proći mimo pitanja: otkuda ljudski život na zemlji, koja mu je svrha, kamo nas vodi i gdje svršava staza našega života? Čovjek ne može zauvijek ostati dijete, koje ne zna i ne može misliti. A misaoni život na svakom koraku postavlja pitanja: zašto i kuda? Ne može nas zadovoljiti samo poznavanje životnih činjenica, njihova neposredna i vanjska povezanost, čime se bave t. zv. iskustvene znanosti. Naš duh želi dalje da prodire. Da zagleda iza kulisa vanjštine, iza niza događaja, u unutarnju njihovu vezu. Da potraži njihov smisao. I najposlije, da dobije jasan odgovor na najdublje pitanje, zašto život na zemlji, koji mu je smisao?

Otkako je čovjek počeo misliti, taj je problem postavljen u središte njegovoga misaonog života. Na njem su najbolji i najdublji duhovi okušali svoje snage, ne žaleći ni velikih napora, da se dovinu sretnog spoznanja. I zar je čudo, da njihovi zaključci nijesu jednodušni, ako se uzme u obzir nesigurnost ljudskog duha u pitanjima, koja najsnažnije zasjecaju u cijeli čovječji život? Zar je čudo, da se nazori o smislu života, kod ponajglavnijih filozofskih sustava, unakrštavaju upravo onako, kao smjerovi na vjetrenjači. (Paulsen). Zar je čudo, da se moderni čovjek, u toj mješavini najogorčenijih tvrdnja odgovora i pogleda na život, ne može snaći? Da se, u lagodnoj bezbrigi, podaje skepticizmu i teorijskom pogledu, a u praksi izbjegava svim tim pitanjima i nastoji uživati sve, što mu pod ruke dođe? Pa kako da ga i ne zahvati potpuna unu-

[1] Ovdje donosimo predavanje duhovnika Podmlatka Apostolata na ferijalnim tečajevima na Plitvicama i Senju. — Op. ur.

tarnja neizvjesnost, kad mu jedni predočuju kao najviši životni cilj veselje i radost, dok mu život svaki dan pokazuje sve dublje bezdane nevolja, boli, razočaranja, prevarenih nada? Kako da se zadovolji onim idealom, koji mu propovijeda, da se žrtvuje za što veće blagostanje ljudi, dok, istodobno, susreće u životu ljude, neljude, zapravo »nadljude«, slične sredovječnim razbojnicima vitezovima, — koji iz načela uklanjaju, bez svakog milosrda, slabije, nemoćne i nezaštićene? Kako da se oduševi za život, dok mu jedni propovijedaju savjesno ispunjavanje dužnosti poradi uzvišenosti, što je u njima sakrivena, (Kant), a na drugoj strani predočuju mu potpunu apatiju prema životu i njegovim dužnostima kao najljepše i najumnije riješenje pitanja smisla života. (Schoppenhauer).

Eto, koliko odgovora, toliko opreka! A život teče dalje. Izbacuje tamne slike nemoći, očajanja i umiranja pomiješane s kojom slatkom kapi meda prolazne radosti. Koliko imade i danas mladih duša, za koje bi vjerno pristajala Heineova pjesma:

U noći stoji kraj širokog mora
mladić — čovjek
prsa su mu puna tuge, glava puna sumnja
te mračnim usnama pita valove:
O riješite mi životnu zagonetku,
zagonetku bolnu i prastaru:
što je čovjek?
Otkud je došao? Kamo ide?
ko je nad zvijezdama?
Valovi pljuskaju u svom vječnom šumu,
vjetrovi viju, oblaci bježe,
blistaju zvijezde mirno i hladno —
a luda odgovor čeka.[2]

Da, kolikogod je goleme korake učinila znanost na području tehnike, poznavanja prirode, toliko je bespomoćna prepustila čovjeka na svim najsudbonosnijim pitanjima. Otkuda ta nemoć ljudskog duha, da dade sigurni odgovor na prva životna pitanja? Zar da mu porečemo uopće svaku moć da odgovori na ta pitanja? Uistinu, kako jadni bismo bili mi ljudi, koje neprestano goni napred težnja za znanjem, za ovladanjem prirode i podvrgavanjem našim potrebama. Mi, koji nezaustavljivo svakim korakom koracamo prema svojoj sreći, i koji osjećamo, da nas nijedno ograničeno dobro, pa i najskupocjenije, ne može trajno zadovoljiti — mi da ne možemo u moru bića, nižih od nas po svojoj naravi, naći svoje određenje, svoj smisao i svoju sreću? Većeg nesmisla veće nesreće ne možemo zamisliti, nego ovakove sudbine čovjeka: da bude bez spoznanja istine, i bez postignuća životne sreće, za kojom hlepi svakim kucajem svoga srca. Ne, ne, takav odgovor ne možemo prihvatiti! Negdje je moderna znanost u neznanju i nemoći, da nađe smisao svoga života!

Što je učinila moderna znanost i filozofija s tim pitanjem? Vrlo ga jednostavno riješava, kad otprilike kaže: Prijatelju, naše iskustvo, a to je sve, što ti možemo kao sigurno dati, uči nas, da poslije 3 dana, nakon što si zaklopio oči, polaziš među mrtve. Nakon par godina, zaboravit će se i uspomena na te kad nestane onih malih krugova, koje si svojim zemaljskim životom ustalasao. Čovjek je samo jedno zrno pijeska, možda i blistavo. Narodi, to su naslage

[2] Heine: Fragen. (Das Buch der Lieder). Reclam 2231—2, str. 241.

pijeska, sastavljene od bezbrojnih pojedinaca. Njihova povijest, to je talasanje pješčanih naslaga pod udarcima vjetrova. Nad cijelom pustinjom povijesti ljudskoga roda vlada tužna melankolija smrti, tuga besmislica jednog veličanstvenog prirodnog događaja[3]. Eto, tu leži odgovor, zašto nas moderna filozofija ostavlja u agnosticizmu, u neznanju pogledom na pitanje smisla ljudskoga života. Mada se, danas, toliko govori o psihologiji o intimnom poznavanju duševnoga života upravo se u najvažnijim pitanjima pokazuje, da su za mnoge moderne dubine ljudske duše ostale zatvorene knjige. Moderna je znanost istrgla čovjeka iz njegove vlastite unutrašnjosti, rastavila ga od najsnažnijih težnja njegove duše, zatvorila mu oko pred najelementarnijim iskustvom duševnoga života, lišila ga najsnažnijeg sredstva za spoznanje istina i smisla života!

Jer, što znači drugo, nego nepoznavanje duše, kad se ne gleda na prvotnu težnju čovjeka za srećom potpunom, ničim pomućenom, nikada prekinutom? Zar nas nagon za takovom srećom ne upozoruje, da se njegovo ispunjenje može tražiti samo u nečemu, što je po svojoj biti beskonačno, vječno, neizmjerno? Težnja za potpunom srećom upućuje čovjeka na vječnost, na život poslije groba. Bez vječnosti ostaje život na zemlji nerazrješiva zagonetka! A što je vječnost bez Onoga, koji joj daje sadržaj; Zar ne kaže duboku istinu pjesnik:

Če solnca ni, otkod to hrepenjenje?
O, solnce je! Je, ker ga slutimo,
Ker ga v globini duše čutimo![4]

Moderna je filozofija tu zatajila. Stala je na po puta, i zato nije našla smisla života, jer nije mogla ni htjela priznati osobnoga Boga, u kom čovjek jedino može smiriti svoju težnju za potpunom srećom.

Da, što znači drugo, nego odreći se najsnažnijeg sredstva za spoznajom istine, kad pred nizom iskustvenih činjenica, među sobom povezanih kao učinak i uzrok, moderna filozofija zastaje, i ne će da upotrijebi načela uzročnosti na najelementarnijoj činjenici opstanka svijeta: Otkuda ovaj svijet? Otkuda milijuni zvijezda, otkuda ljudska kultura, odakle ljudski duh? Zar je sve to iz ničesa postalo? Ili je sve to postalo samo slučajno? Koji je od uzroka, koji nije namjeravao proizvesti ovaj učinak? Zar je moguće zamisliti, da se ono, što je više, savršenije, razvilo se iz ničesa, što još ni u klici, nije sadržavalo savršenije? Zar ima većeg i primitivnijega vjerovanja u čudesa od onoga, koje postanak svemira tumači naravnom evolucijom, razvojem? A odakle, onda ta evolucija, koja stvara čudesa? Doista, ako ne ćemo da postanemo misliti upravo tamo, gdje najstrašnija činjenica zahtijeva da priznamo najsnažniji uzrok, onda ne preostaje drugo, nego priznati, da nad ovim svijetom, nad čovjekom postoji neizmjerni Stvoritelj, osobni duh, Bog. Tog najvišeg Duha, koji svijetom upravlja i uređuje ga, ne možemo drugačije zamišljati nego kao osobu. Neosobno božanstvo, kakovo bi ga moderni čovjek htio pomišljati i priznati, bilo bi manje od čovjeka, učinak bi bio veći od uzroka, stvor od Stvoritelja. Zato, eto, svako razmatranje o svijetu mora završiti nezaustavno u priznanju osobnoga Boga, Stvoritelja i Upravitelja svemira.[5]

U Bogu, po Njem i s Njime dobiva ljudski život jedini dostojni duboki smisao. Jer Stvoritelj, tako razuman i mudar, morao je čovjeku, među ostalim

[3] Dr I. Klug: Lebensbeherschung und Lebensdienst. Paderborn. 1920. 2. B., str. 4.
[4] O. Župančić: Čez plan (1911—2) 98.—9.
[5] F. W. Foerster: Christus und das menschliche Leben. München 1921., str. 72.—74.

stvorovima, dati određenu svrhu. On mu tu svrhu dao, kad ga postavlja krunom ostalom stvarstvu, da Boga razumom spoznaje, voljom da Mu služi i tako najsavršenijim načinom pridonosi umnožavanju vanjske slave Božje. I ako veličanstveno propovijedaju slavu Božju i šum valova i tutnjava gromova, i brujanje drveća pod zamahom vjetra, koliko veličanstvenije učestvuje u toj simfoniji slave Boga razumni čovjek, kad u punoj spoznaji istine, iz dubine svoje duše izgovara: Slava Ocu, Sinu i Duhu Svetome; ako je čitav njegov život jedno neprestano ponavljanje te prastare, te kršćanske molitve!

I ne treba da čovjeka plaši bojazan, da će u moru stvorova Božjih izgubiti svoju vlastitu sreću! Bogu služiti, Boga slaviti, znači, istodobno Boga postići i zadobiti. Od Boga je čovjek izašao — k Bogu se vraćamo. Najveća proslava Bogu je ujedno naša najveća sreća. Život započinjemo kao sluge Božji, da ga kao sugrađani svetih i ukućani Božji dovršimo. (Efez. 2., 19).

Eto dubokog smisla, što ga vjera o Bogu daje ljudskom životu. To je ona blaga vijest, što je kršćanstvo donijelo čovječanstvu o smislu života. Život nije samo da ostanemo kod uporabljene već slike, zrno u moru pijeska, već je živo, zdravo zrno, koje nosi u sebi klicu vječnosti. Pod vidom vječnosti, sub specie aeterni, život ljudski izgleda kao putovanje po moru na obale vječnosti, u luku mira i pokoja. Sliči predvečerju noći velikoga blagdana, kako jednako duboko i lijepo veli sv. Augustin: Na zemlji je mrak, no tamo na obzorju već sviće, sjene nestaje, magle se kidaju, dima nestaje, duša se budi, u tajinstvenoj daljini već sjaju zrake, sviće dan, vječni dan bez mraka![6] Sub specie aeterni, ljudski je život borba u trkalištu za neuveli vijenac slave (sv. Pavao). Pa ako je sv. Jeronim govorio sa Senekom: Svaki dan umiremo (quotidie moriamur), ni ta smrt nije teška pod svijetlom, što ga na smisao života baca kršćanska vjera. Ona je tek odlazak u pristanište, rođendan vječnoga života (Seneka, sv. Ambrozije, sv. Ciprijan).

Na putu k Bogu to je smisao ljudskoga života. Bog, najsavršenija Istina, Dobrota i Ljepota, je konačni ideal čovjeka. I kao što umjetnik u duši svojoj zre svoj ideal prije nego ga počne ostvarivati, tako je i čovjek umjetnik života sa zadatkom, da u sebi što vjernije izrazi sličnost Bogu. Neprestano mora klesati tvrdu građu zlih nagona, odbijati uglove, gladiti hrapavosti nesavršenosti, životu bez ideala mora udahnuti život i dati mu sličnost s Bogom. To je nemoguće bez ljubavi. Zato je ljubav prema Bogu, i to ona iz svega srca, iz sve duše temeljna i glavna zapovijed kršćanstva. U njoj su uključene sve ostale zapovijedi. Vršiti pak zapovijedi Božje, znači Bogu služiti.

A da služba Bogu bude potpuna, da nam se nekako približi beskonačni ideal ljudske duše, zato nam se Bog pojavio u ljudskoj naravi, kao čovjek, postavši nam ravan u svemu, osim u grijehu. Isus Krist je najsavršeniji ideal ljudske duše. Sv. Pavao, veliki poznavaoc ljudske duše, ovako je označio mjesto Kristovo među ljudima: »Isus Krist je slika Boga nevidljivoga, prvorođeni prije svakoga stvorenja. Jer je u njemu sve stvoreno, što je na nebu i na zemlji, što se vidi i ne vidi — — — sve je po njemu i za njega stvoreno. I on je prije svega, i sve je po njemu postavio. I on je glava tijela Crkve. Ta on je prvenac, prvorođeni od mrtvih, da bude on u svemu, jer je htio da u njemu stanuje sva punina; i po njemu da pomiri sve sa sobom, učinivši mir krvlju njegovom na križu, da po njemu: sve bilo to na zemlji bilo to na nebesima« (Kol. 1.—20). Zato život ljudski mora biti put za Kristom, nasljedovanje Krista. Modernom je čovjeku nerazumljiva moć, kojom Krist kroz stoljeća vlada dušama ljudi.

[6] Sv. Augustin: De civitate Dei. 22, 39.

Napoleon I. upravo je poradi te unutarnje moći, koja preobrazuje čovjeka, dok slijedi Krista, pod konac svoga života priznao božansku superiornost Krista nad svim velikanima ljudskog roda. Toj moći nije mogao odoljeti ni Renan. Nad grobom Kristovim upravlja Mu ovu apostrofu: »Počivaj u svojoj slavi, plemeniti prokazniče novih putova! Tvoje je djelo dovršeno! Tisuće godina ravnat će se svijet po Tebi. Ti si postao bojni znak našega protivljenja. Tako ćeš biti znak, zastava, oko koje će se rasplamsati najvruća bitka. Ti ćeš u tolikoj mjeri postati ugaoni kamen, čovječanstva, da će se svijet poljuljati u svojim temeljima, ako se bude htjelo izbrisati Tvoje ime. Više ne će razlikovati među Tobom i Bogom. Pobjedniče nad smrću, uđi u posjed Tvoga kraljevstva, kamo će Te na stazi, koju si pokazao, klanjajući Ti se, slijediti stoljeća.«[7]

U Kristu nam je, dakle, dan konkretni životni ideal, a On može u sva vremena jednakom snagom sjati, svima ljudima. Da se Njegovo milosno spasiteljsko djelovanje preko ljudskih ruku razliježe kroz sve prostore, za to jeKrist na posebni način udesio svoj boravak među ljudima. Prilagodio se društvenoj naravi čovjeka, koji u društvu dobiva sve uvjete za život i razvoj. Isto tako je Krist i nadnaravni razvoj čovjeka, izgrađivanje sličnosti s Njime vezao uz zajednicu, uz društvo, uz svoju Crkvu. Crkvi je povjerio zadaću, da bude vjekovni neprevarljivi glasnik, čuvar i tumač čistoće Njegove nauke. Njoj je povjerio najdragocjenije, što je svojom krvlju stekao: svoje sakramente, čudotvorne kanale božje pomoći, milosti, što će kroz stoljeća dovoditi u potocima milost umornim i klonulim putnicima na putu u nebeski Jeruzalem. I tako Crkva, kao zajednica sviju vjernika, krvlju Kristovom obilježenih, s Njime po milosti sakramenata sjedinjenih, nastavlja Kristovo djelo naučanja, posvećivanja i vođenja ljudi do njihovoga konačnog cilja, u Bogu. Kao što u obitelji rastu i odgajaju se za život na zemlji, tako u Crkvi rastu i spremaju se za život poslije groba. U njoj i preko nje izravnavaju svoje nesavršenosti, da postanu savršeni kao što je Otac svih.

Bog, Krist, Crkva, evo to su ugaoni kameni onoga, što se zove katolicizam. To su tri svijetla, što nebeskim sjajem osvjetljuju stazu našega života. To su tri najžešće osporavane istine, za koje se već kroz stoljeća vodi ogorčena borba. Mimo njih nitko ravnodušan ne prolazi.

DR N. KOLAREK

MOŽDA BI ZADOVOLJNIJI BIO

MOŽDA bi zadovoljniji bio,
da ne znam što su škole.
Možda bi manje imo
želja što bole.

Možda bi najveća sreća
istom tek onda bila,
kad bi mi, proja i leća
zalogaj bila.

Možda bi zadovoljniji bio
da — ko nekad moji stari —
uz peć što se žari
pušeći sjedim
pa da — dok bjesni zima —
kroz oblak plavoga dima
daleke gradove gledim...

ANTUN PAULIĆ

[7] F. W. Foerster: a. c. 93.; — * Dr F. Kiefl: Katholische Weltanschaung und modernes Denken. Regensburg 1922., str. 255.

VANJSKI I UNUTARNJI ĐACI VISOČKE GIMNAZIJE SA SVOJIM PROFESORIMA ŠKOLSKE GODINE 1931—32

JUBILEJ VELIKE FRANJEVAČKE GIMNAZIJE U VISOKOM*

GODINE 1882. centralizirane su u Kreševu sve franjevačke bosanske samostanske škole, te je tako udaren temelj instituciji, koja će se poslije lagano razvijati da od toga danas poslije 50 godina imamo jednu modernu solidnu i renomiranu gimnaziju u Visokom, koja nije na ponos samo bosanskoj franjevačkoj Provinciji, nego i svima bosanskim Hrvatima katolicima.

Kako bosanski franjevci rade skromno i bježe od hvale i priznanja,svjedok je i ova značajna obljetnica: skoro, eto, prođe i ova njihova jubilarna godina, a o njoj se nije pisalo ni koliko bi se moralo pisati o tako značajnoj obljetnici. Da nije nedavno izašla iz štampe poveća Spomenica o tom godu, ostao bi i ovaj jubilej zaboravljen, kao što se mnogo toga o franjevačkoj bosanskoj prošlosti zaboravlja i prešućuje.

Ovom prigodom treba da i čitateljima »Luči« donesemo pa makar i sumarne informacije o ovom našem katoličkom hrvatskom zavodu, koji je uz to odgojio i odgaja mnoge članove i našeg katoličkog pokreta.

Poznata je stvar, da su bosanski franjevci kroz stoljeća bili jedini intelektualci Bosne i da je među njima bilo velikih književnika, učenjaka, crkvenih dostojanstvenika itd. Kad znademo, kakovo je stanje bilo u Bosni za turske uprave, dolazi nam misao kao da su se ti fratri bosanski morali rađati naobraženi i mudri. Pa, vidite, tako je nekako i bilo: živeći intimno s narodom, kad bi vidili, da je koje dijete onako bistro i okretno, uzimali bi ga oni već vrlo rano sebi u samostane. Tako bi počelo to školovanje. Naravno da bi dijete najprije svršilo osnovnu školu, a onda bi u samostanu dalje nastavljali učenjem otprilike onoga, što je sad u programu srednjih škola. Te škole zvale su se »studio humaniore«. Nije tu bilo nikakovih redovitih profesora, nego bi učeniji fratri okupili oko sebe te đake, pa im tumačili. Spremljeni ovako, dakako ne savršeno, no ne baš loše, odlazili bi u strane zemlje (Italija, Madžarska, Austrija) gdje bi sve popunili i dovršili, te su se tako spremni vraćali u svoju Bosnu. Nekoliko decenija pred okupaciju, nešto se ta nastava usavršila i postajali su dobri domaći udžbenici izrađeni po uzoru austrijskih srednjih škola.

Berlinski kongres stvorio je novu političku situaciju u cijeloj Evropi. Napose to vrijedi za Bosnu, u koju je tada došla zapadna kulturna uprava, koju su

* Spomenica Franjevačke klasične gimnazije u Visokom. Narodna Štamparija, Beograd. Uredio prof. fra Rastko Drljić. Svi podaci i pojedinosti u ovom članku crpljeni su isključivo iz ove Spomenice.

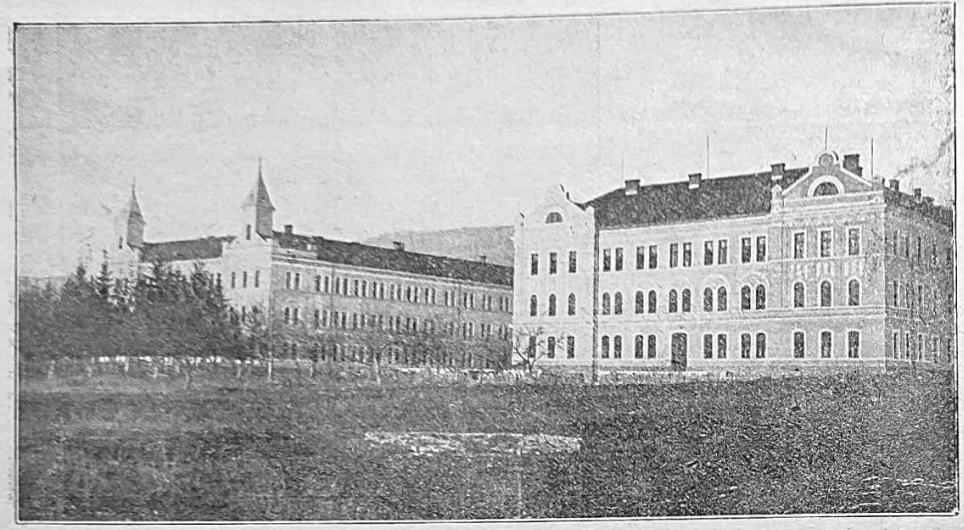

FRANJEVAČKA GIMNAZIJA I KONVIKT U VISOKOM

franjevci i bosanski puk, izmoreni i iscrpljeni dugim nasiljem Azijata, dočekali kao spas i izbavljenje.

Austrijska uprava u novoj zemlji skrenula je veliku pažnju školstvu, jer joj se to činilo zgodnim sredstvom u njezinoj politici predobivanja i prestiža, koji joj je bio potreban za druge daleke političke ciljeve. Jednoglasno su se votirale sume za školstvo u Bosni i naglo se dizale gimnazije. Sve je to bilo bogato, sjajno i blještavo.

Franjevci, svemoćni narodni ljudi u Bosni, nisu nikako bili u volji novim gospodarima. Nešto su im smetali u provođenju politike, školi. Zato se protiv njih radilo svagdje, spretno, sa sistemom. Prepušteni sami sebi, proračunano istiskivani iz sveg javnog života, trgani grubo od naroda, s kojim ih sastavljala ljubav i zajednička nevolja, činilo se, da su bosanski franjevci svršili svoje u Bosni. Zlorado se govorilo o onoj: Fuimus Troes...«

Ali to se nije dogodilo. Fratri bosanski koji su kroz 4 stoljeća znali da se okretno i uspješno snalaze u Turskoj carevini i čija se diplomatska spretnost običaje uspoređivati s dubrovačkom, znali su da vide sve okolo sebe i da vidovito predvide svoju budućnost u novijim vremenima. Tako su odmah uvidili da je potrebno podignuti jedan moderni, solidni školski zavod, koji će se moći bar približno takmiti s drugim. To je »životna poluga naše budućnosti« rekao je Prvi upravitelj ujedinjenih samostalnih škola pjesnik fra Grgo Martić.

Međutim teško ekonomsko stanje Provincije, nestašica koja je kao zla sudbina pratila franjevce u svakom koraku na pridizanju školstva, učinila je, da se ovaj plan nije mogao izvesti prije početka ovog stoljeća. Centralizirana gimnazija u Kreševu (1882.), radi uskih i nehigijenskih prostorija, već 1883. prelazi u široki samostan u Guču Goru. Tu, pod Vlašićem, u selu, daleko od prometnih puteva radilo se teško, no zdušno, čekajuć samo priliku i malo bolja vremena, da se spusti niže, bliže centrima i da se onda dovrši što se ovdje nije moglo. Istina, u Gučoj Gori se ustalio nastavni plan prema državnim gimnazijama, usavršavalo se koliko se moglo, no tu se ipak nije moglo zaustaviti. Gimnazija u Gučoj Gori pred prenos u Visoko imala je 5 razreda. Velika zasluga na ostvarivanju i organiziranju gimnazije ide fra Angjela Šunjića, koji je na svojim leđima osjetio sve teškoće neutrtih staza. Visočka ga gimnazija i danas časti kao svog roditelja.

Pored teških vremena, koja je Provincija preživljavala kroz posljednja dva decenija prošlog stoljeća i pored zapostavljanja (osobito budžetskih) sa

strane vlasti, misao o potpunom, modernom školskom zavodu nije nikako napuštena. Sakupljalo se mučno i teško za to sitne i izlizane novčiće od malih ljudi, koji su ipak vjerovali samo fratrima i u njih se dobru nadali. Nije bilo velikaša, koji bi davali širokom šakom, jer korjenitog bosanskog plemstva nije bilo. Bilo je velikaša u prostranoj carevini, ali bi mnogi od njih platili velike sume, samo da se bosanski franjevci uklone iz javnog života. Jedine veće svote bila je prištednja posljednjeg apostolskog vikara biskupa fra P. Vuičića, koji pri uspostavljanju redovite hijerarhije god. 1881., radi nepoćudnosti Austriji, nije dolazio ni u obzir, pa je otstupio.

Napokon 1899. počela se graditi velika, prostrana gimnazija u Visokom. Vlada je dopustila gradnju istom onda, kad je provincijal Ćurić potpisao, da od nje ne će tražiti nikakove pomoći. 19. VIII. 1900. godine obavio je banjalučki biskup Marković svečani blagoslov sjemeništa. Te godine počela je i nastava sa 6 razreda. Broj đaka bio je 83. Razumljivo da se odmah slijedećih godina htjelo sedmi i osmi razred; međutim tomu se je moglo udovoljiti tek 1913. kad je zgrada još nadograđena. Tako je istom tada u cijelosti ispunjeno ono, što se mislilo i želilo odmah, a nije moglo, jer su teške ekonomske i političke prilike bile jače od dobre volje.

Nakon mnogih okapanja s vladom, koja bi ipak nekako pristala, da franjevci odgajaju svoje pitomce, ali koja se nije mogla pomiriti s mišlju, da oni odgajaju i drugu inteligenciju, dobivena je 1916. dozvola održavanja ispita zrelosti na gimnaziji i priznata je državna odgovornost svjedodžba. Ispitna komisija bila je sastavljena od sarajevskih i visočkih profesora. Tako je bilo do nove države, koja je priznala gimnaziji pravo javnosti, sa postupkom pri ispitu kao i dotada. Školske godine 1917.-18. upisalo se u gimnaziju 182 đaka. 1924. godine priznato je gimnaziji stalno pravo javnosti bez ograničenja, to jest i bez mješovite komisije. Tako u stvari traje sve do danas, iako se mnogo borilo za održavanje tog stanja, osobito nedavno prigodom novog školskog zakona.

U razvoju gimnazije vrlo je važna 1928. godina. Te godine, naime, podignut je tik uz gimnaziju veliki, moderno uređeni konvikt za đake, koji se ne misle posvetiti svećeničkom zvanju, a koji bi ipak željeli da osjete na sebi blagi uticaj franjevačkog duha i odgoja. Davno se počelo misliti i raditi oko konvikta, no i ovog puta bila je uz franjevce njihova vječna pratilica siromaština, koju su oni dragovoljno uzeli za drugaricu. Da se je ipak napravio, ima se mnogo zahvaliti odvažnosti tadanjeg Provincijala fra P. Ćorkovića. I konvikt je napravljen sitnim prilozima, a najviše zajmom.

Dolaskom konviktoraca povećan je naglo broj đaka, tako da ih je već školske godine 1929.-30. upisano 390; svršilo je te godine međutim samo 337. Razlog tom opadu jest taj, što su u konvikt prve godine došli mnogi đaci, koji su već više gimnazija isprobali, pa su mislilili da će se i ovdje moći »švercovati« Naravno, da su ovaki polagano odlazili »radi teške discipline« i »velikih zahtjeva u školi«. Zadnjih godina broj đaka je ustaljen na oko 400, od kojeg broja je oko 150 seminaraca, otprilike isto toliko konviktoraca, a ostalo su vanjski đaci iz Visokog i okoline. Visočka gimnazija je klasična, ali imaju za svaki razred i realno odijeljenje.

To je, eto, kratka historija ovog našeg zaslužnog zavoda.

Danas je to jedna od najuglednijih gimnazija u državi. Pored solidnosti naobrazbe, koja je svojstvena zavodima katoličkih redova, ovaj zavod posjeduje i sve drugo što se traži da odgoj danas bude savršen.

U visočkoj gimnaziji kao malo gdje učenici imaju prigodu da školsko znanje popune i izrade: u tu svrhu postoji nekoliko đačkih organizacija i udruženja, kojima je data široka slobodna i privatna inicijativa. Najveća organizacija je seminarska »Serafske Imakulata«, koja je učlanjena u našoj Ligi i ona izdaje i svoj list »Cvijet«, dobro poznat našoj đačkoj javnosti. Vrlo često se drže razne priredbe i javni nastupi, jer za to ima velikih pogodnosti. U tom u novije vrijeme postoje čitava natjecanja među seminarcima i konviktorcima.

Naravno, da se uvelike pazi i na fizički odgoj. Uz higijenski uređene prostorije, postoje tri đačka igrališta, a lijepe visočke okolina, uz ostalo, pridonijela je mnogo da je za gimnaziju izbarno baš Visoko.

Sve ovo čini, da je visočka gimnazija obljubljena. No ovaj zavod vole naši ljudi i za to, što se tu odgaja u duhu franjevaštva, koji je uvijek simpatičan i do kojeg naročito danas izabrani duhovi mnogo drže.

Učenici ovog zavoda, zajedno sa naobrazbom, i onu duboku unutarnju izgradnju koju mu mogu dati samo ljudi, koji su se odrekli svega što bi ih moglo priječiti u tom radu. Posebno učenici ovdje dobivaju duh sv. Franje koji se po sudu mnogih, jedini u stanju da stvori u društvu jednu široku evanđeosku koncepciju svega okolo nas, te tako stvori onaj pravi socijalni poredak, kojeg je i sv. Franjo u svoje vrijeme propovijedao i donio, i koji bi jedini mogao da izvede svijet iz današnjeg, toliko osuđivanog stanja. Franjevci nemaju posebnih propisanih metoda pouke, ni ustaljene sheme odgajanja, no za to posjeduju onaj duh prilagođivanja, razumijevanja vremena i okoline i naročito razumijevanje mlade duše, koju kao da svaki pojedinac baštini od svog velikog Osnovatelja. Posebna odlika franjevačkog odgoja jest intimnost, familijarnost u općenju s učenicima. Bez ukočenosti, prirodno i neprisiljeno odgajaju ovi ljudi i za to je njihov odgoj omiljen i njihova gimnazija prenatrpana (skoro svake godine uprava visočke gimnazije mora odbiti oko 300 molbi, što za seminar, što za konvikt).

I ovaj zavod je jedan vidan dokaz o neumornom radu i djelovanju bosanskih franjevaca među našim narodom. Očito je da franjevci čija bi se prošlost u našim krajevima prije mogla opjevati no napisati, rade danas kao i prije. I mi im prigodom ovog njihovog jubileja želimo svaki napredak, a blagoslov i zaštitu odozgor; priznanje od ljudi, i ne traže. (s. v.)

VEČER

SVEČANI MIR... U plamu se kupa
Purpurno zapadno nebo,
Dok se kroz grimiz u sanjivi beskraj
Gubi na kočiji Febo.

Ljupko se stapa i obl'jeva zapad
Ružična boja i plava.
Umire šapat... Tihano... Mir je...
Zemlja se sprema da spava.

Boje se gase... Odsvud se spušta
Večer blaga i siva
U dolove mirne, pa polako zemlju
U maglenu koprenu skriva.

P. FN.

ULOMAK ŽIVOTA

ULICOM stupam kad kiša novembarska pada,
Po pločniku gaze noge moje umorne,
A misli moje sumorne
Lutaju između starinskih zgrada.

U nogama mojim plače hladna voda
Rupe na cipelama zijevaju:
U krčmi radnici pjevaju
Glas im hrapav stiže do plavoga svoda.

Ja kišobrana nemam, nemam ni šešira
Vodeni se biser po kosi mi toči.
Ja — lutalac vječni — u jesenjoj noći
Na prsima nosim grančicu šimšira.

I sve dalje stupam u svečanom hodu
Kapljice kiše po glavi me tuku
Na kraju ulice zastanem. — U mraku
Sanjam o nekom i zurim u vodu.

ŠIBENIK DANILO ČOVIĆ

ZIMSKA TIŠINA U LUCI

ZASPALO je more snom ljutoga lava
Prikrilo se mirno ko otrovna zmija;
Brodovlje u luci pokunjeno spava,
Nad lukom se oblak bijelog dima svija.

Ne čuje se pijuk brodarskih sirena.
Danas vesla teška ne prevrću srebro;
Po obali luta neka tužna žena
Blijede su joj usne i slomljeno rebro.

U zavežlju nosi »objed« svome mužu:
Malo suha kruha i crnoga vina.
Za korakom njenim vidim bijelu ružu,
Čujem slatki miris procvjetalog krina.

Ruža — to je suza sa njenoga oka,
Krin je duša njena mirisna i čista
Uvijek puna tuge, bolom preduboka
Svaka suza njena ko dragulj se blista.

Danas mirno spava cijela gradska luka,
Danas žena tužna obalom vrluda,
Danas jedna tužna i žuljava ruka
Drščuć kopa blago — to je neka ruda.

ŠIBENIK DANILO ČOVIĆ

FANTAZIJA U BIJELOJ NOĆI

Marcelu

NA PLAVOME polju biserni pupoljci cvjetaju
dražesni i svježi.
A mjesec,
čarnom bjelinom mirisne noći
svileno-srebrene niti u sagove prepliće meke
i prostire zemljom — — —;
i lije kroz kristalne vode jadranskih žala
biserje žuto — — —;
a pjeni valova modrih dariva krunu,
nijansa raskošnih punu;
i taljenim zlatom
koraljne obale rubi — — —.

Ah, ove bijele Božićne noći
koja se ziblje u bogastvu religijske moći
mjesec je nježan i mio:
on svako nesretno srce i dušu cjeluje
i toplo i slatko miluje — — —

Brujaju Božićna zvona — — —

Ja ćutim slatku težinu na grudima mladim,
i ne mogu niti da molim,
ja samo osjećam toplo da volim — — — volim — — —

VINKO NIKOLIĆ

BOLU

Sa osmjehom sreće, u danima vedrog
Proljeća, kad snivah ponajljepše snove:
Kad, radošću opit, sreće čašu digoh
K suncu i sred nove

Staze, zanit pjevah — tamo, kud morade
U tihome hodu proć mi noga gola,
Prosuo si trnja, a u čašu sreće
Kanu kaplja bola.

I ja ispih čašu, ali ipak nije
Gorka. — Stazom idem bez napora, muke,
Jer osjećam dodir i veliku pomoć
Svemožne Ti ruke.

Sada idem tiho jednako Ti hvaleć:
Za bol ko za sreću, jer si tako htio
Očistit mi dušu. — Ta što drugo bol je
Nego sreće dio?!

— P. FN. —

ZAPOROŠKI SUD

PANTELEJMON KULJIŠ*

(ODLOMAK IZ HISTORIČKOG ROMANA: »CRNO VIJEĆE«)

S ukrajinskog preveo: *V. Vojtanovski*

ZATUTNJIŠE bubnjevi i po čitavom se gradu čuju poklici: »U radu! u radu! u radu!« (Na skupštinu!) Uzgibaše se svi i uputiše onamo, gdje su udarali u bubnjeve. Brži od sviju žurili se »bratčeke«. (Braća t. j. Zaporoški Kozaci).

— Zašto udaraju u bubnjeve? — pita jedan, gurajući se među narodom.

— Zar ne znaš? — odgovara drugi. — Suditi će Ćirilu Turi!

Jurnu onda Petar i pođe za dvojicom Zaporožaca, ne ostavljajući ih sve do mjesta suda. Uspjelo mu je stati tako, da je preko kozačkih glava mogao sve vidjeti. Usred kruga stajao je Ćiril Tur oborenih očiju, a naokolo sami »Bratčeke«. I obični se svijet gurao naprijed, da vidi zaporoški sud, ali Nizovci (zaporoški Kozaci) nijesu bili takvi, da bi sudskom krugu pustili koga, koji u nj ne spada. Stavši rame uz rame, u tri, koliko li, reda, uprli se čvrsto nogama i unatoč silnoj navali i guranju gradskih Kozaka, građana i seljaka, nijesu se ni za pedalj pomakli prema praznom mjestu u sredini. Tko je htio da što vidi ili čuje, taj je mogao vidjeti samo preko glava; a mnogi su se popeli na hrastove i odanle gledali.

U prvom je redu bio Bruhoveckij s hetmanskim žezlom. Nad njim držahu zastavnici unakrst buzdovan i zastavu. Desno kraj njega stajao je vojnički sudac s ripidom; lijevo vojnički pisar s tintarnicom o pojasu, perom za uhom i papirom u ruci; a dalje s obiju strana »sičovi« starci dugih brkova. Iako oni nijesu radi starosti obnašali nikakovog čina, ipak na skupštinama njihova riječ bijaše prva. Mnogi od njih bio je u mladosti »košovej«, zato su ih sada cijenili i štovali poput otaca. Bilo ih je petorica; stajali su pognute glave, poput pet bijelih golubova. Odjelni zapovjednici te ostalo starješinstvo zatvarali su prvi krug. Svi su bili otkrite glave, kako se na mjestu suda i dolikuje.

Optužbu proti Ćirila Tura počeo je čiča Puhač. Izašav iz reda nakloni se na sve četiri strane, onda jošte posebno hetmanu, svakom starcu i otamanu, te počne glasno i ozbiljno govoriti:

»Gospodine hetmane i vi očevi i vi gospodo atamani i vi braćo, junački drugovi, i vi pravoslavni kršćani! Što je uporištem Ukrajine, ako nije Zaporože? A što je uporištem Zaporoža, ako nisu stari, od pređa nasljeđeni običaji? Nitko ne može reći, kada je počelo junačko kozaštvo. Početak mu se mora tražiti kod pređa naših Varjaga, koji su svojim junaštvom na moru i na kopnu zadivili čitav svijet. I nitko od Kozaka nije okaljao te zlatne slave, — niti Kozak Bajda, koji je visio u Carigradu na željeznoj kuki, niti Samijlo Kiška, koji je stradavao u turskoj tamnici pedeset i četiri godine, — okaljao ju je samo jedan propalica, jedan protuha, a taj protuha stoji evo pred vama!...«

Primi zatim Ćirila Tura za rame i okrene ga na sve strane. Gledaj«« — kaže, — »Vražji sine, poštenim ljudima u oči, da budeš svakome naukom!«

»Što je dakle ovaj ogavnik učinio?« — nastavi Puhač. — »Učinio je nešto, što... pfuj!... ne mogu ni da kažem. Spleo se vrag, s babama i učinio druš-

* Pantelejmon Kuljiš (1819—1897) jedan od najznačajnijih ukrajinskih radnika šezdesetih godina prošlog stoljeća. Začetnik je ukrajinskog fonetskog pravopisa. Istakao se svojim bogatim naučnim, pjesničkim i beletrističkim radom. Među veća djela spada historijski roman »Čorna rada« (»Crno vijeće«), u kojem prikazuje događaje na Ukrajini 1663. g. i daje umjetničku sliku tipova i okolnosti onog doba.

tvu vječnu sramotu. Gospodine hetmane i vi očevi i vi gospodo hetmani i vi braćo! Promislite posavjetujte se i recite, kako da skinemo sa sebe ovu sramotu? Kakovu da kaznu odredimo ovom nitkoviću?«

Nikome se nije izmakla riječ, svi su čekali, što će reći hetman. »Govori, gospodine hetmane!« — reći će starci; — tvoja riječ — zakon!«

Bruhoveckij se nakloni i odvrati: »Rođeni vi moji očevi! Što mogu ja izmisliti malim mojim razumom? U vašim je sijedim glavama sve znanje! Vi poznate sve stare običaje i red, — sudite, kako znate, a moja je stvar mahnuti žezlom, da tako bude. Nijesam vas badava doveo iz Zaporoža amo: pravite red po starom običaju, sudite i kaznite, a ja ne stavljam mišljenje svoje više vašeg razuma. Svi smo prema vašoj sijedoj kosi djeca i bene.«

»E, kad je tako« — reći će starci — »što ćemo dugo i misliti? K stupu i batinama!«

Hetman mahne žezlom. Skupštinsko se kolo uzvrpolji. Skupština se svršila.

Sirotu Ćirila Tura svezaše užetima i odvedoše ga k stupu, koji je stajao u blizini. Privezaše ga tako, da se mogao na sve strane pomicati. Ostaviše mu samo desnu ruku slobodnu, da može jadnik, doseći lončić i popiti medovine ili rakije. Bijaše običaj naime kod domišljatih zaporožaca, da su stavljali tik stupa vedro rakije ili medovine i rešeto kruha. Nešto zato, da ne bude osuđeniku tako teško svršavati život, kad se opije, a nešto i radi toga, da Kozaci s većim veseljem hvataju za batine; jer polag je ležao i svežanj batina. Svaki braco iduć mimo, zaustavio bi se kraj stupa, popio lončić rakije ili medovine, založio kruha, primio batinu, jedamput udario po leđima i otišao svojim putem. »Bijaše kod njih taj prokleti običaj« — pripovijedaju stari ljudi — »da ne ćeš više jesti kruha, ako ti sedam puta odmjere batine.« Rijetko se kada dešavalo, da se ne bi niti jedan od braće dotakao lončića i prošao mimo, kao da ništa ne vidi. Onda bi samo siromak odstajao svoje vrijeme, odvezali bi ga i nikome ništa. Ali da tko zasluži kod braće takvu milost, morao je da bude neobičan junak. Istinabog, nije Ćiril Tur bio posljednji u Siči, bijaše Kozak — duša, a ne »bratček«, ali krivnja njegova bijaše veoma velika. Bit će da nije bilo kod Zaporožaca veće krivnje od preljuba. I zato bi svaki »bratček« premda je veoma žalio Kozaka, ali da se ne ukorijeni ovakav grijeh među »mladićima«, prišao i uzeo batinu u ruku. Jedino bi obzirom na samog Ćirila Tura prevladavalo njegovo okrutno zaporoško srce. Sjetivši se prošlosti, koju su proživjeli zajedno, nezgoda u pustim poljima ili kako jedan drugoga spašavao u nesreći, »bratček« bi skustio ruku i otišao svojim putem.

K tome ga je branio i njegov pobratim, Crnogorac Bogdan. On je hodeći oko stupa, jednoga otstranio poniznom molbom, drugoga podsjetio na koju uslugu sa strane Ćirila Tura, a gdjekojeg bi i ukorio i izgrdio. Takav poznavajući crnogorsku tvrdoglavost, odilazio bi kao mačka od sala i ako bi rado popio lončić rakije. Moleći kojeg atamana, suzama bi orosio lice vjeran Turov pobratim, a ovakvo se pobratimstvo veoma cijenilo u Siči.

Ali evo čiče Puhača! Ovog namrgođenog starkelju nije se usudio moliti, a kamo li ga grdi. A da je i htio moliti, nije mogao, pošto mu je jezik zapeo. I kao što se štene sakriva za ljesu, kad opazi starog susjednog šarka, tako se i Crnogorac maknuo s puta pred strogim djedom. Ovaj došav k stupu, ispije lončić rakije, prigrizne bijeli kruh i uzme u ruku toljagu. »Okreni se« — reče — »ti ovakav — onakav sine!«

Ćiril se okrene, a on mu odmjeri po leđima, da su sve kosti zaškripale. Ali Ćiril Tur kao junačan zaporožac, niti se namrštio niti zastenjao.

— »Da znadeš, ti ništarijo, kako se poštiva i čuva kozačka slava!« — rekao je čiča Puhač, ostavi toljagu i ode dalje.

Vidjevši Petar izdaleka ovakav zaporoški udarac, pristupi Ćirilu i upita ga ne će li mu on izručiti kakovu poruku majci ili sestri, pošto je bio uvjeren, da ne će moći izdržati mnogo ovakovih udaraca.

A Bogdan Crnogorac je mislio, da i on hoće da se uvjeri imade li Tur dosta čvrsta leđa. Zato izvadi sablju, stane pred svog pobratima:

— »More! ja ne dozvoljavam, da kojekakva pridošlica diže ruku na mog pobratima! Imade dosta i drugih!«

»Nemaš li ti previše možđana u glavi!« — kaže mu Ćiril Tur. — »Pusti ga, dobar je to čovjek; kad se utapljaš, ne će te pod vodu gurnuti već će te izvući. — Zdravo, druže! Vidiš li, kako se kod nas primaju gosti? Nijesu li to brate, vrući mlinci! Ispijmo po lončić medovine, da ne bude tako gorko!«

— »Pij, brate sam, ja ne ću« — kaže Petar; — »bojim se da mi ne bi rekli vaši starci, da ti se na primitku toljagom zahvalim.«

— »Onda, braćo, živili! — kaže Ćiril Tur, — ispit ću sam.«

— »Što da reknem majci i sestri?«

Ćiril Tur sjetiv se majke i sestre obori glavu, a onda će iz pjesme:

»Ako koji kozačenjki bude u tom gradu
Pozdravite nevjestu, moju staru nanu:
Nek ne čeka. Neka plače, neka plače,
Jer nad sinom, nad Ćirilom crni gavran grakće!«

— »Tako će biti i s tobom, vražji sine! — kaže mu dolazeći jedan stari sičovi djed; a za njim idu još trojica. »Ne veseli se previše« — kaže, — »da te ovi mladi štede; mi ćemo ti sami učiniti kraj, daj nam samo po lončić rakije.«

Ispije rakiju, primi toljagu, obrati se svojim starim drugovima i upita:

— »Što mislite, očevi? Ja bi mu dao jedamput po glavi, neka pogine ova ništarija!«

— »Nemoj brate« — odvrati drugi starac — »nitko se od nas ne sjeća, da bi krivca tko tukao po glavi. Glava — slika Božja; grijeh je dignuti batinu na nju. Glava nije kriva: iz srca idu zle misli, ubojstva, preljub, ljubakanje, krađa, — ali glava, brate, nije ništa kriva!«

— »Ali što ćeš, brate, kad tog prokletog srca ne dosegneš hrastovinom, a po leđima ne dotučeš toljagom ovoga vola. A šteta bi bila pustiti na svijet živoga ovakovog griješnika. I bez toga, vrag zna, u što se pretvara naše slavno Zaporožje!«

— »Poslušajte, braćo, moj savjet« — kaže četvrti starac. »Ako Ćiril Tur izdrži ovaj udarac, neka živi: takav kozačina može ipak da bude još od koristi«.

— »Od kakove vražje koristi?« — umiješa se čiča Puhač mimo idući. — »Od kakove vražje koristi za kršćanstvo može biti ovakav griješnik? Udrite đavolskog sina! Šteta, da ja više ne smijem, inače bi ga mlatio, dok ne bi ispio čabar rakije. Udrite očevi vražjeg sina!«

I starci su po redu spijali po lončić rakije i svaki je odmjerio Ćirilu Turu jedan udarac po leđima. Bilo je u njihovim rukama još dosta snage. Drugi bi se bio već odavno srušio, ali Ćiril Tur je izdržao sva četiri udarca, a niti da bi okom trenuo. Još se je i šalio sa svojim gostima, kad su otišli.

— »Dobro« — kaže — »nas kupaju u sičovoj banji, — ne može se čovjek potužiti! Poslije ovakove kupelji, ne će te više boljeti ni leđa ni krsta.«

— »A što da kažem tvojoj majci?« — upita opet Petar.

— »Što bi rekao? — odvrati Ćiril Tur. — »Reci joj, propade Kozak za pasji groš, — i ništa više. Što se tiče mog imetka, to znade moj pobratim. Jedan dio dat će mojoj staroj majci i sestri, a drugi dio odvesti će u manastir u Kijev: tamo sam počinio grijeh, tamo neka mole za moju dušu; a treći dio odvesti će u Crnu Goru: neka dobri junaci kupe graha od olova i crne žitne kaše, da imaju čime, da se sjete u junačkom plesu, Turove duše.«

— »Bodri se pobro,« — kaže Crnogorac — »više nitko ne će dignuti na tebe ruku. Naskoro će pozvati k ručku, onda će te pustiti i bit ćeš slobodan Kozak.«

— — — Udariše u kotlove: znak k objedu. Onda se baci mnoštvo Zaporožaca k Ćirilu Turu, odvezaše ga od stupa, grlili ga i čestitali mu na izdržanoj ovakovoj kupelji.

— »Ajte vražjoj mami!« — branio se Ćiril Tur. »Da vi stojite pod ovakovim stupom prošla bi vas volja za grljenje.«

— »Kako je dakle, vražji sine!« — kaže čiča Puhač. »Jesu li tečne zaporoške batine? Valjda te ne bole leđa, kao onog vraga, koji je vozio kaluđera u Jeruzalem? Evo ti, đavlji sine, metni ovo lišće, sutra — kao da nije ništa bilo ni. I nas su u mladosti tukli, zato i znademo lijekove protiv toga.«

Svukoše Ćirila Tura braća, a Petra prođoše srsi, kad opazi njegovu bijelu košulju, što mu ju je vezla njegova sestra, — svu u krvi, priljepljenu u rane. Kad su je počeli otkidati od tijela, Ćiril Tur je stisnuo zube, da ne zastenje. Čiča Puhač mu je sam metnuo na rane neko lišće široko, namazav prije leđa nekim ljepkom.

— »Sada« — kaže — »da si zdrav i nemoj više da skačeš u tuđi vrt, — inače zlo i naopako.«

Onda su »bratčeke« dignuli uz veselu viku barila s rakijom i medovinom, pobrali su košaru s kruhom i odveli Ćirila Tura k objedu.

STARA MASLINA

Iz kamena strše protrule joj grane
kao hrpa slabih uzdignutih ruku,
što vapiju nebu, i kad sumrak pane
sablasno se ziblju i o kamen tuku.

I kada joj mjesec kudeljasto tkivo
proprede kroz granje ona čudno šuti:
pa samo katkad, kad kroz lišće sivo
prošaputa vjetar, ko da nešto sluti.

strese se. I grane svija nešto jače
mistično i hladno kao da se klanja
i žali za nečim i nad nečim plače.

I ja ne znam zašto baš nju tako volim
kraj ostalih ljepših koje radost s granja
sipaju u pustoš nad kamenjem golim...

U TIJESNOM

R. Z. MATKOV

IVANOV STRIŠO

IVAN nije često mislio na prošlost, ali ipak — to mu je danas probudilo uspomenu, jednu dragu, sretnu uspomenu iz djetinjstva...

A ta uspomena iz djetinjstva bila je radosna kao proljetna zora, samo — danas je vidio nešto, nešto tužno.

...Išao je i bio je veseo. Radovao se suncu na zapadu, travi uz cestu, lastama u zraku, radovao se sunčanom popodnevu proljetnog dana. Sunce piše Njegovu moć po livadama, lastavice Mu cvrkuću himne, borovi mu šapću molitve, kuće, kamenje, stabla, sve stoji u ekstazi i čezne...

Iz zanesenja prene ga vika dječaka:

— Ej, vi ste ga našli... Pogleda, a bol i odvratnost stisne mu srce, da jedva čuo odgovor:

— Tamo na Špinutu.

Bio je mrtvi osušen galeb, a dječaci — udarali su ga nogama kao loptu. Onda ga je jedan nabio na takicu, digao u vis, i rekao:

— Gledaj, Perane, pazi bojni orao rimskih legija.

Pobrzao je naprijed, ali mu je još uvijek lebdila pred očima slika sivog, suhog, već odavno mrtvog galeba. Išao je brzo, i više nije gledao ni sunce, ni lastavice, ni livade, ni ljude, išao je s mislima svojim i dalekom tugom u srcu, išao je brzo i okolnim se putem vratio u sivi grad...

Poput galeba iz daljine dolazi mu uspomena iz djetinjstva...

Dječarac je uživao radosti ljetnih zora, kad je, odkad mu je šjor Marko napravio trstiku, jurio u samim gaćicama prema blizoj obali morskoj. kao galeb što se s hridine diže u ranu zoru...

Onda je kupio »škatare« po pličini, prenašao ih na siku u kakvom starom loncu s kamenom, da im razbije kućicu, a uz to je — plivajući jednom rukom — gurao trstiku ispred sebe. More, ti tiho, prozirno, svježe more, divno si bilo u svojoj tišini, s prelijevanjem svojih boja, sa svojim odbljescima, svojim mirisima i svojim životom!...

U takvim je jutrima upoznao onog galeba.

— Strišo!

— Strišo!

Strišo je letio, a on ga je zadivljeno promatrao i kričući skakao sa sike. Strišo je plivao, a on se lagano plivajući šuljao bliže k njemu, ili je ronio, da izroni u blizini Striše i da vidi njegov preplašeni lepet u daljinu... I njegova je mlada duša letjela tako u plavetne daljine. Letjela je i kasno se vraćala, kad je ležao i snivao u sjeni tamariska... I sanje su njegove bile sanje djeteta: sanjao je o kraljevnama, o vilama i — Bože moj, što nije onaj dječarac mislio, — i... zar ne, i Strišo bi mogao biti ukleta kraljevna?!...

Eto, sjeća se dobro i onog jutra...

Lovio je ribe sa svog običnog mjesta na sici: ljutio se na »ćrneje«, »špara« ni »smokvica« nije bilo, a jedna mu »pirka« nije nikako htjela zatucati...

Strišo je u uvali plivao, kadgod se digao, zaokružio uvalom i opet spustio, kadgod bi zaronio...

»Pirko« nikako da zatuca, a čim udica padne u more, već je »ćerneji« ogole i on — vuci van!

Žalom prolazila dvojica mladića...

Jedan opazi galeba što je plivao u blizini obale, zgrabi kamen i...

Dječak skoči! — Strišo je kriknuo, kušao da poleti... pade... i opet je kušao... ne može... Dječarac je već plivao vičući na mladiće... »...Galeb

je moj, moj, moj...« — Oni su se smijali, jedan je drugom čestitao, pa nekamo otiđoše.

Kako je dječarcu srce ustreptalo, kad je dohvatio galeba i kad je osjetio malo galeblje srce što je prestrašeno kucalo! Kako je i sam drhćući od straha i sreće gladio galeba, koji se ispočetka otimao!... Kako mu je oprao ranu u moru — desno krilo bilo mu je ranjeno, — kako ga je radosno ponio kući! Radovao se dječak: ima galeba!...

Strišo je poslije nekoliko dana već letao po kuhinji, a on ga je odmah odnio na more i pustio. Ih, kako mu je poletio iz ruku, kako se je kričući digao u vis, spustio k moru, zaokružio uvalom, odletio na kučinu, vratio se i opet letao i letao kričući, dok je dječarcu srce kucalo, kucalo...

Tu, na obali što sniva na jutarnjem suncu, uz duboko disanje mora drugovali su galeb i mali dječarac. Galeb je letao, a dječarac se radovao njegovom letu kroz azur. Želio je biti galeb, pa se je kričući bacao naglavce s visoke sike u more da ga uzburka i zapjeni. Kričao je kao i Strišo, kad je ovaj blizu njega letio, kričao je da mu odgovori...

Svaki mu je dan bila jedna radost: Prolazili su kao u priči svi sretni, svi vedri, svi plavi kao kraj gdje se more grli s nebom...

Sjeća se on i onog popodneva, kad su oblaci prekrili nebo, zacrnili azur, a krupa i kiša namočili suhu zemlju i utukli vinograde. Grmilo je, sijevalo je, kao da zlodusi ratuju, a dječak je mislio, gledajući kroz stakla crne oblake, da su to ratne lađe zlih duhova. Križao se dječak svaki put kad bi sijevnulo i molio se, da zlodusi ne pobijede! Poslije te oluje nije više vidio Striše!

Ivan je postao mladić i čežnje su postale veće, i snovi su postali ljepši. Da li je onaj mrtvi, osušeni galeb bio Strišo?

Bog zna! — Svi su galebovi slični!

ZANE KUKEŽ

SPLEEN

Teški, sparni miris dana drhti lijeno —
Naokolo ko da sve trune i vene. —
Glava mi pada — oko gleda sneno
Gdje zastorom bijelim tiho plešu sjene.

Sumorni je veo atmosferom pao. —
Umorno je sunce i sunčane boje —
I u tom času ja osjećam kao
Da su sjenke pale na putove moje.

Znadem da ću jednog dana vidjet jasno,
Da tamnom rijekom mutnih sanja plovim —
I u jednom času osjetiti strasno
Miris svelih ruža na stazama ovim.

Sada su mi sjenke pale preko glave,
Duša mi je sivim velom zamotana.
U vrtlogu mutnom gluhog sna i jave
Ovio me teški, sparni miris dana.

ĐURO BALOKOVIĆ

FEUILLETON

DOJMOVI SA TEČAJEVA

NAŠI TEČAJEVI

Ovogodišnji tečajevi Hrvatskoga katoličkoga narodnoga đaštva na Plitvicama i u Senju znače bez sumnje vrlo velik uspjeh u radu hrvatskoga katoličkoga đaštva, a taj uspjeh će pak biti od velike važnosti u daljnjem radu i napredovanju našega đačkoga pokreta. Ti tečajevi, nijesu bili samo neka prilika đaštvu, da se bolje upozna s ideologijom katoličkoga pokreta i nekim suvremenim pitanjima, kako se to već zaključuje iz same riječi tečaj i iz naslova predavanja, već su ti tečajevi bili ujedno i revija rada u đačkim društvima i mjerilo njihova napretka u smislu izgrađivanja katoličkog pokreta u nas. A to je upravo ono, što je najviše oduševilo i same đake i prisutne prijatelje đačkoga pokreta. Te uspjehe pak nijesmo upoznali niti u kićenim riječima niti u kakvim nadmetanjima, već u skromnim izvještajima pojedinih grupa i još više iz zanimljivih debata i prijateljskih razgovora. Nije mi svrhom, da ovdje nabrojim sve uspjehe i sav rad našega đaštva, jer je to predmet posebnih izvještaja. Htio bih samo upozoriti na nekoje stvari, koje su bile po mom mišljenju osobita odlika ovogodišnjih tečajeva.

Prije svega valja istaknuti jedinstvenost u shvaćanju i interpretiranju ideologije katoličkoga pokreta. Ne samo kod izvještaja pojedinih grupa, već i u razgovorima s pojedincima moglo se opaziti, da svi imadu jednako mišljenje o pokretu, specijalno pak o đačkoj organizaciji. To pak jedinstveno shvaćanje osnovnih misli našega pokreta nije đaštvu nametnuto odozgo, jer se nije očitovalo u banalnim frazama i šabloni, nego se po svemu vidjelo, da dolazi spontano iz đaštva, a nastaje zdravim studijem i ispravnim promatranjem prilika, u kojima se razvija hrvatski katolički pokret. Znamo, da glavni odbor nema dovoljno sredstava, da bi mogao češće slati delegate u pojedine grupe ili im slati gotove opširne referate o aktuelnim temama, te na taj način čuvati jedinstvo nauke i podržavati međusobni kontinuitet, pa zato baš treba tu pojavu u našem đaštvu veselo pozdraviti, jer nam je ona potvrda o ispravnosti dosadašnjih naših nastojanja i zalog za bolju budućnost. Ovo, što sam naveo, vrijedi jednako za muške i za ženske grupe, premda su jedne i druge odvojeno radile.

U radu pak treba kod jednih i drugih grupa naglasiti samostalnost s obzirom na pomoć glavnog odbora, a glavna obilježja rada su praktičnost i suvremenost.

Već i prije su bila naša đačka društva dobro poznata sa svoje samostalnosti u radu. Rijetko je kada centrala slala gotove referate društvima, već su nasuprot društva morala samostalno raditi po uputama centrale. Ove godine ne samo da nije centrala slala gotovih referata, nego su i duhovnici puštali, da sami članovi i članice izrađuju referate i da se uopće brinu za program, sastanke, akademije i slično. Plodovi takva rada mogli su se dobro vidjeti na tečajevima, gdje se pokazalo, da mogu samostalno raspravljati i izricati svoje mišljenje o najraznoličitijim problemima. Istina, muškarci su se nekako skanjivali govoriti u javnim debatama, ali su zato u nevezanom razgovoru u manjim skupinama pokazali, šta umiju, dok su ženske bile rječite i na skupnim sastancima i u nevezanom razgovorima. Njihove debate bile su prave parlamentarne debate.

Osobita je pak vrijednost toga samostalnoga rada našega đaštva u tom, što je čitav rad praktičan i suvremen. Najaktuelnija pitanja iz opće kulture, sociologije, feminizma i sličnih disciplina bila su obrađivanja tijekom godine u pojedinim društvima, pa je prirodno, da se na tečajevima iza referata o tim pitanjima povela uvijek uzorna debata, koja je dokazala, da ta pitanja đaštvo duboko zanimaju, da ih oni studiraju i da žele raditi prema danim smjernicama. Premda sam dosada prisustvovao mnogim đačkim tečajevima, još nijesam opazio dosada takve duboke ozbiljnosti kod praćenja predavanja, kao upravo kod ova dva ovogodišnja. Kolikogod valja pohvaliti glavni odbor, što je potaknuo studij tih pitanja u društvima, ipak valja kazati, da je to bila i potreba čitavoga đaštva, jer je ono na te poticaje odgovorilo takvom pripravnošću i oduševljenjem, kao da im je iz duše progovoreno. Znak dakle i opet, da su glavni odbor i grupe u svemu jedinstveni i suvremeni.

»Luč«, taj najbolji svjedok i nosilac tradicija našega đačkoga pokreta i ovoga je puta bila predmetom opće pažnje. Kako je »Luč« obljubljena i kako je svatko smatra svojom, vidjelo se kod debate o uređivanju »Luči«, na jednom i drugom tečaju. No dok su se dosada više manje nekim uticajem prilika ženske prilično pasivno odnosile prema »Luči«, ovaj put su se i one čestito za »Luč« zainteresirale, obećale u njoj surađivati i nastojati kod uredništva, da u »Luči« budu obrađivane i čisto ženske teme.

Još nešto o vanjskom izgledu ovogodišnjih tečajeva. Središte interesa svih učesnika i učesnica bili su naravno prisutni seniori i seniorke.

Svi su nastojali doći što bliže k njima, čuti njihovu riječ i s njima izmijeniti par misli. Dakako da su najviše bili »opsjedani« na Plitvicama g. dr. Lj. Marakoviċ, a u Senju gđa dr. M. Ljubić, oboje već prokušani prijatelji đačkih tečajeva. Oni su očvu'dli »lavlji« dio posla na tečajevima. G. dr Marakoviċ je opet neumoran i kao poticatelj svih mogućih debata, a njegov dostojan zamjenik u Senju, bila je drugarica Anka Blažević. Oboje poznavajući vrlo dobro đačku dušu znali su iza najtežih tema stvoriti raspoloženje za zanimljive debate, u kojima su gotovo svi prisutni učestvovali, pa je na taj način i korist od predavanja bila uvijek veća.

P. TIJAN

»DVA ČOVJEKA U DVA ČAMCA, A DA SE O STRAHU I NE GOVORI«

Jedan drug iz Dubrovnika šalje nam opis jedne zgode za vrijeme tečaja na Plitvičkim Jezerima.

Za vrijeme jednog raspusta pođesmo nas nekolicina s »padrom« u dvije »barke« (u dubrovačkom dijalektu se tako zove č a m a c. Op. ur.) niz jezero Kozjak, te se iskrcasmo na donjem njegovom kraju, a u barkama ostadoše svim nama poznata lica Ante i Tias. Mi ostali pođosmo da razgledamo donja jezera. — Razgledavajući mnogobrojne slapove i kaskade nijesmo ni opazili kako vrijeme prolazi, dok nas baš kod najljepšeg pogleda ne sjeti sat, da je podne davno prošlo. Tad se svi odjednom sjetimo da smo gladni... Trčeći natrag razmišljasmo kako bi što prije došli kući da nas ne bi naš dragi Ivo ostavio bez objeda... Kad dođosmo do mjesta prevoza eto ti kako naši stari kažu »pegule« Nestalo ti naših »barkariola« bez traga zajedno sa barkama... Gledamo ti mi amo, gledamo svukud, zovemo ih po imenu, sve uzalud... Ali ipak... jest nešto... Čujemo neko zapomaganje iz šaša, a napokon i opazismo dva para očiju kako iza očala »bulje« u nas. Viču nam oni, da im đemo u pomoć, jer da se ne mogu izbavit, a mi opet vičemo na njih da ne čine »komedije« jer da ćemo ostat bez objeda, ali oni ne prestaju da zapomažu i mi opet ne vjerujemo... dok napokon... nažalost... moradosmo promijeniti mišljenje, kad su nam dva mališa donijela veslo, koje bijaše našim junacima pobjeglo niz slap u niže jezero.

Sad nije bilo druge, nego da se ja i drug M. R. svučemo, te da zaplivamo put njih, turajući pred sobom vesla. Bili su od nas udaljeni nekih pedeset metara, ali taj put smo ja i moj drug prevalili u boljem vremenu od svjetskog rekorda, dakako zahvalivši brzici.

— Sad ih mi najprvo izvedosmo iz tog sudbonosnog kanala, a zatim drug M. R. zavozi do kraja gdje ukrcasmo ostale. Izgubljeni štrop »skomponjasmo« nekako od remena te tako nekako dođosmo k cilju za čitavi sat zakašnjenja ne nadajući se više objedu. Ali gle čuda i naš Ivo je s ostalim zakasnio, te nas tako uz najbolju volju nije mogao ostavit bez objeda.

Objed nam je išao u tek kao nikad prije. Preko objeda pričahu nam »naši mokri junaci« svoju pustolovinu. Prvi junak gledajući naokolo bijaše, da tako kažemo, zaspao na nogama držeći vesla u rukama dok mu brzica nosijaše barku pomalo k slapu, ali se on »čudnim čudom« pred samim ulazom u kanal, koji je vodio do slapa, sjeti da »zašija«, ali pošto je ovo izveo i suviše spretno ispade mu veslo iz ruke u vodu te ga brzica, kako znamo, odnese niz vodopad, a razumljivo i njega sa barkom samo s razlikom, što se on pred slapom zaustavio uhvativši se za šaš, te tako spriječio katastrofu. Tako se uz slap vukao do izlaza iz kanala, ali dalje ne može jer nema ni šaša da se drži, a ni jednog vesla zato zamoli drugog junaka da mu baci veslo, a ovaj ne promišljajući baci veslo, koje doplovi do druga, ali bez štropa tako da su se do malo vremena obojica našli u istom položaju.

Sad nemogu ni naprijed ni natrag. Doduše naprijed bi mogli, ali mišljahu da ne bi bilo ugodno niz slap. Natrag bi htjeli, ali nemogu te tako moradoše tu čekati, držeći se za šaš dok ih ne oslobodismo.

M. B.

KNJIGE I ČASOPISI

DR. L. SUŠNIK: »AKADEMSKI POKLICI«. Krajem prošle školske godine izašla je u izdanju »Slovenskog Katoličkog Akademskog Starešinstva« knjiga pod gornjim naslovom, kao putokaz pri izboru akademskog studija. Za nepuna tri mjeseca eto već i drugog izdanja, budući da se prvo rasprodalo, a potražnja nije jenjala. To je i razumljivo, kad se uzme u obzir da je to jedina knjiga, doduše ne na hrvatskom, ali na nama najbližem jeziku, koja opširno i sistematski obrađuje tako važno pitanje, i po pojedinca i po ljudsku zajednicu, kao što je izbor zvanja, a naročito akademskog.

U općem dijelu, koji obuhvata preko 80 stranica, govori se o okolnostima koje dolaze u obzir i na koje se mora pomišljati pri izboru ma kojeg zanimanja počam od radnika, obrtnika i dalje. Uz vanjske momente, nagnuća, sposobnosti, zdravlja i dr. naročito je lijepo podvučen izvan naravski momenat: »Vsak naj bi se mogel zavedati pri izvrševanju poklicnog dela, da nosi del odgovornosti za skupnost.« Zatim se govori o akademskim zvanjima uopće, te o načinima zaposlenja nakon svršetka studija (samostalna zvanja, državna i privatna namještenja, te nuzzanimanja). Posebno poglavlje posvećeno je pitanju akademske izobrazbe žena, kojih je »nadarenost jednako vrijedna kao i muških, iako ne i istovrsna«. Konačno je dodan pregled svih visokih škola u Jugoslaviji, kao i u ostalim evropskim državama, te pregled ostalih škola u državi uz naznaku potrebnog broja godina srednje škole (gimnazije, građanskih). Pregled literature sadrži kojih 80 djela (većinom njemačkih, te francuskih), koja govore o tom predmetu.

U posebnom dijelu su opširno (na preko 250 stranica) prikazana, po stručnjacima, pojedina zvanja: bogoslovska, mudroslovna (filozofskog fakulteta), liječnička, pravna, tehnička, trgovačko-prometna, umjetnička i vojnička. Kod svake pojedine skupine u prvom su redu opći pogledi na dotično zvanje, kao i naročiti uvjeti, koji uopće omogućuju (na pr. kod redovnika) ili olakšavaju rad u budućnosti. Prikazan je zatim tok i trajanje školovanja, polaganje ispita za vrijeme studija, te osamostaljenja nakon izvjesnog broja godina u praksi. Kod svakog zvanja navedena su i sva moguća zaposlenja, kako u javnoj tako i u privatnoj službi uz statistički pregled dosad diplomiranih ljudi.

U dodatku se govori o mogućnosti i dužnosti osiguranja privatnih namještenika za slučaj starosti ili nemoći.

Sadržajno i obradbom knjiga je potpuno uspjela i ne preostaje ništa drugo nego je uzeti u ruke i čitati. Eto svakoj organizaciji i posla kroz ovu školsku godinu: nabaviti knjigu, proučiti je i u nekoliko referata iznijeti je pred članstvo. Za one nižih razreda srednje škole naročito prikazati raskršće putova nakon svršena 4 razreda i male mature, ali im svakako valja govoriti i o općim uslovima za pojedina zvanja.

Istaći mi je i vrlo lijepo vanjsko lice knjige, koje može da služi za ugled gotovo svim našim izdavačima.

Knjiga se naručuje kod SKA Starešinstva Ljubljana, Miklošićeva 7., a cijena joj je 40.— Din (s poštarinom Din 45.—).

O. P.

»UČENIK GERBER«. (Friedrich Torberg: Učenik Gerber je svršio; Roman; preveo Dragan Tandarić, Zagreb 1932. »Minerva« nakladna knjižara d. d.). Čudno je, uistinu, da, kao na našoj, tako i u stranoj književnosti, gotovo nije nikako obrađena ni znanstveno ni literarno ona dob mladićeva, kada je u srednjoj školi, kada zapravo postaje čovjekom. Ima, doduše, bezbroj pedagoških i psiholoških rasprava, koje prikazuju psihički život čovjeka u toj dobi, ali sve te rasprave ograničuju se samo na duševna svojstva srednješkolca, a ne na sam razvoj, ličnost i, što je vrlo važno, skupnost, kolektivnost. Baš tim činjenicama ima se pripisati veliki i, gotovo, zavidan uspjeh, Torbergove knjige. Pisalo se i kod nas i po Njemačkoj, određivali se stavovi za i protiv, branilo se i napadalo, ali ipak izgleda da su svi zaboravili, da je to prvenstveno život, goli život. Nije to kritika profesora, nije to nikakav napadaj, već samo život, stvarni kruti život doduše iznesen odviše s đačkog stajališta, ali ipak vjerno iznesen. Znam, da će mnogi zinuti i izvaliti oči, ako ustvrdim da i u Zagrebu ima Gerbera, ima Liza, ima Kupfera, zapravo Kupferića, ima Gerberovih roditelja.

Sadržaj knjige je otprilike ovaj: Kurt Gerber, 21-godišnji đak u 8. razredu dobije za razrednika profesora Kupfera »boga s ograničenim jamstvom« kako ga đaci zovu. Kupfer je zakleti neprijatelj Gerberov već odavna, i svi Gerberovi kolege i profesori unaprijed znaju, da će Gerber pasti na maturi. Otac Gerberov želi to spriječiti i hoće Gerbera premjestiti u drugi zavod, ali Gerber to odbija. Započne nejednaka borba između Gerbera i Kupfera, u kojoj jedan ima tek obećanje ocu i majci, da će proći i učiti, a drugi svu neograničenu vlast profesora. Na maturi Gerber potpuno zataji, osim iz njemačkog, i kako je bio posve rastrojenih živaca, zbog razočaranja u ljubavi prema bivšoj svojoj kolegici Lizi i zbog svijesti da će i onako bolesna oca svojim lošim uspjehom ubiti, baci se kroz prozor i, dakako, ubije, iako je službeno proglašen »zrelim«.

Kako sam spomenuo, knjiga je posve stvaran prikaz i samog života Kurta Gerbera i njegovog razreda. Gerber je, uistinu moguć tip i, što se toliko oprovrgava, tipski slučaj. Ne mislim ovim tvrditi da je tipsko za đake da se ubijaju, ali tvrdim, da ima mnogo đaka, gotovo preko 80%, koji su zbog sličnih ili gotovo istih razloga propadali. Uzmimo dobro na oko, da škola svojom metodom i svojim sistemom, koji je bez sumnje vrlo, bar za današnje prilike, zastario, upravo pogubno djeluje na duševni razvoj mladića. Predaleko bi dovelo potanje utvrđivanje te tvrdnje, ali dosta je samo spomenuti, da Kurt Gerber kao i toliko drugih stradava zbog njemu teškog i, radi toga, nesimpatičnog predmeta. Tko ima pravo izricati zrelost nekog čovjeka na temelju površnih odgovora na maturi? Zanimljivo je, osvrnuti se na Gerberovu ljubav i na roditelje, koji imaju presudnu ulogu u njegovom slučaju.

Prvo roditelji. Dali je moguće, da roditelji dopuštaju svom sinu izlete sa nepoznatim osobama? Uzmimo u obzir, da su to ljudi boljeg društvenog položaja, koji vole jedinca. i koji znadu, da više nije dijete. Kurt je mladić od 21 godinu, dakle u godinama kad mladić postaje ne samo punoljetan nego i samostalan. Ta molim Vas, zar i danas na pr. u Zagrebu ne puštaju roditelji još mlađu djecu same na duže izlete. To doduše nije odgojno, ali mnogo toga danas nije odgojno, štaviše, mi sama današnja dob i život ni najmanje ne djeluju odgojno. Ta Torber prikazuje ono što jest, što postoji, prikazuje život, stvarnost. Zar mora uvijek djelo biti ishitreno, zar se mora uvijek zatvarati oči pred činjenicama, zar se ne smije jednom reći sva istina?

Drugo Liza. Liza je tipična moderna djevojka, koja pozna sve »tajne« života. Moramo, nažalost, priznati da takovih djevojaka bar u Zagrebu ima mnogo, nažalost, i previše. Ipak i ona je posve prirodno i, u neku ruku plemenito prikazana. Ona odbija Kurta, koji je u nju zaljubljen, jer zna da nije za njega, i da ne može biti onakva, kakvu on ljubi. Ima li, možda u tom šta neprirodna? Možda što se Gerber za-

ljubljuje? Ali ipak uzmimo u obzir to, da je Gerber jedinac, i da ga već sama ta činjenica nagoni, da traži nekog tko bi mu bio bliže nego majka s kim bi bio intimniji (ne mislim najintimniji!)

A sada dopustite, da ovdje spomenem i najslabiji lik čitavog romana, a koji je ujedno i najglavniji. To je »bog« Kupfer, profesor matematike. Čitajući one stranice, gdje prikazuje Tolberg Kupfera, ne možemo se oteti, da je sam Kupfer, bar što se tiče psihološke motivacije, posve promašen. Postoje doduše profesori-sadiste, ali ti su rijetki, a, ako ih ima, nisu od rođenja kao Kupfer. Stvorio ih je život, ta grozna sila, koja najviše utječe na čovjeka. Kupfer je ujedno i najslabiji lik u romanu i baš se ovdje opaža, da je Tolberg odviše »đačkim« očima promatrao i pisao. A sama matura? Može li se dogoditi, da čovjek posve zataji, da ne zna najobičnije stvari? Ta koliko puta nam se dogodi, da za čas zaboravimo, što smo htjeli reći. To je psihološki pojav, koji se vrlo često pojavljuje za velikih uzbuđenja i to neobično pojačan. Zato ta matura prolazi Gerberu kao neki trans. Mnogima je već prošla i mnogima će još proći. Knjiga nije, nažalost, kritika školskog sistema, ali je zato, kako sam spomenuo stvaran prikaz gradskih đačkih prilika i baš zato i ima tako mnogo analogija sa našim zagrebačkim prilikama.

Prijevod g. Tandarića je dobar, tek što su zadnje stranice nešto odviše »zamagljeno« prevedene. Bar tako izgleda. K. MLAČ

PETAR GRGEC: »HRVATSKI JOB XVI. VIJEKA. — ŽIVOT I DJELA IVANA KARLOVIĆA«. (Izdano među izvanrednim jeronimskim izdanjima za g. 1932.). — Dosta će vremena još proći dok mi Hrvati dobijemo svoju narodnu povijest, u kojoj će naučnom metodom i izlaganjem, te bez romantičkih primjesa biti prikazana povijest hrvatskog naroda od doseljenja u današnju postojbinu pa do najnovijih vremena. Ako ne do najnovijih vremena, jer se povijest može objektivno i iscrpno pisati samo nakon stanovitog vremenskog razmaka od samih događaja, a ono barem povijest našeg naroda do početka ili do svršetka svjetskog rata. Osobito bi bilo zgodno da ta povijest dopre do 1918. godine, jer tada počinje novo doba hrvatske povijesti, koje — evo još — traje do dana današnjega.

Ali, kako smo odmah u početku istaknuli, mi smo još daleko od toga. Mnogi će se začuditi ovoj tvrdnji znajući za veliki broj povjesnih djela, rasprava i publikacija. Ta djela — izuzimajući ona neznanstvena, propagandistička i kompilatorska, koje ne treba ni spominjati — obrađuju s većim ili manjim uspjehom tek pojedina pitanja ili dobe hrvatske povijesti. Ali niti ta pitanja ili dobe nijesu obrađena u cijelosti, već se obrađuju dijelovi pitanja i odsječci pojedinih doba. Uzmimo na pr. Šišićevu »Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara«, svakako najznatniju dosadašnju tekovinu hrvatske historiografije. A kolika su pitanja u ovom djelu ostala neriješena i kolika su se pokušala riješiti na ne baš najsretniji način, pokazuju nam brojna djela, članci i rasprave iz područja tog doba, koja su objavljena iza izlaska Šišićeva djela (1925.). Spominjemo samo M. Šufflaya, samog F. Šišića, Lj. Karamana, M. Baradu, Lj. Hauptmanna, M. Perojevića, L. Katića i druge. Povijest nije egzaktna nauka, koja dospije do stanovitih rezultata i tu se ušanči. Ona je u vječnom razvoju i upotpunjivanju i samo jedan novi izvor (razumije se, vjerodostojan) može uzdrmati ili srušiti dotadašnju zgradu, ma kako bila ta pomno i znanstveno podignuta.

Tako ovakova djela, kao i vrijedne monografije o pojedinim događajima, pitanjima ili ličnostima čekaju velikog povjesničara, koji će dati svom narodu njegovu povijest i tako sebi najbolje podići monumentum aere perennis. Za takav rad potrebne su predradnje, a te su pored objelodanjivanja izvora, monografije o pojedinim događajima, pitanjima i ličnostima. Iz tog područja povijesnog rada, a obzirom na povijesne ličnosti, đod nas Hrvata u zadnje su vrijeme ugledali svijetlo radovi H. Kreševljakovića »Husein kapetan Gradaščević — Zmaj od Bosne«, M. Perojevića »Petar Kružić, kapetan i knez grada Klisa«, G. Novaka »Pavao Bribirski, ban hrvatski i gospodar Bosne«, te najnovije djelo prof. Petra Grgeca »Hrvatski Job XVI. vijeka — Život i djela Ivana Karlovića«.

Sadržaj samog djela ne treba iznositi, jer držim da ga treba pročitati svatko tko ima i malo smisla i osjećaja za hrvatsku prošlost. Pisac je tu svestrano prikazao dobu, život i rad ove tragične ličnosti, o kojoj narodna pjesma pjeva više nego o ikojem drugom hrvatskom banu. Nižući prilike iz Karlovićeva doba pisac nam je dao plastičan prikaz stanja našeg naroda u XVI. vijeku. To je stanje bilo zaista teško. Jobom možemo tad nazvati ne samo Karlovića već gotovo svakog velikaša, a i cijeli naš narod. Ban Ivan je pravi junak, nestalan u političkim svojim nazorima i odlukama, ali koji istinski ljubi svoju domovinu. Mnoge će začuditi njegovo političko kolebanje i nestalnost, a to je samo izraz i posljedica nesretnog geografskog položaja hrvatske zemlje. U rakvim prilikama to je bila jedina moguća politika. Ovakovo djelovanje Karlovića pisac nam je osobito lijepo i iscrpno iznio. U svaku fazu banova rada pisac nas ne uvodi nespremne, nego u kratkim uvodima daje značaj stvari i niže glavne događaje do Karlovićeva nastupanja. Primjer nam je VIII. glava (»Pobratim doktora Petra Paskvaliga«), gdje nam kratko i jezgrovito ocrtava mletački duh i načela njihove politike. Prvo poglavlje služi nam pak kao uvod u cijelo djelo. Sv. Stolica pomaže nama Hrvatima, gdjegod može, a mi joj se u najtežim časovima obraćamo. Ali mnoge divne papine

planove razbiju lukavi Mlečani i kršćanska nesloga. Kroz cijelo djelo (osobito str. 49, 50, 79, 82 te od 67—72) prikazuje nam se ta »krvava ljaga u povijesti Evrope«.

Za ovo djelo proučio je g. Grgec stare i nove izvore i historiografiju o toj ličnosti i vremenu. Na kraju knjige dao nam je popis izvora djela, te narodnih i umjetnih tvorevina, u kojima se spominje Karlović i njegovo doba. Na mnogim je mjestima pisac korigirao pisanje dosadašnjih povjesničara i kroničara (Sanuto). Najznatnije je u tom pogledu što popravlja Vj. Klaića, koji je iz jedne bilješke Sanuta o bitci kod grada Belaja izveo, da su protivnici obijedili Karlovića da je htio bježati. Te Sanutove riječi glase: »Et ferito a morte il conte Zuane Carlovich da Todeschi (t. j. od Nijemaca) medemi, perche voleano scampar e lui se li opponeva per farli star avanti.« Dakle nije Karlović bježao, nego Nijemci. On ih je zaustavljao i pri tom su ga oni ranili. Grgecovo je djelo lijep prilog hrvatskoj historiografiji, a što je važno vrlo se ugodno čita. T. M. M.

NEKA VAŽNIJA IZDANJA DRUŠTVA SV. JERONIMA U 1933.

»DANICA«

Kalendar društva sv. Jeronima, je bez sumnje jedan od najbolje uređivanih kalendara kod nas. Beletristični dio ove godine nešto je mršaviji. »Čaša bašice« Josipa Matasovića i suviše je tendenciozna i primitivna pripovijest iz seljačkoga života. Članak dra Rudolfa Horvata radi o Gradišćanskim Hrvatima ne zalažeći dublje u sam život toga dijela našeg naroda.

Stručnjačkom akribijom napisan je članak dra Ćire Truhelke o hrvatskim nazivima mjeseci u turskim odnosno bosanskim kalendarima, ali — po svojoj sadržini ne pruža dovoljno garancija da će zainteresovati šire slojeve. Uspomenu na dra Kostu Vojnovića oživljava odlično u svom opsežnom referatu dr. Stjepan Markulin. — U kalendaru susrećemo imena i drugih poznatih naših književnika i publicista kao: dra Augustina Juretića, dra Josipa Andrića itd. »Dvije seljačke pjesme« hrvatskoga hercegovačkoga seljaka Nikole Kordića uspjelo konkuriraju pjesmi Jeronima Kornera »Rastanak Bl. Ozane od majke i zavičaja«.

HRVATI U IRSKOJ

Putopis dra Josipa Andrića na 31. međunarodni euharistijski kongres. Otkako su se oni uobičajili održan je lanjske godine u glavnom gradu Irske u Dublinu. Po svojim dimenzijama predstavlja on jedno od najvećih katoličkih slavlja posljednjih godina uopće. Bilo je prisutno preko jedan milijun ljudi na čelu s državnim predsjednikom de Valerom i svim ministrima koji je na sjajan način manifestirao svoju ljubav prema Euharistiji i Crkvi.

Ako se uzme u obzir fakat, da je ovaj euharistijski kongres i s nacionalnoga gledišta po Irce jedan veliki triumf (po prvi puta nakon oslobođenja od Engleske dolazi oficijelno legat papin), jer se i prema vani ovim činom najjasnije pokazala slobodna Irska, to je razumljivo da su Irci, koji su inače i odlični katolici, ovaj put s nacionalnim ponosom i elanom mladoga naroda ovaj kongres učinili svojim Objavljenjem.

Pisac lijepo iznosi pojedine momente sa kongresa kao svečanu misu u Feniks parku i govor sv. Oca na radiju, upućen irskome narodu. Hrvati — kojih je na kongresu bilo preko 20 mogli su sa najzapadnijega dijela Evrope da ponesu samo najljepše uspomene. To ovaj putopis dra J. Andrića o tome svjedoči.

SVETA MALA TEREZIJA

Vrlo je lijepa knjižica napisana od Lovre Katića. Život ove čuvene svetice pričinja nam se kao jedna savršena pjesma Bogu. Inteligentni pisac nastoji nam služeći se svetičinim izjavama i životopisom, koji je sama napisala da približi i što bolje objasni askezu i mistiku samostana. Laici često nemaju pojma, a što je još češće: bivaju krivo obaviještavani o tome što zapravo sačinjava jezgru života, koji ima da služi samo Bogu. Aluzije, koje on pravi na račun današnjega društva, daju pripovijedanju poseban elasticitet, a izbjegavanje idealizovanja, uvjerljivost. Velik je svetičin optimizam. Ona veli: »Život nije žalostan. Naprotiv on je veseo. Pogreška je, što se ime život daje onomu što mora svršiti. To ime treba davati nebeskim stvarima, onomu što nikada ne umire.... Smrt je dijeljenje duše od tijela i ništa više.«

BARUN IVICA

Poznata je lijepa pripovijest Augusta Šenoe. Ako se pođe s respektom prema tomu slavnom našem romansijeru, onda ćemo mu naravno progledati kroz prste neke stvari s kojima se inače ne bi mogli složiti. — Tako na pr. umara dosta jednolično i bez potrebnih osvježenja pričanje »baruna Ivice«. To je prvo. A drugo: prilična naivnost gledanja autorova na problem propadanja seljačkih zadruga. Bez jedne jače psihološke pozadine koja bi relijefno osvijetlila ono, što je i bilo osnovnom namjerom: dati sliku sela u njegovoj golotinji — cijela se pripovijest doima nategnuto. Pravilan i ugodan jezik (što kod Šenoe nije redovito) odlika je ove pripovijesti.

PALČIĆEV KRALJEVSKI LET

Vrlo lijepa je knjiga za djecu od spisateljice Jagode Truhelke. To je prije svega knjiga koja pretenzira na sviđanje. Naravno, da je vrlo teško reći, već s obzirom i na to da nema — za ovakvu stvar neophodno nužnih ilustracija — koliko će se ona zaista svidjeti onima, kojima je u prvom redu namijenjena. Zašto tu nema ilustracija, kad znademo da Društvo sv. Jeronima dosta troši za ilustracije i ondje gdje nijesu toliko potrebne?

Autorici ne fali ukusa, dobre psihologije i nada sve topline srca, pa je ova knjiga lijepa tekovina hrvatske književnosti.

ANTUN PAULIĆ

TINODI JOSIP O. F. M.: »LITURGIKA«. (Izdanje Savremenih Pitanja, Mostar 1932. Cijena Din 20.—). O važnosti i potrebi liturgijskog života kao i o samom liturgijskom pokretu, koji je danas u katoličkom svijetu u punom cvatu, bilo je više puta govora u našem listu, u drugoj našoj štampi, kao i na našim ferijalnim tečajevima. K tome je mjeseca kolovoza ove godine održan u Varaždinu prvi hrvatski liturgijski tečaj. Zato smatramo da će biti dobro, ako se makar i letimice osvrnemo na novoizašlu »Liturgiku« o. J. Tinodi-ja, vjeroučitelja u Požegi.

Dosadašnje liturgike na našem jeziku manje su ili više priređene u školske svrhe. Kratke su, i obrađuju samo najosnovnije stvari, te teško dolaze u ruke intelektualaca i uopće odraslih osoba. Baš za ove posljednje zgodna je ova nova liturgika, gdje nam o. Tinodi na 240 strana lakim i razgovjetnim načinom tumači sve liturgijske pojave, sadržavajući se najviše kod Sv. Mise (preko 1/3 knjige), što je i razumljivo jer je ta nekrvna žrtva Novoga Zavjeta u središtu našeg vjerskog, a po tom i liturgijskog života. U prvom općem dijelu pisac nam govori o štovanju, molitvi, liturgijskom jeziku, crkvi, oltaru, crkvenom odijelu, o znakovima časti i vlasti, te o crkvenim bojama. U drugom posebnom dijelu pored Sv. Mise obrađuje se još časoslov, mozarabska, ambrozijanska i dominikanska liturgija, sveti sakramenti, te na kraju sprovod.

Pri samom izlaganju u knjizi više je prikazana povijest sv. obreda, nego li sama liturgija. To je uspješno provedeno i odgovara svrsi knjige, jer se iz povijesnog prikazivanja sv. obredi mogu lakše razumjeti.

Vrijednost knjige povećaje i to, što su uporedno s obredima katoličke crkve zapadnog obreda prikazani i obredi katoličke crkve istočnog obreda (grko-katoličke ili unijatske).

To bi bio sadržaj ovog prvog dijela »Liturgike« — koja je za sebe cjelina — jer o. Tinodi namjerava napisati i drugi dio pod naslovom »Crkvena godina«.

Bilo u dobar čas!

T. M. M.

Op. Ur.: Kako je na ovogodišnjem tečaju na Plitvicama od samih članova potekla želja za što jačim liturgijskim životom, to ovim putem ovu »Liturgiku« preporučujemo svim našim đacima koji su u mogućnosti da je nabave (20 D.), a svakako je preporučujemo knjižnicama naših muških i ženskih organizacija. Adresa za narudžbu glasi: Uprava Savremenih Pitanja — Mostar — Hrvatska Tiskara F. P.

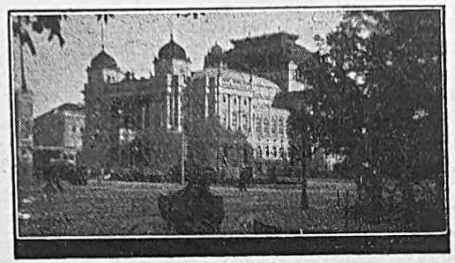

HRVATSKO KAZALIŠTE

DRAMSKA KRONIKA

P. Raynal: Grob Neznanog Junaka. — G. Hauptmann: Pred zalaz sunca.

Kraj tolikih mogućih i nemogućih djela, koja prikazuju rat i ratno doba, nekako je već i sam interes za ta djela, koji je u početku bio vrlo velik, podbacio. Samo toj činjenici ima se pripisati tako maleni posjet potresne tragedije Paula Raynala: Grob Neznanog Junaka (Le Tombeau sous l' Arc de Triomphe«). Uistinu, poslije Sheriffovog »Svršetka putovanja« koje u neku ruku predstavlja maksimum mogućnosti prikaza rata i njegovih strahota na sceni, malo je tko pomislio, da može isti, ako ne i veći dojam ratnih strahota ostaviti djelo u kojem igraju tek tri lica i koje se događa u pozadini daleko od fronte.

Neznani vojnik dobije na vlastiti zahtjev dopust od četiri dana uz uvjet, da se u slučaju navale smjesta povrati na frontu i da kao dobrovoljac prije same navale prenese u neprijateljske rovove škrinje sa eksplozivom. Ipak prihvati te teške uvjete, koji su značili sigurnu smrt, i dođe kući u 2 sata u noći, samo da vidi zaručnicu Aude i da dozna, da li ga još ljubi. Aude i njegov otac, uz njega jedina lica ove tragedije, uzbuđeni su, jer je već prije njega došao brzojav, da se smjesta vrati. Vojnik to brzo opazi i, jer je dao časnu riječ, da će se vratiti, odluči otići prvim vlakom u 7 sati ujutro. I između tog vremena događa se velika tragedija između vojnika, Aude i oca. Aude postane te noći vojnikova žena, a kada to otac dozna predbaci mu, da to nije smio učiniti. Sada vojnik oda, da ide u sigurnu smrt, a Aude, koja ga je, da ne zna ni sama, prestala ljubiti reče mu tek dvije riječi: »Ljubim Te« i on uz oproštaj oca ode sretan u sigurnu smrt.

I dok je Sheriff u »Svršetku putovanja« dao potresan prikaz samog života u rovu, Paul Raynal daje majstorsku analizu troje lica vojnika, zaručnice i oca, koji ni krivi ni dužni trpe zbog najgroznije ljudske nemani — rata. Sve njihove riječi svi pokreti, svi časomiti pokušaji zaborava, sve je izneseno majstorskim perom. Sve je nekako sablasno, grozno, a nad svim tim lebdi velika ljubav vojnika prema Audei. Dok je otac ne znajući ni sam, da zadnji put vidi sina, strog u prosuđivanju sinovog koraka prema zaručnici, potresen je i velik u opraštanju. Sve je obavito onim specifičnim francuskim lirizmom, koje čini francuske tragedije nekako posebno uzvišenima, a opet i tako naravnim. Predaleko bi me vodilo da sve ljepote tog djela iznesem u ovo par redaka. Ta i za samu analizu trebalo bi gotovo čitavo knjiga! Tek jedno treba ovdje istaći: šteta je što se danas u školama ne čitaju takova djela mjesto propagiranja raznih »kultova« i čitanja »nacionalnih« eposa koji su u biti, hvalospjevi ratu i mržnji. Oca je igrao g. Sotošek, Aude gđa. Vika Podgorska, a vojnika g. Dubravko Dujšin. O njihovoj igri dosta je reći samo ovo: dok je takovih glumaca, ne treba se kazalište bojati ni krize ni ton-filma. Režiju je vodio g. dr. S. Batušić vrlo solidno i nenametljivo, a scenograf g. Lj. Babić mnogo je sa svoje strane doprinjeo uspjehu.

*

U proslavu 70-te godišnjice velikog njemačkog dramatičara Gerharta Hauptmanna iznijela je drama njegovu dramu »Pred zalaz sunca«, (»Vor Sonnenuntergang«).

Matthias Clausen, 70-godišnji starac zaljubi se u devetnaest-godišnju djevojku Inken Peters. Ona mu uzvraća ljubav unatoč opomenama svoje majke. Djeca Clausenova doznavši za tu ljubav svom silom nastoje, da to spriječe. Clausen odluči da Inken oženi, ali mu na jednom obiteljskom sijelu pokažu djeca, da su protivna tome. On protjera djecu iz kuće i kupi imanje u Švicarskoj, gdje će napustivši posao mirno živjeti sa Inken. Djeca povedu postupak kod suda, da ga stave pod skrbništvo i kada mu to saopće, Clausenova od uzrujavanja udari kap.

Malo je dramskih djela, koja su pisana tolikom dinamikom i tolikim osjećajem. Iako nam se sam motiv, (ljubav starca i djevojke), čini apsurdnim, ipak gledajući djelo na sceni ne možemo se oteti dojmu, da je čitava radnja posve moguća i, štaviše, prirodna. Ništa nije pretjerano, sve je uravnoteženo, pa i sama ljubavna scena između Clausena i Inken djeluje na nas isto tako jako kao bilo koja slična scena, gdje su ljubavnici istih godina. G. D. Dujšin majstorski je prikazao starca koji je, izgubivši ženu, za kojom gotovo i sam umire, našao zamjenu u 19-godišnjoj djevojci kraj koje se pomladio. U toj teškoj ulozi uspio je g. Dujšin ponovno dokazati, da za dobrog glumca nema teške uloge. Inken je iznijela gđa Kraljeva vrlo uvjerljivo i sa mnogo topline. Od ostalih glumaca istakao se g. Sotošek kao profesor univerziteta u Cambridgeu, a prijatelj Clausenov, te g. J. Pavić koji je s uspjehom donio tip Clausenovog zeta Klamrotha, koji je nekad bio trgovački putnik. Redatelj g. Tito Strozzi dokazao je ponovno svoj talenat uspjehom i nenametljivom režijom, koja nema nikakovih vanjskih efekata, već proizlazi iz same radnje. Njegova je zasluga, da čitavo djelo unatoč dugog trajanja (3 h) ni najmanje ne zamara.

KREŠIMIR MLAČ

OPERNA KRONIKA

»MAJSTORI PJEVAČI«

Nakon dulje pauze izvedena je opet u našem kazalištu velika Wagnerova opera »Majstori pjevači«. To veliko djelo ima naslov komične opere, iako ne možda s pravom, jer Wagner, kao stvaraoc nada sve serioznih djela nije mogao stvoriti jednu pravu komičnu operu, kako danas mi taj naziv shvaćamo. Tu je tek jedan lik komičan, lik suca Beckmessera. U toj Wagnerovoj operi nijesu u glavnim ulogama čudesni, prastari germanski vitezovi, niti je sadržaj uzet iz drevnih germanskih priča, tu je opisan život skromnih nürnberških građana, zanatlija doduše, ali ipak majstora pjevača. Wagner nam u tom svom djelu prikazuje mladoga plemića Waltera, koji stupa pred nürnberške majstore pjevače, da ih uvjeri o ljepoti svoje pjesme, no ne uspije jer sudac Beckmesser dokazuje da je njegova pjesma bezvrijedna. Walter se ne drži one šablone koja vlada dotada u muzici, nego traži nove puteve kojim će postići trajniju vrijednost i veću ljepotu svoje pjesme. Tu prikazuje Wagner sama sebe. On je taj Walter koji otkriva posvema nove puteve u muzici, a njegov protivnik, u operi Beckmesser, je zapravo veliki protivnik Wagnerov, bečki muzički kritik Eduard Hanslick, koji je neumorno nastojao pobiti svaku vrijednost Wagnerovih djela. Opera svršava pobjedom Waltera, koji je napokon dokazao ljepotu svoje pjesme i fiascom Beckmessera koji se s Walterom natjecao za prvenstvo u pjevanju.

Opera je pod muzičkim vodstvom našeg bivšeg dirigenta g. Sachsa, bila izvedena upravo nenadmašivo. I orkestar i solisti i zborovi bili su odlični. — G. Križaj u glavnoj ulozi kao postolar Sachs očarao je i svojim glasom i sjajnom glumom. Gđa Radoboj je upravo zadivila izrađenošću svoje uloge: muzički je izvrsno svladala svoju krasnu lirsku partiju visokom muzikalnom spremom, a i glumom je bila vrlo dobra. Šteta, što gđu Radoboj, našu odličnu umjetnicu vidimo tako malo na pozornici, kad ima toliko uloga koje bi joj savršeno pristajale. I g. Bukšek u vrlo teškoj ulozi Beckmessera bio je ravan ostalim interpretima glavnih partija, tek je možda opravdan prigovor da komičnost svoje uloge malo prejako pocrtava.

SVADBA — PETRUŠKA

I ove sezone izvedena je tehnički jedan od najtežih baleta, Stravinskoga »Svadba« i »Petruška«. Uspjeh je bio vanredan. Pod vodstvom g. Sachsa bila su oba baleta, a naročito »Svadba« na najvišem umjetničkom niveau-u. »Svadba« je jedno od najinteresantnijih djela najmodernije muzike. Zbor, četiri klavira i udaraljke — malo je neobičan sastav. Uprkos vanrednih teškoća izvedba je bila sjajna i vrlo precizna. Zbor »Lisinskog« afirmirao je svoje visoke kvalitete. Koreogr[illegible]ski dio uvježbala je umjet-

nički gđa Froman, a istaknula se i plesom kao i njen partner g. Froman i ostali plesači.

HOVANŠČINA

Nakon stanke od nekoliko godina nanovo je uvježbana opera Musorgskoga »Hovanščina«. »Hovanščina« je zadnje djelo velikog ruskog reformatora i baš zato nosi u sebi sve krasote njegove muzike. To je djelo sa prekrasnim zborovima majstorsko, osebujno, puno genijalne invencije, no prilično teško razumljivo, jer je zbog svoje preopširnosti moralo biti skraćeno. Cijela je »Hovanščina« upravo jedna umjetnina, te ima malo opera koje bi se mogle s njom mjeriti. Djelo je uzorno uvježbano g. Krešimir Baranović. G. Križaj je u ulozi starca Dofitija i opet dokazao da je nenadmašiv u sličnim ulogama. Njegov divni glas i sjajna gluma čine ga savršenim umjetnikom, o kome se ne može govoriti do u superlativima. Martu je isto tako sjajno kreirala gđa Pospišil, a i svi su ostali nosioci glavnih uloga bili na visini. Zbor, pojačan članovima »Lisinskoga«, efektan, zvučan i sjajno izrađen. Velika je šteta, što naša publika nema smisla za ovakve divne, iako malo teške opere, te je upravo žalosno bilo gledati pored ovako briljantne izvedbe gotovo praznu kuću.

»AIDA«

Naše je kazalište zabilježilo vrlo veliki uspjeh što je »Aidu«, tu odličnu Verdijevu operu stavila opet na program. »Aidu« je napisao Verdi već pod konac svoga stvaranja, a na molbu egipatske vlade, jer se opera imala izvoditi prvi put kod otvorenja Sueskog kanala. »Aida« doduše zaostaje za »Otelom« i »Falstaffom«, ali je puna krasnih melodija, koje je Verdi sipao na pretek i koje su još i danas, iza Wagnera i ostalih muzičkih reformatora, sačuvale svoju svježinu. Verdi nema u svojoj muzici poput Wagnera velike kompliciranosti, niti se provodi za njegovom »beskonačnom melodijom«, a kao veliki umjetnik prezire i onaj obični, sladunjavi belcanto kao i tadašnji grubi »verizam«. On je posebno poglavlje u povijesti muzike, i teško da će ikada moći da potamni sjaj njegove »Aide« ili »Otela«. Mnogi ga napadaju kao »fabrikanta arija u valcertaktu«, no on će unatoč toga uvijek ostati mlad i nov zbog svoje velike osjećajnosti. U »Aidi« se jasno očituje velika Verdijeva invencioznost, sjajna tehnika i bogata orkestracija. »Aidom« je pokušao stvoriti neku dramatsko-simfonijsku grandioznu operu velikoga stila. I u velikoj je mjeri uspio, te je »Aida« danas jedna od najpopularnijih njegovih opera.

Naše kazalište, koje je ove sezone pokazalo da stoji na vrlo visokoj umjetničkoj visini, dokazalo je to opet izvedbom »Aide«.

G. Baranoviću kao dirignetu, gđi Froman kao redatelju i koreografu, te g. Fromanu kao scenografu valja dati puno priznanje. Gđa Vilfan-Kunc kao Aida, gđa Mitrović kao Amneris, g. Križaj kao faraon, g. Griff kao Ramphis, te g. Hržić kao Amonasro, svi su oni uložili veliki trud u svoje uloge, no konačno i uspjeli da se djelo izvede tako sjajno. G. Šimencu, inače odlično disponiranom Radamesu, moglo bi se jedino zamjeriti, što nije pjevao na hrvatskom, nego na slovenskom jeziku. I zbor i balet i orkestar bili su u odličnoj harmoniji sa ostalim izvađačima.

BOŽIDAR KRAUS.

ĐAČKI SVIJET

HRVATSKO AKADEMSKO KULTURNO DRUŠTVO »AUGUST ŠENOA«. Već se dulje vremena osjećala potreba osnivanja jednog društva na hrv. sveučilištu u Zagrebu, koje bi u svoje krilo okupilo sve hrvatske studente, koji su tu ogromnoj većini. Radi tehničkih zapreka tek je ove godine uspjelo osnovati takvo jedno društvo, koje nosi ime našeg dičnog velikog hrvatskog književnika Augusta Šenoe, kojega smo 50-godišnjicu smrti ove godine proslavili čitavim nizom proslava. Kako veliki interes vlada među slušačima za ovo društvo vidi se po tome, što se prije same konstituirajuće skupštine upisalo preko 600 članova. Ovoliki broj članova nije dosad nijedno društvo na našem sveučilištu uspjelo okupiti. Ovim aktom pokazali su hrvatski studenti zagrebačkog sveučilišta, da su dobili ono što im je dulje vremena nedostajalo, tim više što ovo društvo ne pruža nikakve materijalne koristi svojim članovima, kao neka druga društva i klubovi.

Dne 10. studenoga sastala se u dvorani pravnog fakulteta, koja je bila dupkom puna, konstituirajuća skupština. Kao izaslanik sveučilišnih vlasti bio je prisutan g. Dr. E. Lovrić. Prisutne je pozdravio biranim riječima kolega Srećko Tomljenović, predsjednik pripremnog odbora, nakon čega je u ime Hrvatskoga katoličkoga akademskog društva »Domagoj« kolega Ivo Lendić pozdravio osnivanje ovog društva i izrazio želju za što užu saradnju ovih dvaju hrvatskih društava u radu za hrvatski karakter Strossmayerovog sveučilišta.

Zatim je tajnik pripremnog odbora pravnik Ante Sušić izvijestio o pripremnom radu za osnutak društva. Pročitao je društvena pravila, koja su jednoglasno prihvaćena.

Iz ovog izvještaja izabran je ovaj odbor: Predsjednik: Ivan Prpić, student prava, potpredsjednik: Eugen Kvaternik, cand. iur., tajnik prvi: Srećko Tomljenović, cand. medicine, drugi tajnik: Nikola Jasinski, stud. phil., blagajnik: Vjekoslav Ivanković, cand. iur., knjižničar: Antun Moškov, stud. phil., arhivar: Mirko Lukić, stud. vet., Odbornici: Slavko Šarić, Ante Šipić i Vlado Herceg. Nadzorni odbor: predsjednik: Branko Krmpotić, a članovi Aca Živković i Ivo Lendić.

Ovaj je odbor jednoglasno primljen i burno pozdravljen po čemu se vidi, da svaki član odbora uživa neobično mnogo simpatija kod svih svojih članova. Poznavajući članove odbora možemo sa sigurnošću ustanoviti da su oni najbolja garancija za solidan rad, te se ne treba bojati da će društvo skrenuti sa puta, koji vodi njegovom cilju.

U ime svoje i odbora zahvalio se lijepim riječima predsjednik Prpić i pozvao prisutne na ozbiljan rad; Skupština je svršila oduševljenim pjevanjem »Lijepe naše«, nakon čega su se članovi mirno razišli.

BROJ STUDENATA U DRŽAVI. Na zagrebačkom sveučilištu još nije objavljen definitivni rezultat broja studenata. U redovitom roku upisano je 4.076 đaka ili 700 manje nego lanjske godine. Upisano je sigurno još nekoliko stotina u izvanrednom roku. Opadanju broja studenata kriva je kriza, a uz to još i školarina. Zagrebački studenti platili su oko 1 milijon Dinara školarine.

Na ljubljanskom sveučilištu (pet fakulteta) upisalo se u zimski semestar 1692 studenta, također manje nego lani, kad ih je bilo upisano 1800. Porasao je samo broj ženskih slušača. Najviše đaka upisano je na pravnom fakultetu, a iza toga na tehničkom. Ljubljanski su studenti platili 287.445 dinara školarine.

U Beogradu se u ovom semestru upisalo svega 6531 studenat prema 8477 prošle godine. Za školarinu je do sada plaćeno 1,304.025 dinara. Najviše je upisano studenata na pravničkom fakultetu, svega 2.245 studenata, od toga 895 novih. Lanjske godine pak bilo je upisano svega 3.132. Na filozofskom fakultetu upisalo se ove godine 294 novih studenata. Svega ih ima 1373. Prošle godine pak bilo je na filozofskom fakultetu 1535 starih, a novih 538. Na tehničkom fakultetu upisalo se ove godine novih studenata 283, te ih svega ima 1439, prema 1882 lanjske godine. Na medicinskom fakultetu upisalo se 135, te ih svega ima 678, prema 632 pr. godine. Na poljoprivredno-šumarskom fakultetu upisalo se 195 novih studenata, a starih je 423. Prošle je godine bilo starih 468, a novih 157. Na bogoslovnom fakultetu upisalo se novih 47, a starih je 131.

PORAST BROJA BOGOSLOVA U ZAGREBU, SPLITU I ĐAKOVU. O broju bogoslova u Sarajevu javili smo u jednom od prijašnjih brojeva. Međutim porasao je broj bogoslova i po svim drugim našim bogoslovijama.

Tako ove godine ima u bogosloviji u *Splitu* 2 bogoslova krčke, 5 dubrovačke, 6 hvarske, 7 subotičke, 22 splitske i 27 šibensko-zadarske biskupije. Osim toga ima 17 slušača reda kapucina, male braće i konventualaca.

U *zagrebačkom* nadbiskupskom sjemeništu odnosno bogoslovskom fakultetu zagrebačkog sveučilišta upisana su ove godine 142 bogoslova, i to 91 iz zagrebačke nadbiskupije, 22 bogoslova su iz Bačke, 10 iz senjske biskupije, 8 iz Banata, 6 iz prizrenske biskupije (Južna Srbija), 2 iz barske nadbiskupije (Crna Gora), 2 iz krčke biskupije i 1 iz Beograda.

U *đakovačkom* sjemeništu upisano su ove godine 67 bogoslova, od kojih otpada na đakovačku biskupiju 31, na subotičku administraturu 25, na bečkerečku 9, a na beogradsku nadbiskupiju 2 bogoslova. Usljed tako velikog broja bogoslova sve su prostorije sjemeništa pune, tako da se neka predavanja moraju držati u svečanoj dvorani. Samo četvrti tečaj završit će nauke po starom četirigodišnjem planu, dok će niža tri tečaja mjesto dosadanje 4 godine studirati 5 godina.

BROJ SVIH SVEUČILIŠTA. Na cijelom svijetu ima 220 sveučilišta. U samoj Evropi ima ih 130, a razdijeljene su među pojedine države ovako: Njemačka ih ima 23, Francuska 20, Italija 22, Engleska 12, Irska 3, Španija 10, Švicarska 7, Austrija 4, Čehoslovačka 3, Poljska 5, Jugoslavija 3 itd. U Americi ima preko 60 sveučilišta, no ni jedno od njih nije na tako visokom stepenu kao europska.

CVIJET (God. XII. Br. 1—2, Br. 3—4. Visoko 1932. Izdaju franjevački seminarci.)

Uistinu bi bila šteta, kad »Luč« nebi progovorila o njima, da tako i naše katoličko đaštvo dozna za rad svojih drugova u Visokom. »Cvijet« i nadalje izlazi u svojoj poznatoj opremi i »tiskari«. Doduše ta slova baš nijesu najmodernijeg reza, tisak nije uvijek dovoljno jasan i prijatan, ali to je prema starim šapirografima i »ciklostilima« ipak golem napredak.

I sadržajno je »Cvijet« prema svojim prvim godinama lijepo uznapredovao. Današnji »Cvijet« možda nema toliko talentiranih suradnika kao pred par godina, ali ostala je tradicija pa su prilozi svrstani i redigirani tako, da sačinjavaju lijepu cjelinu. Teme, koje list obrađuje aktuelne su. Svakako prvo mjesto pripada člancima, koji listu daju pravu vrijednost, dok su čisto literarni prilozi nešto slabiji. Iznimka je »Mjesec dana u gradu«, pripovijest širег zamaha, sa dobro ispričanim detaljima, ali po kompoziciji i sadržaju nešto naivna. Od članaka se po svojim mislima daleko izdvaja onaj »Pozadina španjolskih događaja«, što je i razumljivo, jer je to ekscerpt jednoga članka u »Les Cahiers Catholiques«. Dobro su pisani članci: »Papa Pijo IX«, »Mrtvi gradovi«, »Majka u našoj narodnoj pjesmi«, »U čemu je bit i život liturgije«, »Ivan Franjo Jukić i Omer-paša Latas«, te »Jukić prosvjetni radnik«. Nalazimo tu još nekoliko člančića i crtica. Ističem radi živog stila članak o Olovu. — U »Feuilletonu« ovaj put ne vidimo osvrta na razna naša izdanja, kako je to dosada bio običaj, pa je zbilja šteta, da se drugovi i time ne bave.

Kad bi htjeli u par riječi sažeti dojmove, koje dobijemo pri čitanju »Cvijeta« mogli bi kazati: List je dobro opremljen i uređen. Odlikuje se dobrim člancima, koje prožimlju tri velika osjećaja: ljubav prema crkvi, franjevačkim idealima i svome narodu.

B.

SAVA KOD PODSUSEDA

Foto K. M.

FOTOAMATER

ŠTO DA SLIKAMO ZA NATJEČAJ ? Glupo pitanje, zar ne, poštovani čitatelju ? Ta sve, naravno sve ono što možemo i što nam se sviđa, sve ćemo to slikati. Ali ipak, dopusti mi, poštovani čitatelju, da ti ja — nadajući se i misleći, da ti nisu svi predmeti dovoljno simpatični za pitanje — skrenem pažnju na jedno neiscrpivo vrelo divnih i najljepših fotografskih motiva ! Znam da si znatiželjan i evo odmah započinjem : slikaj školu, đake, profesore i sve što je s tim u vezi. Nemoj se žacati i bojati možda razrednice i neshvatanja sa strane profesora, već slikaj mirno i — što je najvažnije — kada se ni najmanje ne nadaju. Već sam ti, zar ne puno puta spomenuo, da ništa ne slikaš namješteno i s nekim osobitim odabiranjem. I ovaj puta to podvlačim i, evo, pobliže tumačim : Zar ne, da si mnogi put vidio slike osoba, koje se na slici nekako smiješno drže, kao da su drveni. To je, doduše, u neku ruku potrebno za »veličajnost« raznih prigodnih slika (kao naturalne), ali ipak nekako se ne može uvijek podnijeti. Ta valjada i sam znaš, da onu poslovicu koja veli, da sve, što je odviše, nije ni s kruhom dobro. Nadam se, da si uzeo ovo par riječi »k srcu« i da će ti dobro doći, kada ćeš slikati na pr. zapisivanje u razrednicu, ispitivanje, predavanje, razne razredne zgode i nezgode (od kojih prevladavaju ove zadnje). Imaj samo na umu, da se unutrašnje snimke (snimke u sobi) mogu raditi samo za vedrog, sunčanog dana ako sama situacija zahtjeva kratko eksponiranje (»moment«), da blenda m o r a biti najmanje otvorena na F 1 : 4,5. Pa zato, ako imaš slabiji aparat, t. j. ako ti je leća manje svjetlosne jakosti, radije se zadovolji vanjskim snimkama pa uspjelima, nego nutarnjim, pa nikakvim. Kao materijal upotrebljavaj uvijekosjetljive ploče od najmanje 23 stupnja. Scheinera, jer inače moraš dulje eksponirati, dakle je mnogo manja mogućnost uspjeha, a opet mnogo veća mogućnost uzaludnog rasipavanja novca, koji je ionako našim džepovima vrlo nesklon.

O OBREZIVANJU FOTOGRAFIJA. Kao što nije pravi pravcati potomak Abrahamov mogao postojati bez »obrezivanja«, tako i dobra slika (kopija) ne može bez toga postojati. Znam, da Ti se ovo moje razlaganje ni najmanje ne sviđa, ipak dozvoli, da Te za nešto zamolim i tako to dokažem po onoj : »Dobar pastir jer što kaže inom...«

Uzmi prošli broj »Luči« (a ako ga nemaš posudi od koga poznatog) i otvori 20-tu stranu i pogledaj onu sliku sa tečaja. Što misliš zašto ti se nekako ne sviđa. Dozvoli da Ti u četiri oka kažem, a da to ne čuje tvorac te slike. Slika je, zar ne, nešto preprazna, a osobito njezin donji dio. Trebalo bi je malo skratiti, obrezati. Ako mi ne vjeruješ uzmi komadić papira i pokri donji dio sve do nešto ispod onog stola i vidjet ćeš, da je nekako »punija«.

Zato preporučio bi Ti, da sve ovako prazne slike bez oklijevanja obrežeš. Bolje Ti je, da slika bude manja, a punija i bolja, nego velika i slaba. Očekujući, da ćeš doskora obasuti svojim obrezanim i neobrezanim fotografijama uredništvo i dokazati da ima boljih fotografija od objavljenih, želim Ti od srca nagradu i premiju i bilježim se s odličnim poštovanjem.

Tvoj

M.

P. S. Molim te, ne čitaj možda ovu moju »misterioznu« šifru kao — zoologijsku ili mi nepoželjnu kraticu.

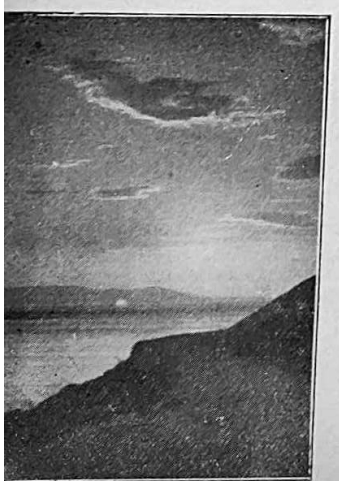

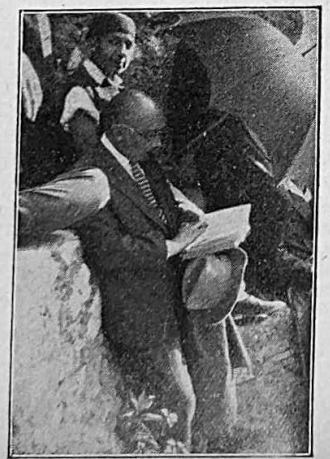

LIJEVO : NOĆNI MOTIV IZ MAKARSKE

(Foto J. Šubić, Karlovac)

DESNO: SA ŠKOLSKOG IZLETA

Foto K. Mlač

HUMOR

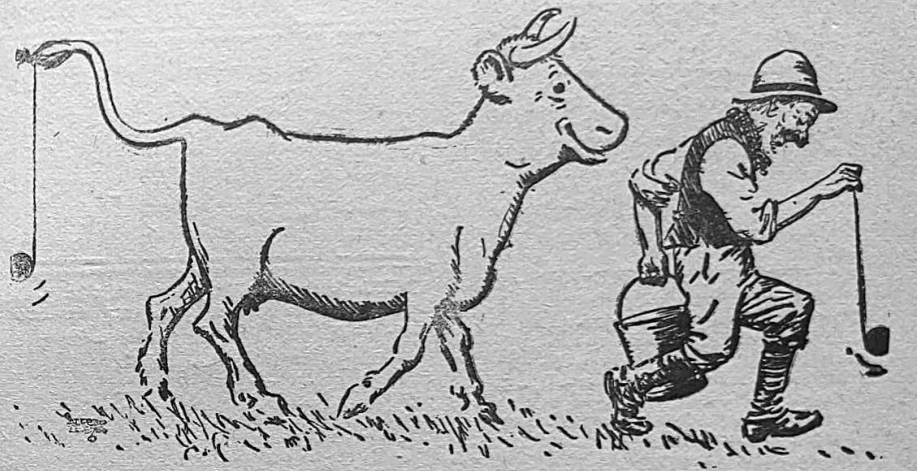

»YO-YO OSVAJA SVIJET«

O PROFESORIMA

Profesor povijesti: »...i tako je poslije smrti Karolinga visio opstanak Njemačke na jednoj niti... Ta nit je bio Karlo Debeli !«

*

Prof. A: »Vidiš mjesec je sasvim obamrlo nebesko tijelo. Na njemu nema nikakvoga života ni rašća !«

Prof. F: »Pa onda nam je sasvim suvišan !«

Prof. A: »To sam rekao i ja, već, ali kuda ćemo sa njime !«

*

Profesor (predaje o smrti) u školi : »Smrt nije nikakvo zlo. Dakako, da bi najbolje bilo, da se čovjek nije ni rodio, ali tu sreću od tisuću ima tek jedan.«

*

Profesor: Je li g. doktor kod kuće ?

Služavka: Žalim, već tri dana počiva u zemlji.

Profesor: E, onda neću smetati.

*

Profesor: (koji ima običaj đake nazivati majmunima reče jednom đaku) : »O moj brate majmune !«

O ĐACIMA MALIM I VELIKIM.

*

Krojač: Gospodine, noćas sam sanjao da ste mi platili dug do pare !

Student: Eh, i ja često sanjam gluposti.

*

Gimnazijalac pita oca : »Oče, što si ti bio za vrijeme rata ?«

— »Bio sam zapovjednik jedne baterije.«

— »Kakve ? Baterije za akumulatore ili sa visokim naponom ?«

*

A: Danas me je baš razljutila drskost jednog konduktera. Cijelo me vrijeme gledao u tramvaju kao da nemam karte.

B: A šta si ti na to ?

A: Ja sam ga gledao kao da je imam.

*

Prvoškolac (na pošti kod Poste Restante) : Je li došlo za me kakvo pismo ?

Poštar: A kako se zovete ?

Prvoškolac: To piše na listu.

*

Majka: »Koliko puta sam ti rekla da se ne naslanjaš na prozor Nedo ?«

Neda: »Devet puta !«

*

U prvom razredu gimnazije opisivali đaci toplomjer. Jedan đak opisao ga je ovako :

»...i kada je hladno povuče se živa na stanovito mjesto koje označujemo sa nulom...«

*

— Kako ti to shvaćaš Mišo, — upita učitelj tumačeći bibliju, — neka u znoju svoga lica jede svoj kruh !

— Neka dotle jede, — veli Miša, — dok se ne oznoji.

*

Učitelj: Kaži mi Ivice, od kakove životinje je krzno koje nosi tvoja majka ?

Ivica: Od ujaka Ivana.

ZAGONETKE

RJEŠENJE MAGIČNOG KVADRATA

	a	b		
	16	3	2	13
g	5	10	11	8 f
h	9	6	7	12 e
	4	15	14	1
	c	d		

Zbrojevi s lijeva na desno daju 34
Zbrojevi odozgo dolje daju 34
Zbrojevi iz ugla u ugao daju 34
Zbrojimo li brojeve na uglovima daju 34
Zbrojevi a—b—c—d, e—f—g—h daju 34
Zbroj unutrašnjih četiriju četvorina iznosi 34
Nadalje daju po 4 broja, koji se nalaze u konjićevom skoku, zbroj 34
16+11+1+6, 4+10+13+7, 3+8+14+9, 2+12+15+5
Kako smo ovo izračunali protumačit ćemo u narednom broju.

KONJIČEV SKOK

Sastavio Franjo Sertić, — Senj

Str	še	bor	ru.	li	bljom	mu	ti
ba	Ko	ce	ma	ta	mo	u	sa
Sun	ši	Što	na	ba	ve	na	Če
lo	mu	na	pri	se	Ju	I	ke
na	ce	če	te	ko	ga	daj	ro
ba	man	mi	i	na	gni	zra	ca
na	gr	pe	vr	sko	Zna	o	gle
sti	ca.	pre	hr	pri	ra	tva	ve
dnoj	u	li	če	daj	vat	si	o
On	že	ru	mi	će	tre	va	mr
mo	go	klik	Pe	Kr	li	ka	sam

KRIPTOGRAM

Sastavio Franjo Sertić, — Senj

1.	— 3 —	2.
A,	$5-4+(2-1)^2+10^2+2$; $3+7+4^2$; $(4-3)^2$ $(5+7)^2$; $9+1^2+(4-3)^2+(5-6)^2+10$; $7-6^2+4+8$; $10+2^2+6+10^2+7^2-10+6^2$; $8^2+2^2-7-1^2+(4-3)^2+9^2+5+1$	D,
AN, B, E,		RED, Ć,IĆ,
ES, NIŠ, OŽ,		NO, O, VU,
LI, GO, U.		K, J, T.

UPUTA: Treba uzeti brojeve sa polja br. 3. U tome polju brojevi bez koeficjenta označuju slova iz polja br. 1 i oni sa koeficjentom 2 brojeve iz polja br. 2.

SLOVČANI REBUSI

Z
Z R Z
Z R K R Z
Z R K K R Z
Z R K K K R Z
Z R K K R Z
Z R K R Z
Z R Z
Z

S S S
P P P
S P K P S
P P P
S S

*

Zagonetaka i fotografija primio je urednik dosta, pa će u drugom broju odgovoriti onima, koji još čekaju odgovor.

*

Pretplatu za »LUČ« su mnogi zaboravili poslati. To nije od njih lijepo. Tu stvar treba urediti čim prije. Nemojte, prijatelji, da se posvadimo.

*